

ՆԱԽԱԲԱՆ

Համաշխարհային տնտեսությունը 2012 թվականին ամբողջապես դուրս չեկավ ճգնաժամային վտանգավոր գոտուց: Հայաստանում, սակայն, 2012 թվականին ապահովվեց մակրոտնտեսական կայունություն՝ բարենպաստ միջավայր ստեղծելով նաև առաջիկա տարիների տնտեսության դրական զարգացումների համար: Հաշվետու տարում Կենտրոնական բանկին հաջողվեց գնաճը կայունացնել նպատակի շուրջ՝ ուղղորդված քաղաքականության և հասարակության շրջանում գնաճային սպասումների խարսխման շնորհիվ: 2012 թվականին արձանագրվեց 3.2% գնաճ:

Մակրոմիջավայրի կայունացումն իր դրական ազդեցությունն ունեցավ նաև ֆինանսական համակարգի կայունության ամրապնդման վրա: Հաշվետու տարվա հատկանշական դրսևորումներից է տնտեսության իրական և ֆինանսական հատվածների ինտեգրման բարձր տեմպը: Ֆինանսական համակարգի ակտիվների մեծությունը տարեվերջին կազմեց համախառն ներքին արդյունքի 68%-ը, իսկ վարկերի մեծությունը՝ 41%-ը, որոնք 2011 թվականի համեմատ ավելացել են մոտ 9-ական տոկոսային կետերով:

Հայաստանի ֆինանսական համակարգը, որը դեռևս ճգնաժամի խոր փուլում ապացուցեց ցնցումներին դիմակայելու ունակությունը, 2012 թվականին շարունակեց կայուն զարգացման միտումները և տարին ամփոփեց դրական արդյունքերով: Հաշվետու տարում Հայաստանի ֆինանսական համակարգի կայունությունը գնահատվեց նաև Արժույթի միջազգային հիմնադրամի և Համաշխարհային բանկի կողմից Հայաստանում իրականացված «Ֆինանսական համակարգի գնահատման ծրագրի» առաքելության կողմից: Ծրագրի առաքելության կողմից ամփոփվեցին Հայաստանի ֆինանսական համակարգի կայունության գնահատականները և տրվեցին արժեքավոր առաջարկեր, որոնց զգալի մասն արդեն իսկ իրագործվել է: Ընդհանուր առմամբ առաքելության կողմից Հայաստանի ֆինանսական համակարգին և կայունության ապահովման գործընթացներին տրվեց բավականին զոհացուցիչ գնահատականներ (ըստ գնահատականների՝ Հայաստանի բանկային համակարգը բավականին կայուն է և ունակ՝ դիմակայելու

հնարավոր ցնցումներին, իսկ Կենտրոնական բանկում ներդրված է արդյունավետ վերահսկողական համակարգ և ճգնաժամերի կառավարման կենսունակ մեխանիզմ¹):

Ֆինանսական համակարգի սպառողների շահերի պաշտպանության ոլորտում ևս Համաշխարհային բանկի կողմից իրականացվել է հետազոտություն, ինչի արդյունքում գնահատվել է Հայաստանում սպառողների շահերի պաշտպանության և սպառողների ֆինանսական գրագիտության մակարդակը: Դրա հիման վրա մշակվել են ֆինանսական ոլորտում սպառողների շահերի պաշտպանության և ֆինանսական գրագիտության բարձրացման ռազմավարությունները: Ֆինանսական ոլորտի կրթման ազգային ռազմավարության մշակման և իրագործման նպատակով ստեղծվել է միջգերատեսչական հանձնաժողով, որին անդամակցում են մի շարք պետական, հասարակական և մասնավոր կառույցներ: Բնակչության ֆինանսական կրթման համատեքստում շարունակվել են իրականացվել կենսաթոշակային համակարգի բարեփոխումների լայնամասշտաբ լուսաբանման միջոցառումների իրականացում: 2012 թվականին Կենտրոնական բանկի ուշադրության կենտրոնում են գտնվել կենսաթոշակային բարեփոխումները. մասնավորապես այս ոլորտում կարգավորման դաշտի ձևավորման ուղղությամբ իրականացված աշխատանքներին զուգընթաց Կենտրոնական բանկը նաև ակտիվ բանակցություններ վարեց օտարերկրյա հեղինակավոր փորձառու ակտիվների կառավարիչների հետ՝ վերջիններիս պարտադիր կուտակային կենսաթոշակային ֆոնդերի կառավարման մեջ ներգրավելու ուղղությամբ:

Ընդհանուր առմամբ Կենտրոնական բանկը 2012 թվականին շարունակել է իրականացնել ֆինանսական համակարգի կայուն զարգացման, կարգավորման դաշտի արդիականացման, ֆինանսական համակարգի վերահսկողության, սպառողների շահերի պաշտպանության ու հասարակության տարբեր նպատակային խմբերի ֆինանսական կրթման ուղղություններով լայնամասշտաբ աշխատանքներ:

2012 թվականին Հայաստանի ֆինանսական համակարգի մասնակիցները շարունակել են ապահովել ամփոփ ցուցանիշների (ակտիվներ, վարկեր, պարտավորություններ, ավանդներ, կապիտալ և այլն) կայուն աճի միտումները:

¹ [http://lnweb90.worldbank.org/FPS/fsapcountrydb.nsf/\(attachmentwebFSA\)/Armenia_Update_FSA.pdf/\\$FILE/Armenia_Update_FSA.pdf](http://lnweb90.worldbank.org/FPS/fsapcountrydb.nsf/(attachmentwebFSA)/Armenia_Update_FSA.pdf/$FILE/Armenia_Update_FSA.pdf)

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ԴԱՇՏԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻՆ

Տնտեսության իրական և ֆինանսական հատվածների նորանոր զարգացումները ենթադրում են նաև կարգավորման դաշտի վերանայման անհրաժեշտություն: 2012 թվականին շարունակվել են ֆինանսական հատվածի կարգավորման դաշտի կատարելագործման աշխատանքները:

Ֆինանսական համակարգի կարգավորման դաշտի փոփոխությունները

Օրենսդրական փոփոխություններ

2012 թվականի ընթացքում Կենտրոնական բանկի կողմից փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել հետևյալ ՀՀ օրենքներում՝

- Կուտակային կենսաթոշակների մասին» ՀՀ օրենքում,
- «Ներդրումային ֆոնդերի մասին» ՀՀ օրենքում,
- «Արժեթղթերի շուկայի մասին» ՀՀ օրենքում,
- «Բանկերի և բանկային գործունեության մասին» ՀՀ օրենքում,
- «Ֆիզիկական անձանց բանկային ավանդների հատուցումը երաշխավորելու մասին» ՀՀ օրենքում,
- Հայաստանի Հանրապետության քաղաքացիական օրենսգրքում,
- «Գույքի նկատմամբ իրավունքների պետական գրանցման մասին» ՀՀ օրենքում,
- «Շահութահարկի մասին» ՀՀ օրենքում,
- «Եկամտային հարկի և պարտադիր կուտակային վճարի անձնավորված հաշվառման մասին» ՀՀ օրենքում (շարադրվել է նոր խմբագրությամբ),
- «Պետական տուրքի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում,
- «Ավելացված արժեքի հարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում,
- «Եկամտային հարկի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում,
- «Սահմանափակ պատասխանատվությամբ ընկերությունների մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքում:

Վերոնշյալ օրենսդրական փոփոխությունները նպատակ ունեն լուծել կուտակային կենսաթոշակային նոր համակարգի ներդրման ընթացքում բացահայտված մի շարք խնդիրներ և խթանել այս ոլորտի հետագա զարգացումը: Կատարված փոփոխություններից կարելի է առանձնացնել հետևյալը: Այսպես, կենսաթոշակային ֆոնդերի վերաբերյալ գովազդ համարվող տեղեկատվությունն այսուհետ ենթակա չի լինի համաձայնեցման Կենտրոնական բանկի հետ եւ կներկայացվի Կենտրոնական բանկ հետգրությամբ: Պարտադիր կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարման պարզապահարի առավելագույն չափը կախված կլինի ոչ թե ֆոնդի ակտիվների շուկայական, այլ զուտ ակտիվների արժեքից, ինչը հնարավորություն կընձեռի կանխել ֆոնդի ակտիվների արհեստական մեծացումը: Փոփոխությունների արդյունքում կամավոր կենսաթոշակային ֆոնդերի մասնակիցներին հնարավորություն է տրվել վաղաժամկետ (մինչև կենսաթոշակային տարիքը լրանալը) հետ ստանալու իրենց կուտակած միջոցները՝ իհարկե նման դեպքերի համար սահմանելով որոշակի սահմանափակող պայմաններ: Նշվել է, որ կամավոր կենսաթոշակային ֆոնդերը, ինչպես և պարտադիրները կարող են լինել միայն բաց ֆոնդ՝ հնարավորություն ունենալով ցանկացած ժամանակ ներկայացնելու իրենց փայերի փոխանակման պահանջ: Ֆոնդի կառավարչի գործունեության օպերատիվությունը բարձրացնելու տեսանկյունից սահմանվել է, որ կառավարչի կանոնները չեն գրանցվելու ՀՀ ԿԲ կողմից այլ ընդունվելու են ի գիտություն, ինչպես նաև սահմանվել է, որ ֆոնդի ակտիվների հաշվին ձեռք բերված անշարժ գույքի նկատմամբ իրավունքները գրանցվելու են ներդրումային ֆոնդի կառավարչի անունով, որը հանդես է գալիս ֆոնդի մասնակիցների անունից, և ֆոնդի մասնակիցների փոփոխությունը չի հանգեցնում գրանցման վկայականի փոփոխության: Հստակեցվել է, որ ներդրումային ֆոնդի կառավարչի կողմից կառավարվող ներդրումային ֆոնդի թողարկած արժեթղթերի տեղաբաշխման կամ հետգնման արդյունքում ստացված վճարների մասով գործարքներն ազատվում են ԱԱՀ-ից²:

Ենթաօրենսդրական փոփոխություններ

² Այս փաթեթով նախատեսված փոփոխություններին առավել մանրամասն կարելի է ծանոթանալ ԿԲ բանքեր՝ www.cba.am

2012 թվականի ընթացքում Կենտրոնական բանկի կողմից մշակվել և փոփոխվել են բանկերի և վարկային կազմակերպությունների գործունեությանն առնչվող հետևյալ իրավական ակտերը.

1. Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշմամբ փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել **«Բանկերի գործունեության կարգավորումը, բանկային գործունեության հիմնական տնտեսական նորմատիվները» կանոնակարգ 2-ում**, ինչը հնարավորություն կտա բարելավել հիմնական տնտեսական նորմատիվների հաշվարկը՝ այն դարձնելով դիսկրետի նկատմամբ ավելի զգայուն: Համաձայն փոփոխությունների.

- Բանկի առաջին խմբի արտարժույթներով արտահայտված բարձր իրացվելի ակտիվների և ընդհանուր ակտիվների գումարների միջև նվազագույն հարաբերակցությունը սահմանվել է 4 տոկոս, իսկ առաջին խմբի արտարժույթներով արտահայտված բարձր իրացվելի ակտիվների և ցպահանջ պարտավորությունների միջև նվազագույն հարաբերակցությունը՝ 10 տոկոս:

- Այն դեպքում, երբ երկրորդ խմբի արտարժույթով արտահայտված պարտավորությունները տվյալ ամսվա ընթացքում միջին օրական հաշվարկով գերազանցում են բանկի ընդհանուր պարտավորությունների 5 տոկոսը, ապա տվյալ ամսվան հաջորդող ամսվա համար՝

- ԱՄՆ դոլարով, եվրոյով և այդ արտարժույթով արտահայտված բարձր իրացվելի ակտիվների ու ԱՄՆ դոլարով, եվրոյով և այդ արտարժույթով ընդհանուր ակտիվների գումարների միջև նվազագույն հարաբերակցությունը սահմանվում է 4 տոկոս:

- ԱՄՆ դոլարով, եվրոյով և այդ արտարժույթով արտահայտված բարձր իրացվելի ակտիվների ու ԱՄՆ դոլարով, եվրոյով և այդ արտարժույթով ցպահանջ պարտավորությունների միջև նվազագույն հարաբերակցությունը սահմանվում է 10 տոկոս:

- Սահմանվել են օտարերկրյա բանկերի մասնաճյուղերի՝ ավանդներ ընդունելու համար լրացուցիչ պայմանները, մասնավորապես՝

- Սահմանվել է, որ օտարերկրյա բանկերի մասնաճյուղերի (այսուհետ՝ ՕԲՄ) գործառնական կապիտալի և ռիսկով կշռված ակտիվների միջև նվազագույն հարաբերակցությունը պետք է կազմի 12 տոկոս: Ընդ որում, գործառնական կապիտալը սահմանվել է որպես ՕԲՄ ստեղծող մայր բանկի կողմից Կենտրոնական բանկում կամ Կենտրոնական բանկի համաձայնությամբ որևէ առևտրային բանկում ներդրված ավանդի և մասնաճյուղի չբաշխված շահույթի հանրագումար:

- ՕԲՄ-ների համար սահմանվել են իրացվելիության պայմանները, որոնք տարբերակվել են ոչ միայն ըստ արժույթների, այլև ըստ ՕԲՄ-ների կողմից ընդունվող ավանդների մեծության: Մասնավորապես,

30 միլիոն ՀՀ դրամը չգերազանցող ավանդներ ընդունող ՕԲՄ-ների համար սահմանվել են իրացվելիության առավել խիստ պայմաններ:

➤ Սահմանվել են լրացուցիչ պայմաններ՝ մեկ փոխառուի, խոշոր փոխառուների, ինչպես նաև ՕԲՄ-ի հետ կապված մեկ անձի/անձանց գծով ռիսկերի զսպման նպատակով:

➤ Սահմանվել են արտարժույթի տնօրինման սահմանափակման պայմանները՝ ըստ արտարժույթային համախառն դիրքի և ըստ առանձին արտարժույթների:

➤ Սահմանվել է ՀՀ ռեզիդենտներից ներգրավված միջոցների արտահոսքի սահմանափակման պայման՝ զսպելու համար ՀՀ ռեզիդենտներից ներգրավված միջոցների արտահոսքը երկրից:

➤ Պայմանների հաշվարկման կարգը նմանեցվել է բանկերի համար սահմանված տնտեսական նորմատիվների հաշվարկման կարգին:

- Սահմանվել է, որ օտարերկրյա բանկերին տրամադրվող օվերնայթները բարձր իրացվելի ակտիվների կազմում կարող են ընդգրկվել միայն այն դեպքում, երբ այդ բանկերի վարկանիշը առնվազն ԲԲԲ+(Բաա1) է, ընդ որում այդ օվերնայթները կարող են բարձր իրացվելի ակտիվների հաշվարկում ընդգրկվել առավելագույնը ընդհանուր բարձր իրացվելի ակտիվների 15%-ի չափով:

- Վարկային ռիսկի հաշվարկում երկրորդ խմբի արտարժույթներով (բացի ռուսական ռուբլուց) արտահայտված այլ ակտիվների ռիսկի կշիռը սահմանվել է 150%:

- Սահմանվել են ներդրումային ֆոնդերի նկատմամբ պահանջների վարկային ռիսկի կշիռները:

- Վարկային ռիսկի կշռում ներառվել է նաև արժույթային սվոփը:

- Սահմանվել է, որ որոշ միջազգային կազմակերպությունների կողմից տրված երաշխիքով ապահովված պահանջները կարող են կշռվել 0%-ով:

- Վարկային ռիսկի հաշվարկվում առաջարկվել է ռեպո համաձայնագրերի և ռեպո համաձայնագրերով վաճառված արժեթղթերի վարկային ռիսկի հաշվարկման նոր մոտեցում:

- Ն3 և Ն4 նորմատիվներում առաջարկվել է ռեպո համաձայնագրերի, ռեպո համաձայնագրով վաճառված արժեթղթերի և ածանցյալ գործիքների հաշվարկման նոր կարգ:

2. Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշման համաձայն, լրացում է կատարվել **«Բանկերի ներքին հսկողության իրականացման նվազագույն պայմաններում»**, ըստ որի՝ բանկերը պետք է պարբերաբար իրականացնեն սթրես թեստավորում առնվազն հետևյալ ռիսկերի գծով.

- Վարկային ռիսկ
- Արտարժույթային ռիսկ
- Տոկոսադրույքի ռիսկ
- Գնային ռիսկ

- Իրացվելիության ռիսկ
- Վարակի ռիսկ

Վարկային, տոկոսադրույքի, գնային և վարակի ռիսկերի գծով սթրես թեստավորումը պետք է իրականացվի առնվազն եռամսյակային կտրվածքով, իսկ արտարժույթային և իրացվելիության ռիսկերի գծով՝ առնվազն ամսական կտրվածքով (առաջիկա մեկ տարվա ժամանակային հորիզոնով):

Միևնույն ժամանակ, սահմանվել է հաշվետվության նոր ձև՝ «Հաշվետվություն սթրես-թեստերի վերաբերյալ», որը ներկայացվում է բանկերի կողմից մինչև հաշվետու ժամանակաշրջանին հաջորդող ամսվա 12-րդ աշխատանքային օրը:

Նշված լրացումները հնարավորություն կտան՝ բանկերում ներդնել սթրես թեստավորման գործընթացը՝ որպես ռիսկերի կառավարման գործիք, և ապահովել դրա կիրառման արդյունավետությունն ու նպատակայնությունը, ինչպես նաև Կենտրոնական բանկում վերլուծել բանկերի կողմից իրականացվող սթրես-թեստերի արդյունքները:

3. Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշմամբ փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել **«ՀՀ տարածքում գործող բանկերի վարկերի ու դեբիտորական պարտքերի դասակարգման և հնարավոր կորուստների պահուստների ձևավորման կարգում»**: Ըստ փոփոխությունների՝

- Հստակեցվել է, որ պահուստավորման ենթակա ակտիվներում ընդգրկվում են նաև ռեպո համաձայնագրերը, օվերնայթները, ինչպես նաև ակտիվների գծով հաշվեգրված տոկոսները, տույժերն ու տուգանքները:

- Պարզաբանվել են արտահաշվեկշիռ դուրս գրման և արտահաշվեկշիռ վերականգնման, ինչպես նաև դուրս գրված ակտիվների արտացոլման եղանակները և շահութահարկի համար հարկվող գումարի չափի որոշումը:

- Սահմանվել է, որ արտահաշվեկշռում հաշվառվող ակտիվները կարող են դուրս գրվել արտահաշվեկշռից պարտապան հանդիսացող ֆիզիկական անձանց մահվան և սնանկության դեպքերում:

- Սահմանվել է, որ ակտիվների ընթացիկ մարումների դեպքում, երբ մարման համար չբավարարող գումարը պակաս է 1000 դրամից, ապա դա հիմք չէ ակտիվը չաշխատող համարելու (դասը խստացնելու) համար:

- Բանկերի համար հստակեցվել են խմբային վարկերի վարկառուների դասակարգման հետ կապված առանձնահատկությունները:

4. Կենտրոնական բանկի խորհրդի կողմից հաստատվել է **«Առանց ակտիվների դասակարգման լրացուցիչ պահուստավորում իրականացնելու կարգը»**: Կարգում սահմանվել են.

- Լրացուցիչ պահուստավորում իրականացնելու դեպքերը, այն է՝

- մակրոտնտեսական ցուցանիշների վատթարացում,
- փոխառուի կողմից ակտիվների՝ պայմանագրով սահմանված և փաստացի օգտագործման նպատակների անհամապատասխանություն,
- ներքին հսկողության խնդիրների բացահայտում,
- գրավի գերազնահատման խնդիրների բացահայտում,
- վարկային պորտֆելի որևէ խմբի վարկերի ուսումնասիրության ժամանակ խնդիրների բացահայտում, որոնք հիմք են հանդիսացել ուսումնասիրված վարկերի դասերի խստացման համար՝ սուբյեկտիվ չափանիշով:

- Լրացուցիչ պահուստավորման առավելագույն չափը բոլոր դեպքերի համար սահմանվել է վարկերի զուտ հաշվեկշռային արժեքի 25%-ի չափով:

Նշված կարգը հնարավորություն կտա հստակեցնել Կենտրոնական բանկի կողմից իրականացվող լրացուցիչ պահուստավորման դեպքերը, ինչպես նաև կբարձրացնի դրա կիրառման արդյունավետությունը:

5. Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշմամբ փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «**Բանկերի և օտարերկրյա բանկերի մասնաճյուղերի գրանցումն ու լիցենզավորումը, բանկերի մասնաճյուղերի և ներկայացուցչությունների գրանցումը, բանկերի և օտարերկրյա բանկերի մասնաճյուղերի ղեկավարների որակավորումը և գրանցումը**» կանոնակարգ 1-ում և «**Վարկային կազմակերպությունների գրանցման ու լիցենզավորման, վարկային կազմակերպությունների մասնաճյուղերի և ներկայացուցչությունների գրանցման, վարկային կազմակերպությունների կանոնադրական կապիտալում նշանակալից մասնակցություն ձեռք բերելուն համաձայնություն տալու, վարկային կազմակերպությունների ղեկավարների որակավորման ու գրանցման կարգը, վարկային կազմակերպությունների գործունեության կանոնակարգը, վարկային կազմակերպությունների գործունեության վայրի և տեխնիկական հագեցվածության պահանջները**» կանոնակարգ 13-ում: Ըստ փոփոխությունների՝

- Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների ղեկավարների գրանցման համար սահմանվել է 2 ընթացակարգ՝ պարզ և բարդ՝ կախված նրանց կողմից զբաղեցրած պաշտոնի ռիսկայնությունից և ստանձնած պատասխանատվությունից:

- Սահմանվել են այն պաշտոնները, որոնք պետք է ներկայացվեն պարզ ընթացակարգով գրանցման:

- Սահմանվել է, որ բանկերը և վարկային կազմակերպությունները պետք է ունենան ներքին իրավական ակտեր, որտեղ նկարագրված կլինեն պարզ ընթացակարգով գրանցվող թեկնածուների համար օրենքով սահմանված մերժման հիմքերը ստուգելու գործընթացները:

- Սահմանվել են բացառիկ դեպքեր, որոնց դեպքում Կենտրոնական բանկը կարող է պահանջել բանկերից և վարկային կազմակերպություններից իրենց բոլոր ղեկավարներին ներկայացնել գրանցման բարդ ընթացակարգով:

- Սահմանվել են Կենտրոնական բանկում գրավոր քննություն հանձնելու համար որոշակի բացառություններ բանկերի և վարկային կազմակերպությունների ղեկավարների համար, մասնավորապես՝ եթե ղեկավարներն ունեն միջազգային որակավորումներ և դիպլոմներ, կամ եթե ղեկավարներն աշխատել են սահմանված միջազգային կազմակերպություններում և իրականացրել են նմանատիպ պարտականություններ:

- Սահմանվել է, որ առանձին դեպքերում Կենտրոնական բանկը կարող է բանկերի և վարկային կազմակերպությունների ղեկավարների համար կիրառել նաև բանավոր հարցազրույցի ներկայանալու բացառություններ:

- Սահմանվել է, որ վարկային կազմակերպությունների կանոնադրական կապիտալի ավելացման և վարկային կազմակերպության տիպի (խմբի) փոփոխության դեպքում վարկային կազմակերպության կանոնադրական հիմնադրամի համալրման հաշվին միջոցների առկայության վերաբերյալ տեղեկանքի տրամադրման հետ կապված՝ Կենտրոնական բանկի որոշմամբ կարող է բացառություն սահմանվել այն դեպքերի համար, երբ կանոնադրական կապիտալը համալրվում է վարկային կազմակերպության պասիվներում առկա ներգրավված միջոցների (օրինակ՝ մասնակիցների կողմից տրամադրված փոխառության) հաշվին: Միևնույն ժամանակ, սահմանվել է դրույթ, համաձայն որի վարկային կազմակերպության կանոնադրական կապիտալը վարկային կազմակերպության պասիվներում առկա ներգրավված միջոցների հաշվին կարող է համալրվել միայն Կենտրոնական բանկի ֆինանսական վերահսկողության ստորաբաժանման՝ դրա վերաբերյալ առարկության բացակայության դեպքում: Սույն փոփոխությունը հնարավորություն կտա բարելավել վարկային կազմակերպությունների կողմից կանոնադրական կապիտալի համալրման գործընթացը:

6. Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշման համաձայն հստակեցվել է, որ **ֆինանսական կազմակերպությունների ղեկավարների թեկնածուները** որակավորման քննությանը մասնակցելու համար պետք է հերթագրվեն Կենտրոնական բանկի ինտերնետային կայքի համապատասխան էջում տվյալներ մուտքագրելով: Դրանով իսկ վերացվել է տվյալները հեռախոսով մուտքագրելու անհրաժեշտությունը:

Որոշման նպատակը որակավորման քննություններին թեկնածուների հերթագրման կարգն առավել արդյունավետ դարձնելն ու այն միասնական ձևով իրականացնելն է:

7. Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշմամբ փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել **«Բանկերի հաշվետվությունները, դրանց ներկայացումը և հրապարակումը» կանոնակարգ 3-ում և «Վարկային կազմակերպությունների հաշվետվությունները, դրանց ներկայացումը և հրապարակումը» կանոնակարգ 15-ում**, մասնավորապես՝

- Բանկերի համար սահմանվել է նոր հաշվետվական ձև՝ բանկերում տեղի ունեցած էական փոփոխությունների և բացասական զարգացումների վերաբերյալ:

- Թիվ 32 հաշվետվությունը հաստատվել է նոր խմբագրությամբ, ինչը հնարավորություն կտա միասնականացնել ֆինանսական կազմակերպություններից արժեթղթերի և ռեպո համաձայնագրերի վերաբերյալ ստացվող տեղեկատվությունը:

- Հաշվետվական ձևերի համար հստակեցվել է պահանջվող տեղեկատվության ներկայացման կարգը, մասնավորապես, թե ինչ արժեքով պետք է ներկայացնել տեղեկատվությունը՝ ամորտիզացված, իրական, թե՛ անվանական:

- Բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից ներկայացվող հաշվետվությունների վերաբերյալ ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից իրականացվող վերլուծական և վերահսկողական գործընթացների արդյունավետությունը բարձրացնելու նպատակով որոշ հաշվետվություններում ընդլայնվել է ստացվող տեղեկատվության կազմը:

8. Համաձայն ՀՀ կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշման, փոփոխություններ են իրականացվել **«Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործող բանկերի կողմից Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկ ներկայացվող համախմբված հաշվետվությունների կազմման կարգ»-ում**, մասնավորապես՝ բանկի համախմբված հաշվեկշռի ձևաչափը համապատասխանեցվել է նոր հաշվային պլանին, ինչպես նաև իրականացվել է ընթացակարգերի համապատասխանեցում ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտներին: ԿԲ խորհրդի մեկ այլ որոշման համաձայն, ապահովվել է բանկերի հրապարակային ֆինանսական հաշվետվությունների կազմումը՝ համաձայն ֆինանսական հաշվետվությունների միջազգային ստանդարտների և նոր հաշվային պլանի պահանջների:

9. Կենտրոնական բանկի խորհուրդը հաստատել է **«Համահայկական բանկի գործունեության կարգավորումը և տնտեսական նորմատիվները» կանոնակարգ 2.01-ը**, որով սահմանվել են Համահայկական բանկի գործունեության տնտեսական նորմատիվները, մասնավորապես.

- Համահայկական բանկի համար սահմանվել են առևտրային բանկերի համար սահմանված բոլոր տնտեսական նորմատիվները՝ բացառությամբ իրացվելիության (Ն21, Ն22) և պարտադիր պահուստավորման նորմատիվների, ընդ որում Ն1, Ն32 և արտարժույթի տնօրինման նորմատիվների սահմանաչափերը և

հաշվարկման կարգը ամբողջությամբ համապատասխանում են Կանոնակարգ 2-ի պահանջներին, իսկ Ն31 նորմատիվը սահմանվել է 25%:

- Սահմանվել է, որ Համահայկական բանկը չի կարող պահանջներ ունենալ իր հետ կապված անձանց նկատմամբ, բացառությամբ որոշ դեպքերի, այն է՝

- ՀՀ, ԿԲ և այն անձանց, որոնք փոխկապակցված են միայն այն հիմքով, որ ՀՀ կամ ԿԲ կարող է կանխորոշել փոխառուի որոշումները՝ իր մասնակցության կամ այլ ուժով, և

- այն բանկերի նկատմամբ, որոնք Համահայկական բանկի հետ փոխկապակցված են միայն կանոնակարգով սահմանված միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների հետ ունեցած հարաբերությունների հիմքով:

- Այն անձանց գծով, որոնք Համահայկական բանկի հետ փոխկապակցված են այն հիմքով, որ վերջինս ներդրում է կատարել՝ ելքի հետագա ռազմավարությամբ (equity financing) կամ որոնք կապված են կանոնակարգով սահմանված միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների հետ ունեցած հարաբերությունների հիմքով, դիսկի առավելագույն սահմանաչափը համապատասխանաբար սահմանվել է 15% (մեկ անձի գծով) և 30% (բոլոր անձանց գծով):

- Համահայկական բանկը չի կարող դիսկ կրել նաև իր աշխատակիցների գծով, բացառությամբ առհաշիվ տրված գումարների, որոնք չպետք է գերազանցեն 5 միլիոն ՀՀ դրամը:

- Հաշվի առնելով Համահայկական բանկի գործունեության առանձնահատկությունը՝ վերջինիս համար սահմանվել է իրացվելիության առանձնահատուկ նորմատիվ: Վերջինս իրենից ներկայացնում է Համահայկական բանկի բարձր իրացվելի ակտիվների և պարտավորությունների (այդ թվում՝ հետհաշվեկշռային) հարաբերություն, ընդ որում՝ պարտավորությունները նորմատիվի հաշվարկում ընդգրկվում են տարբեր կշիռներով՝ կախված մարմանը մնացած ժամկետից: Նորմատիվի նվազագույն մեծությունը սահմանվել է 100%:

10. Կենտրոնական բանկի խորհրդի կողմից հաստատվել է **«Համահայկական բանկի հաշվետվությունները, դրանց ներկայացումը և հրապարակումը»** Կանոնակարգ 01/04-ը: Համահայկական բանկի համար սահմանվել են թվով 18 հաշվետվություններ, որոնցից 3-ը ներկայացվում են ըստ փոփոխության, իսկ մեկը՝ միայն տարեկան կտրվածքով:

Ապահովագրական համակարգի գործունեության կարգավորման դաշտում 2012 թվականի ընթացքում կատարվել են հետևյալ փոփոխությունները.

1. Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշմամբ փոփոխություններ են կատարվել «Հայաստանի ավտոապահովագրողների բյուրո» իրավաբանական անձանց միության կողմից Հայաստանի

Հանրապետության կենտրոնական բանկ ներկայացվող հաշվետվությունների ձևերը, բովանդակությունը, ներկայացման կարգն ու ժամկետները» որոշման մեջ՝ մասնավորապես ընդլայնվել են օգտագործվող տեղեկատվության կազմը:

2. Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշմամբ փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Ապահովագրության ոլորտում լիցենզավորման, գրանցման, համաձայնության, թույլտվության տրամադրման, մասնագիտական համապատասխանության ստուգման և որակավորման կարգը» կանոնակարգ 3/01-ում, որով օպտիմալացվել է ՀՀ տարածքում գործող ապահովագրական ընկերությունների ղեկավարների գրանցման, ինչպես նաև կանոնակարգվել է ՀՀ տարածքում գործող ապահովագրական ընկերությունների ֆիրմային անվանման գրանցման գործընթացները:

3. Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշումներով փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Ապահովագրական գործունեության հիմնական տնտեսական նորմատիվների չափը, ձևավորման և հաշվարկման կարգը, վերաապահովագրողին չարգելված համարելու չափանիշները» կանոնակարգ 3/02-ում: Հստակեցվել են որոշ հիմնական տնտեսական նորմատիվների հաշվարկում առանձին տարրերի հաշվարկման կարգը:

4. Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշմամբ փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Ապահովագրական ընկերությունների հաշվետվությունների ձևերը, դրանցում ներառվող տեղեկատվությունը, ներկայացնելու կարգն ու ժամկետները» կանոնակարգ 3/04-ում, որով յուրաքանչյուր հաշվետվական ձևի համար հստակեցվել է պահաջվող տեղեկատվության ցանկը՝ մասնավորապես, թե ինչ արժեքով պետք է ներկայացնել տեղեկատվությունը՝ ամորտիզացված, իրական, թե անվանական, ինչպես նաև սույն կանոնակարգը համապատասխանեցվել է ապահովագրական ընկերությունների նորմատիվային դաշտում կատարված փոփոխություններին:

5. ՀՀ ԿԲ խորհրդի որոշմամբ փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Ապահովագրական ընկերությունների ակտիվների դասակարգման և հնարավոր կորուստների պահուստների ձևավորման և օգտագործման կարգը» կանոնակարգ 3/09-ում, որի արդյունքում հստակեցվել է դասակարգման ենթական ակտիվների արժեքների որոշման վերաբերյալ դրույթները, ինչպես նաև պարզաբանվել է ակտիվների արտահաշվեկշիռ դուրս գրման, արտահաշվեկշիռ վերականգնման և դուրս գրված ակտիվների արտացոլման եղանակները:

6. ՀՀ ԿԲ խորհրդի որոշմամբ փոփոխություններ է կատարվել «Ապահովագրական բրոքերների հաշվետվությունների ձևը, տեղեկատվության կազմը և ներկայացման կարգն ու ժամկետները» թիվ 197-Ն

որոշման մեջ: Կիրառելի չլիենլու պատճառով ուժը կորցրած է ճանաչվել տարեկան պետական տուրքի վճարի մասին հաշվետվական ձևը:

Արժեթղթերի շուկայի կարգավորման դաշտի բարեփոխումների նպատակով 2012 թվականի ընթացքում ընդունվել և փոփոխություններ ու լրացումներ են կատարվել հետևյալ իրավական ակտերում.

1. Հաստատվել է «Կենսաթոշակային ֆոնդի ակտիվների եկամտաբերության հաշվարկի մեթոդաբանությունը և եկամտաբերության մասին տեղեկատվության ներկայացման չափանիշները» կանոնակարգ 10/17-ը: Կանոնակարգով սահմանվել են կամավոր և պարտադիր կենսաթոշակային ֆոնդերի ակտիվների եկամտաբերության հաշվարկման մեթոդաբանությունը և եկամտաբերության մասին տեղեկատվության ներկայացման չափանիշները: Կանոնակարգի մշակումը նպատակ ունի ներդրողների համար ապահովել կենսաթոշակային ֆոնդերի կառավարման արդյունքների գնահատման և համեմատման համար միասնական չափանիշ:

2. Փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Բանկերի, վարկային կազմակերպությունների, ապահովագրական ընկերությունների, ապահովագրական բրոքերների, ներդրումային ընկերությունների, ներդրումային ֆոնդերի կառավարիչների, Կենտրոնական դեպոզիտարիայի և դրամական փոխանցումներ իրականացնող վճարահաշվարկային կազմակերպությունների կողմից տեղեկությունների հրապարակումը» կանոնակարգ 8/03-ում, մասնավորապես՝ կանոնակարգում սահմանվել են ներդրումային և կենսաթոշակային ֆոնդերի եկամտաբերության ցուցանիշների հրապարակման կանոններ:

3. Փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Ներդրումային ֆոնդի կառավարչի գործունեության հիմնական տնտեսական նորմատիվները, դրանց սահմանաչափերը (ներառյալ՝ ներդրումային ֆոնդի կառավարչի կողմից կառավարվող յուրաքանչյուր ներդրումային ֆոնդում կառավարչի պարտադիր մասնակցության նվազագույն չափը), տնտեսական նորմատիվների խախտումների՝ ներդրումային ֆոնդի կառավարչի լիցենզիան (թույլտվությունը) ուժը կորցրած ճանաչելու հիմք համարվող նվազագույն չափը» կանոնակարգ 10/02-ում, որոնց համաձայն ճշգրտումներ են կատարվել հիմնական տնտեսական նորմատիվների հաշվարկման կարգում՝ ներդրումային ֆոնդերի կառավարիչների հաշվային պլանի փոփոխություններին համապատասխանեցնելու նպատակով:

4. Փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Ներդրումային ընկերությունների հիմնական տնտեսական նորմատիվները, դրանց սահմանաչափերը, հաշվարկման կարգը, հաշվարկում մասնակցող տարրերի կազմը, սահմանված տնտեսական նորմատիվների խախտումների չափը» կանոնակարգ 4/02-ում, մասնավորապես՝

- ներդրումային ընկերությունների հաշվային պլանի փոփոխություններին համապատասխանեցնելու նպատակով համապատասխան ճշգրտումներ են կատարվել հիմնական տնտեսական նորմատիվների հաշվարկման կարգում,

- վերաֆինանսավորում իրականացնող վարկային կազմակերպությունների կողմից թողարկված պարտատոմսերի գրավչությունը բարձրացնելու նպատակով նորմատիվների հաշվարկում վերաֆինանսավորում իրականացնող վարկային կազմակերպությունների կողմից թողարկված պարտատոմսերի նկատմամբ սահմանվել է առանձնահատուկ կարգավորում,

- առանձնահատուկ կարգավորման դաշտ է նախատեսվել ներդրումային ընկերությունների անկանխիկ ոսկով հաշիվների, թանկարժեք մետաղների ստանդարտացված ձուլակտորների, դրանցով արտահայտված ակտիվների և պարտավորությունների համար,

- սահմանվել են ֆոնդերի նկատմամբ պահանջների վարկային ռիսկի տարբերակված կշիռներ՝ հաշվի առնելով, որ տարբեր տեսակի ներդրումային ֆոնդերում ներդրումները ներդրումային ընկերության համար կարող են ենթադրել ռիսկայնության տարբեր աստիճան,

- հիմնական տնտեսական նորմատիվների հաշվարկը ռիսկերի նկատմամբ ավելի զգայուն դարձնելու նպատակով՝ վարկային ռիսկի հաշվարկում ներդրվել է ռեպո համաձայնագրերի և ռեպո համաձայնագրերով վաճառված արժեթղթերի վարկային ռիսկի հաշվարկման նոր մոտեցում, վարկային ռիսկի կշռում ներառվել է արժույթային սվոփը, ինչպես նաև սահմանվել է, որ որոշ միջազգային կազմակերպությունների կողմից տրված երաշխիքով ապահովված պահանջները կարող են կշռվել 0%-ով:

5. Փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց՝ Կենտրոնական բանկ ներկայացվող հաշվետվությունները, դրանց ներկայացման կարգը, ձևը և ժամկետները» կանոնակարգ 4/03-ում, որոնց համաձայն ներդրումային ընկերությունների՝ Կենտրոնական բանկ ներկայացվող հաշվետվությունները համապատասխանեցվել են ներդրումային ընկերությունների հաշվապահական հաշվառման համակարգում կատարված փոփոխություններին, նաև նորմատիվների վերաբերյալ հաշվետվական ձևում սահմանվել է նոր էջ՝ ներդրումային ֆոնդերի նկատմամբ պահանջները վարկային ռիսկի հաշվարկում ընդգրկելու նպատակով:

6. Հաստատվել է «Որակավորված ներդրողների ֆոնդում որակավորված ներդրող չհամարվող ներդրողների կողմից ձեռք բերվող փայերի (բաժնետոմսերի) ընդհանուր արժեքի նվազագույն մեծությունը սահմանելու մասին» Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշման նախագիծը, որի նպատակն է սահմանել որակավորված ներդրողների ֆոնդում որակավորված ներդրող չհամարվող ներդրողների մասնակցության նվազագույն չափը, ինչը հնարավորություն կտա որակավորված ներդրող չհամարվող, սակայն բավարար միջոցների և գիտելիքների տիրապետող և ռիսկի հակվածության սեփական աստիճանը ճիշտ գնահատող

ներդրողներին մասնակցել կարգավորման/վերահսկման համեմատաբար մեղմ ռեժիմ ունեցող որակավորված ներդրողների ֆոնդերում (այդ թվում՝ որակավորված ներդրողների ֆոնդ համարվող չտարատեսականացված ֆոնդերում, լրացուցիչ ռիսկով ֆոնդերում, մասնավոր բաժնեմասնակցային ֆոնդերում, վենչուրային ֆոնդերում):

7. Հաստատվել է «Պարտադիր կենսաթոշակային ֆոնդի մասնակիցների ռեեստրը վարողի կողմից երաշխիքային ֆոնդի կառավարչին հաշվետվությունների տրամադրման կարգը և պայմանները» կանոնակարգ 10/15-ը: Կանոնակարգով սահմանվել են պարտադիր կենսաթոշակային ֆոնդի մասնակիցների ռեեստրը վարողի կողմից երաշխիքային ֆոնդի կառավարչին պարտադիր կենսաթոշակային ֆոնդի մասնակիցների կատարած վճարների և մասնակցի պարտադիր կենսաթոշակային հաշվում առկա միջոցների վերաբերյալ տեղեկությունների տրամադրման կարգ և այդ տեղեկությունների կազմ: Կանոնակարգի մշակումը նպատակ ունի հնարավորություն տալ երաշխիքային ֆոնդի կառավարչին կանխատեսել հնարավոր երաշխավորման դեպք ի հայտ գալու հավանականությունը և նվազեցնել իրացվելության ռիսկի բացասական հետևանքները:

8. Փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Կարգավորվող շուկայի օպերատորի՝ Կենտրոնական բանկ ներկայացվող հաշվետվությունները, դրանց ներկայացման կարգը, ձևը և ժամկետները» կանոնակարգ 5/03-ում: Փոփոխությունների և լրացումների իրականացման նպատակն է ապահովել կարգավորվող շուկայում իրականացվող նոր գործարքների (ժամկետային վարկային ռեսուրսների հարթակում իրականացվող գործարքներ և արտարժույթային պարտատոմսերով գործարքներ) վերաբերյալ տեղեկատվության ներկայացումը Կենտրոնական բանկ: Մասնավորապես՝ կանոնակարգում կատարվել են փոփոխություններ, համաձայն որոնց՝ այսուհետ կարգավորվող շուկայի օպերատորը ԿԲ կներկայացնի նաև հետևյալ տեղեկությունները.

- արտարժույթային պարտատոմսերով գործարքների վերաբերյալ տեղեկություններ (գործող կանոնակարգը նախատեսում է միայն ՀՀ դրամով գնանշված պարտատոմսերով գործարքների վերաբերյալ տեղեկությունների ներկայացում),

- ժամկետային վարկային ռեսուրսների հարթակում կնքված գործարքների վերաբերյալ տեղեկություններ (գործող կանոնակարգի համաձայն՝ ներկայացվում են միայն օվերնայթ վարկային ռեսուրսների հարթակում կնքված գործարքների վերաբերյալ տեղեկություններ):

9. Հաստատվել է «Կենտրոնական դեպոզիտարիայի կողմից լրացուցիչ գործունեության տեսակները, դրանց իրականացման կարգը և պայմանները» կանոնակարգ 5/09-ը: Նախագծի նպատակն է հնարավորություն տալ Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիային մատուցել իր գործունեությանն

ուղղակիորեն առնչվող լրացուցիչ ծառայություններ, խթանել Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիայի կողմից մատուցվող ծառայությունների քանակի և ծավալի աճը, նվազեցնել այդ ծառայությունների մատուցման հետ կապված հնարավոր ռիսկերը: Մասնավորապես՝ կանոնակարգով սահմանվել են.

- Կենտրոնական դեպոզիտարիայի կողմից մատուցվող ծառայությունների՝ լրացուցիչ համարվելու նվազագույն չափանիշները,

- ռիսկերի կառավարման ներքին ընթացակարգ ներդնելու պահանջ՝ լրացուցիչ ծառայությունների մատուցման արդյունքում առաջացրած ռիսկերի կառավարման և զսպման նպատակով:

10. Փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել համապատասխանաբար.

- «Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց՝ Կենտրոնական բանկ ներկայացվող հաշվետվությունները, դրանց ներկայացման կարգը, ձևը և ժամկետները» կանոնակարգ 4/03-ում.

- «Կարգավորվող շուկայի օպերատորի՝ Կենտրոնական բանկ ներկայացվող հաշվետվությունները, դրանց ներկայացման կարգը, ձևը և ժամկետները» կանոնակարգ 5/03-ում.

- «Կենտրոնական դեպոզիտարիայի՝ Կենտրոնական բանկ ներկայացվող հաշվետվությունները, դրանց ներկայացման կարգը, ձևը և ժամկետները» կանոնակարգ 5/04-ում:

Կանոնակարգերում կատարված հիմնական փոփոխությունները և լրացումները հետևյալն են.

- կանոնակարգերից հանվել է տարեկան պետական տուրքի վճարի մասին հաշվետվական ձևը՝ հաշվի առնելով, որ Կենտրոնական բանկն արդեն մուտք ունի Client-Treasury համակարգին, որը հնարավորություն է տալիս տեղեկություններ ստանալ պետական տուրքի վճարումների վերաբերյալ (Կանոնակարգ 4/03, 5/03, 5/04):

- կատարվել են համապատասխան փոփոխություններ Կենտրոնական դեպոզիտարիայի և ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից Կենտրոնական բանկ ներկայացվող հաշվետվություններում, համաձայն որոնց՝ այսուհետ Կենտրոնական դեպոզիտարիան և ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձինք ԿԲ կներկայացնեն նաև տեղեկություններ արտարժույթով արտահայտված արժեթղթերի (արժեթղթերով գործարքների, տեղաբաշխումների) վերաբերյալ (գործող կանոնակարգը նախատեսում է միայն ՀՀ դրամով արտահայտված արժեթղթերի (արժեթղթերով գործարքների, տեղաբաշխումների) վերաբերյալ տեղեկությունների ներկայացում) (Կանոնակարգ 4/03, 5/04).

- պետական պարտատոմսերի եկամտաբերության կորի հաշվարկման նպատակով օպերատորի կողմից ԿԲ ներկայացվող հաշվետվությունների կազմում ներառվել է նոր հաշվետվական ձև՝ պետական պարտատոմսերի առք ու վաճառքի գնանշումների տարեկան եկամտաբերությունների միջին օրական հաշվարկի վերաբերյալ (Կանոնակարգ 5/03):

11. Փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Ներդրումային ֆոնդի կառավարիչների և օտարերկրյա ներդրումային ֆոնդի կառավարչի մասնաճյուղերի գրանցումն ու լիցենզավորումը, ներդրումային ֆոնդի կառավարչի մասնաճյուղերի, ինչպես նաև ներդրումային ֆոնդի կառավարչի և օտարերկրյա ներդրումային ֆոնդի կառավարչի ներկայացուցչությունների գրանցումը, ներդրումային ընկերությունների վերագրանցումը և վերալիցենզավորումը՝ որպես ներդրումային ֆոնդի կառավարիչ, ներդրումային ֆոնդի կառավարչի կանոնադրական կապիտալում նշանակալից մասնակցություն ձեռք բերելը, ներդրումային ֆոնդի կառավարիչների, դրանց մասնաճյուղերի և օտարերկրյա ներդրումային ֆոնդի կառավարչի մասնաճյուղերի կողմից գործարար ծրագրի, դրա փոփոխությունների և դրա իրականացման վերաբերյալ հաշվետվությունների ներկայացման կարգը, ձևը և ժամկետները» կանոնակարգ 10/01-ում: Փոփոխությունների և լրացումների իրականացման նպատակն է բարձրացնել կենսաթոշակային ֆոնդերի կառավարման արդյունավետությունը՝ ապահովելով միայն վստահելի, փորձառու և իրենց ֆիդուցիար պարտականությունները գիտակցող կենսաթոշակային ֆոնդերի կառավարիչների մուտքը ֆինանսական շուկա: Մասնավորապես՝ կանոնակարգում կատարված փոփոխությունները հետևյալն են.

- սահմանվել է, որ պարտադիր կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարման թույլտվություն կարող է տրամադրվել այն կառավարչին, որն ունի միջազգային ֆինանսական կազմակերպություն կամ օտարերկրյա հեղինակավոր ֆոնդի կառավարիչ հանդիսացող առնվազն մեկ մասնակից (բաժնետեր): Ընդ որում, այդ մասնակցությունը պետք է լինի 50 տոկոսից ավելին և այդ կազմակերպությունը (կազմակերպությունները) պետք է ունենա որոշիչ ձայն պարտադիր կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարչի ռազմավարությունը սահմանելիս, ինչպես նաև կառավարչի գործադիր մարմինը և ներքին հսկողության համակարգը ձևավորելիս,

- սահմանվել է, որ օտարերկրյա կառավարչի՝ ՀՀ տարածքում ստեղծված մասնաճյուղը կարող է ստանալ պարտադիր կենսաթոշակային ֆոնդի կառավարման թույլտվություն, եթե օտարերկրյա կառավարիչը հանդիսանում է ֆոնդերի կառավարման մեջ մասնագիտացված օտարերկրյա հեղինակավոր կազմակերպություն.

- կանոնակարգում սահմանվել են նաև ֆոնդերի կառավարման մեջ մասնագիտացված օտարերկրյա հեղինակավոր կազմակերպությունների գնահատման համար չափանիշներ:

12. Հաստատվել է «Հայաստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի կողմից գրանցվող ֆինանսական կազմակերպությունների ֆիրմային անվանումների գրանցման հայտին ներկայացվող պահանջները, հայտի հետ ներկայացվող փաստաթղթերի ցանկը, ինչպես նաև հայտի քննարկման ու ֆիրմային անվանումների և դրա փոփոխությունների գրանցման կարգը», որի նպատակն է կանոնակարգել ներդրումային ընկերությունների, ներդրումային ֆոնդի կառավարիչների, կարգավորվող շուկայի օպերատորի և Կենտրոնական դեպոզիտարիայի ֆիրմային անվանումների գրանցման ընթացակարգը:

13. Փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Արժեթղթերի շուկայի մասին» Հայաստանի Հանրապետության օրենքի 129-րդ հոդվածի 3-րդ մասից բացառություն կազմող մասնավոր գործարքի մասին» ՀՀ ԿԲ խորհրդի թիվ 125-Ն որոշման մեջ: Փոփոխությունների նպատակն է վերացնել կարգավորվող շուկայում թույլատրված արժեթղթերով կարգավորվող շուկայից դուրս գործարքներ իրականացնելու հետ կապված ներդրողների շահերը չվտանգող օրենսդրությամբ սահմանված որոշ սահմանափակումներ: Մասնավորապես՝ որոշման մեջ սահմանվել է, որ այսուհետ 1) Կենտրոնական բանկի կողմից կնքվող բոլոր ռեպո գործարքները 2) թողարկողի կողմից իր թողարկած արժեթղթերի հետգնման և (կամ) ձեռքբերման գործարքները, 3) արժեթղթերը հանձնելու առաջարկի շրջանակներում բաժնային արժեթղթերով կատարվող գործարքները ներառվում են այն գործարքների կազմում, որոնց վրա չի տարածվում կարգավորվող շուկայում թույլատրված արժեթուղթը տվյալ շուկայից դուրս վաճառելու՝ «Արժեթղթերի շուկայի մասին» ՀՀ օրենքով սահմանված սահմանափակումը:

14. Հաստատվել է «Ներդրումային ընկերություններին լրացուցիչ գործունեության տեսակներ թույլատրելու և դրանց իրականացման համար պահանջներ սահմանելու մասին» որոշումը, որի նպատակն է հնարավորություն տալ ներդրումային ընկերություններին իրականացնել ֆինանսական գրագիտությանը նպաստող կրթական ծրագրեր:

15. Փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել 2008 թվականի հունվարի 19-ի «Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց, օպերատորի, Կենտրոնական ղեկավարի տարիայի ղեկավարների ու ներդրումային ծառայություններ մատուցող ֆիզիկական անձանց որակավորումը, նրանց մասնագիտական համապատասխանության չափանիշներն ու մասնագիտական որակավորման ստուգման թեմաների ցանկը» կանոնակարգ 4/05-ում և 2011 թվականի մայիսի 2-ի «Ներդրումային ֆոնդի կառավարիչների և պահառուների ղեկավարների ու ներդրումային ֆոնդի կառավարման գործունեություն իրականացնող և ներդրումային ֆոնդի պահառություն իրականացնող ֆիզիկական անձանց որակավորումը, նրանց մասնագիտական համապատասխանության չափանիշներն ու մասնագիտական որակավորման ստուգման թեմաների ցանկը» Կանոնակարգ 10/05-ում, որոնցով օպտիմալացվել են ղեկավարների գրանցման ընթացակարգերը, մասնավորապես, սահմանվել են ղեկավարների գրանցման պարզ և բարդ ընթացակարգեր, դրանց կիրառման կարգն ու պայմանները:

16. Հաստատվել է «Արժեթղթերի կենտրոնացված ռեստորավարման և պահառության կարգը» կանոնակարգ 5/10-ը: Նշված իրավական ակտի ընդունմամբ կապահովվի Կենտրոնական ղեկավարի տարիայի ծառայությունների աշխարհագրական հասանելիությունը Հայաստանի ողջ տարածքում՝ հաշվի օպերատորիների ինստիտուտի ներդրման շնորհիվ, էապես կնվազեցվեն արժեթղթերի նկատմամբ

իրավունքների հաշվառման գործառնական դիսկերը: Կանոնակարգ 5/10-ի ընդունմամբ պայմանավորված՝ նույն որոշմամբ ուժը կորցրած է ճանաչվել ՀՀ ԿԲ խորհրդի 2011 թվականի մարտի 1-ի թիվ 44-Ն որոշումը: Միևնույն ժամանակ, կանոնակարգ 5/10-ի ընդունմամբ պայմանավորված, ՀՀ ԿԲ խորհրդի 16.10.2012թ. թիվ 273-Ն և 274-Ն որոշումներով փոփոխություններ են կատարվել համապատասխանաբար «Արժեթղթերի պահառության գործունեությունը» կանոնակարգ 33-ում և «Արժեթղթերի շուկայի կարգավորման կանոնագրքում»:

Վճարահաշվարկային համակարգի կարգավորման դաշտում 2012 կատարվել են հետևյալ փոփոխությունները և լրացումները.

1. Կենտրոնական բանկի խորհրդի կողմից փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Հայաստանի Հանրապետության պետական պարտատոմսերի պահառության գործունեության մասին», ինչպես նաև «Պետական արժեթղթերի հաշվառման և հաշվարկների համակարգում կիրառվող հաշվեհամարների կոդավորման» կարգերում: Նշված փոփոխությունների իրականացման նպատակն է ապահովել ֆինանսական շուկայում ենթապահառուի կողմից մատուցվող գործառնությունների կատարման հետ կապված իրավական կարգավորումը, ինչպես նաև ներդրվող «Ռեպո/հակադարձ ռեպո» համակարգի միջոցով կատարվող գործարքների հաշվարկների իրականացումը:

2. Կենտրոնական բանկի նախագահի հրամանի համաձայն՝ լրացումներ են կատարվել «Ֆինանսական հաղորդագրությունների էլեկտրոնային ֆորմատների մասին» փաստաթղթում: Մասնավորապես՝ հաստատվել են նոր տեսակի հաղորդագրություններ, որոնք թույլ են տալիս անհրաժեշտության դեպքում շահառու հանդիսացող կողմին փոխանցել մանրամասն տեղեկատվություն վճարողի եւ վճարման համար հիմք հանդիսացող փաստաթղթերի վերաբերյալ: Ինչպես նաև ներդրվել են համապատասխան հաղորդագրություններ, որոնց միջոցով ֆինանսական կազմակերպությանը անմիջապես տրվում է մանրամասն տեղեկացում վերջինիս թղթակցային հաշվով կատարված սահմանված գործարքի վերաբերյալ:

Սպառողների շահերի պաշտպանության և շուկայի վարվելակերպի ոլորտի կարգավորման դաշտում 2012 թվականին մշակվել և փոփոխվել են հետևյալ իրավական ակտերը.

• Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշմամբ փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Բանկերի, վարկային կազմակերպությունների, ապահովագրական ընկերությունների, ապահովագրական բրոքերների, ներդրումային ընկերությունների, ներդրումային ֆոնդերի կառավարիչների, Կենտրոնական դեպոզիտարիայի և դրամական փոխանցումներ իրականացնող վճարահաշվարկային կազմակերպությունների կողմից

տեղեկությունների հրապարակումը» Կանոնակարգ 8/03-ում: Փոփոխությունների և լրացումների նպատակն է եղել ֆոնդերի մասնակիցների համար ապահովել եկամտաբերությունների համեմատման համար միասնական չափանիշների կիրառում և ապահովել կանոնակարգ 10/17-ի հետ համադրելիությունը:

- Կենտրոնական բանկի խորհրդի որոշմամբ փոփոխություններ և լրացումներ են կատարվել «Բանկերի, վարկային կազմակերպությունների, ապահովագրական ընկերությունների, ապահովագրական բրոքերների, ներդրումային ընկերությունների, ներդրումային ֆոնդերի կառավարիչների, Կենտրոնական դեպոզիտարիայի և դրամական փոխանցումներ իրականացնող վճարահաշվարկային կազմակերպությունների կողմից տեղեկությունների հրապարակումը» Կանոնակարգ 8/03-ում: Համաձայն դրանց՝ սահմանվել են Ֆինանսական համակարգի մասնակիցների կողմից ներկայացվող ծառայությունների վերաբերյալ տեղեկություն ստանալու համար նախապատրաստվող «ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՕԳՆԱԿԱՆ» համակարգի օգտագործման և համակարգում տվյալների լրացման ընդհանուր կանոնները:

ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ՍՊԱՌՈՂՆԵՐԻ ՇԱՀԵՐԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻՆ

Կենտրոնական բանկի առանձին ստորաբաժանումներ (հիմնականում Ֆինանսական վերահսկողության վարչությունը, ֆինանսական դիտարկումների կենտրոնը, ֆինանսական համակարգի կայունության և զարգացման վարչությունը) ֆինանսական համակարգի մասնակիցների և ռիսկերի մակարդակների թույլատրելիության աստիճանի բացահայտման, փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարի, ֆինանսական համակարգի սպառողների շահերի պաշտպանության և գործունեության օրենսդրական դաշտի համապատասխանության այլ նպատակներով իրականացնում են ֆինանսական հաստատությունների փաստաթղթային և տեղերում ստուգումներ:

Վերահսկողություն

Կենտրոնական բանկի կողմից ֆինանսական հաստատություններում իրականացված փաստաթղթային և տեղերում ստուգումների հիմնական ուղղվածություններն են.

- ռիսկերի կառավարման համակարգը,
- ակտիվների որակի գնահատումը,
- թափանցիկության ապահովումը,
- ներքին հսկողության համակարգը,
- կորպորատիվ կառավարման սկզբունքների ապահովումը,
- տեղեկատվական տեխնոլոգիաների ոլորտը,
- գործունեության անվտանգության և հուսալիության պահանջների ապահովումը,
- վերաապահովագրության ռիսկայնության մակարդակը,
- կանոնակարգման դաշտի փոփոխություններին ընկերությունների գործունեության համապատասխանեցումը,
- ազդագրի և/կամ առևտրի ազդագրի գրանցման գործընթացների կազմակերպումն ու վերահսկումը,
- հաշվետու թողարկողների կողմից հրապարակման ենթակա տեղեկատվության թափանցիկության, լիարժեքության և արժանահավատության ապահովման նկատմամբ վերահսկողությունը,
- արժեթղթերի հրապարակային առաջարկությամբ հանդես եկող անձանց գործողությունների՝ օրենսդրությամբ համապատասխանության նկատմամբ վերահսկողությունը,
- փողերի լվացման և ահաբեկչության ֆինանսավորման դեմ պայքարը,
- ծառայությունների մատուցման որակի գնահատումը,
- սպառողների շահերի պաշտպանությունը,
- չլիցենզավորված անձանց գործունեության կանխարգելման հարցերը,

- և այլն:

2012 թվականին ֆինանսական վերահսկողության վարչության կողմից իրականացվել են 241 «տեղերում ստուգումներ»:

Աղյուսակ 1. Տեղերում վերստուգումները և վերահսկողության աշխատակիցների ծանրաբեռնվածությունը

	2010 թվական	2011 թվական	2012 թվական
Ֆինանսական վերահսկողության վարչության աշխատակիցների թիվը	83	84	84
Բանկերի, վարկային կազմ., ապահովագրական ընկերությունների, արժեթղթերի շուկայի մասնակիցների և գրավատների ընդհանուր ակտիվները (տարեկան միջին)	1.580 տրլն դրամ	2.047 տրլն դրամ	2.457 տրլն դրամ
Ֆինանսական վերահսկողության վարչության մեկ աշխատակցի միջին ծանրաբեռնվածությունը	19.0 մլրդ դրամ	24.4 մլրդ դրամ	25.3 մլրդ դրամ
Տարվա ընթացքում իրականացված ստուգումների թիվը, այդ թվում`	380	235	241
բանկերում` բոլոր ուղղություններով	7	7	5
բանկերում` նպատակային	24	13	8
վարկային կազմակերպություններում` բոլոր ուղղություններով	6	6	5
վարկային կազմակերպություններում` նպատակային	2	1	1
ապահովագրական ընկերություններում` բոլոր ուղղություններով	3	3	3
ապահովագրական ընկերություններում` նպատակային	8	-	12
ապահովագրական բրոքերային ընկերություններ	1	-	-
ապահովագրական գործակալներ	-	38	-
ներդրումային ընկերություններ	4	4	2
Ֆինանսական շուկայի այլ մասնակիցներ (արտարժույթի փոխանակման կետեր, գրավատներ, վճարահաշվարկային կազմակերպություններ և այլն)	325	163	205

2012 թվականին Ֆինանսական վերահսկողության վարչության կողմից փաստաթղթային և տեղերում իրականացված ստուգումների արդյունքում բացահայտված խախտումներում, նախորդ տարվա համեմատ, զգալի նվազել է բանկերի խախտումների քանակը: Նախորդ տարվա համեմատ նվազել է նաև կիրառված պատժամիջոցների քանակը:

Աղյուսակ 2. Ֆինանսական կազմակերպությունների կողմից թույլ տրված խախտումները և կիրառված պատժամիջոցները 2012 թվականին

	Առևտրային բանկեր	Վարկային կազմակերպություններ	Ապահովագրական ընկերություններ	Գրավատներ	Վճարահաշվարկային կազմակերպություններ*
Խախտման տեսակ					
Հաշվապահական հաշվառման	23	22	24		
Ակտիվների դասակարգման կարգի	2	1	9		
Օրենսդրական	313	135	254	235	5
Նորմատիվային	6	1	26		
Հանձնարարականի չկատարում			3		
Հաշվետվությունների ուշացում	1		47	3	
Անարժանահավատ տվյալներ	20	7	181	81	
Ընդհանուր կապիտալի					
Վարկային ռեզիստր	31	3			
Պատժամիջոցներ					
Լիցենզիայի ուժը կորցրած ճանաչում			1	3	
Տուգանք կազմակերպությանը	177	122	282	248	2
Տուգանք ղեկավարին			5		
Տույժ					
Նախազգուշացում	325	47	256	39	3
Ղեկավարին մասնագիտական որակավորման վկայականից զրկում					
Լիցենզիայի գործունեության ժամանակավոր կասեցում				28	
Կարճում				3	
* Վճարային գործիքներ կիրառող և դրամական փոխանցում, վճարահաշվարկային փաստաթղթերի պրոցեսինգ և քլիրինգ իրականացնող կազմակերպություններ:					

Սպառողների շահերի պաշտպանություն

Սպառողների շահերի պաշտպանության տեսանկյունից հաշվետու տարին կարելի է համարել ռազմավարության վերանայման և զարգացման նոր ուղղությունների նախապատրաստման տարի: ՀՀ կենտրոնական բանկի խնդրանքով Համաշխարհային բանկի կողմից իրականացվել է դիագնոստիկ

հետազոտություն, որի արդյունքում գնահատվել է ՀՀ-ում սպառողների շահերի պաշտպանության և սպառողների ֆինանսական գրագիտության մակարդակը: Դրա հիման վրա մշակվել են Հայաստանի Հանրապետության ֆինանսական ոլորտում սպառողների շահերի պաշտպանության և ֆինանսական գրագիտության բարձրացման ռազմավարությունները:

Ֆինանսական գրագիտության բարձրացման նպատակով կատարվել են մի շարք միջոցառումներ, այդ թվում՝

- Ֆինանսական ոլորտի կրթման ազգային ռազմավարության մշակման և իրագործման համար ստեղծվել է միջգերատեսչական հանձնաժողով, որին անդամակցում են մի շարք պետական, հասարակական և մասնավոր կառույցներ:

- 2012թ-ին շարունակվել են «Ֆինանսներ բոլորի համար» ինտերնետային կայքի (www.abcfinance.am) զարգացման աշխատանքները: Կայքը համալրվել է նոր նյութերով, մշակվել են նոր ֆինանսատնտեսագիտական խաղեր: Կայքի նպատակն է պարզ և մատչելի կերպով ուսուցանել յուրաքանչյուրին ֆինանսների աշխարհի մասին: Կայքում ներառված են գլխավորապես կրթական նյութեր, ֆինանսական կազմակերպությունների և ծառայությունների վերաբերյալ տեղեկատվություն: Կայքը շարունակաբար զարգանալու, համալրվելու և կատարելագործվելու է Կենտրոնական բանկի կողմից:

- Նախաձեռնվել է բնակչության ֆինանսական կրթման նոր խաղի (Ֆինանսիստ) ծրագրավորում և մշակում, որի նպատակն է խաղի միջոցով բնակչությանը տալ համապատասխան գիտելիքներ՝ գործնականում ֆինանսական գործիքներից օգտվելու համար: Ակնկալվում է, որ խաղը կսկսի գործել 2013թ-ին: Խաղի կատարելագործումը կրելու է շարունակական բնույթ:

- Բնակչության ֆինանսական կրթման համատեքստում շարունակվել են իրականացվել կենսաթոշակային համակարգի բարեփոխումների լայնամասշտաբ լուսաբանման միջոցառումների իրականացում, որոնք լինելու են շարունակական:

- Բնակչության ֆինանսական կրթման նպատակով ՀՀ կենտրոնական բանկը համագործակցել է մի շարք կրթական ծրագրեր իրականացնող կազմակերպությունների հետ: Մասնավորապես՝ այս տարի ևս ՀՀ կենտրոնական բանկի և «Հայաստանի պատանեկան նվաճումներ» հասարակական կազմակերպության հետ համատեղ շարունակվել են իրականացվել «Տնտեսագիտություն և ֆինանսներ» թեմայով խաղ - մրցույթներ հանրակրթական դպրոցների ավագ դասարանների աշակերտների մասնակցությամբ, աշխատանքներ են տարվել «Քաղաքացիական կրթության կենտրոն» կազմակերպության հետ «Քաղաքացի» նախագծի շրջանակներում, «AIESEC» միջազգային ասոցացիաի հետ համատեղ իրականացվել են կրթական մի շարք միջոցառումներ դպրոցներում և բուհերում:

Սպառողների շահերի պաշտպանության նպատակով իրականացվել են հետևյալ գործառնությունները՝

- Շարունակվել են իրականացվել ֆինանսական կազմակերպությունների գործարար վարվելակերպի տեղերում ստուգումներ, իսկ սպառողների շահերի պաշտպանությանն ուղղված հեռակա վերահսկողության շրջանակներում ամսական և եռամսյակային պարբերականությամբ իրականացվել են ֆինանսական կազմակերպությունների կողմից իրապարակվող տեղեկատվության մոնիտորինգներ (ինտերնետային կայք, մամուլ, գովազդ և այլն): Իրականացվել են նաև ֆինանսական կազմակերպությունների ներքին իրավական ակտերի գնահատում՝ սպառողների շահերի պաշտպանության տեսանկյունից համակարգում առկա ռիսկերի և խնդիրների բացահայտման նպատակով: Իրականացվել են Կենտրոնական բանկում գործող «Թեժ գծի» միջոցով ստացված բողոքների, ինչպես նաև Կենտրոնական բանկ հասցեագրված բողոք-նամակների ընթացիկ ուսումնասիրություններ, որոնք նպաստում են առկա համակարգային խնդիրների բացահայտմանն ու դրանց լուծման արդյունավետ ուղիների որոնմանը:

- Նախաձեռնվել են «ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՕԳՆԱԿԱՆ» համակարգի ներդրման աշխատանքներ, որի նպատակն է ֆինանսական կազմակերպությունների ծառայություններից օգտվող հաճախորդների համար ստեղծել ֆինանսական գործիք, որի միջոցով հաճախորդներն առցանց կարող են արագ և ամփոփ կերպով ստանալ իրենց հետաքրքրող տեղեկատվությունը ֆինանսական կազմակերպությունների կողմից առաջարկվող սպառողական վարկերի, հիփոթեքային վարկերի, ավանդների, վճարային քարտերի վերաբերյալ: Հետագայում նախատեսվում է համակարգի միջոցով նաև այլ ֆինանսական ծառայությունների վերաբերյալ տեղեկատվության ստացման հնարավորությունը:

Աշխատանքներ են տարվել միջազգային ասպարեզում ՀՀ կենտրոնական բանկի սպառողների շահերի պաշտպանության փորձի ներկայացման և ՀՀ կենտրոնական բանկի դերի բարձրացման ուղղությամբ: 2012 թվականին ՀՀ կենտրոնական բանկը ակտիվ դերակատարում է ունեցել մի շարք միջազգային կառույցներում, այդ թվում՝ Ֆինանսական ներթափանցման միությունում (AFI)՝ որպես «Սպառողական հնարավորությունների ավելացում և շուկայի վարվելակերպ» խմբի համանախագահ, Ֆինանսական համակարգի սպառողների պաշտպանության միջազգային ցանցում (FinCoNet)՝ որպես «Համակարգային բարեփոխումներ» աշխատանքային խմբի համանախագահ, Ֆինանսական կրթման միջազգային ցանցում (INFE)՝ որպես «ֆինանսական կրթման ազգային ռազմավարություն» աշխատանքային խմբի անդամ:

ՀՀ կենտրոնական բանկը հյուրընկալել և ՀՀ-ում սպառողների պաշտպանության փորձն է ներկայացրել Տաջիկստանի Հանրապետության կենտրոնական բանկի պատվիրակությանը, նաև ՀՀ-ում կազմակերպել է սեմինար Եվրասիական տնտեսական համագործակցության (ԵԵԶ) երկրների ներկայացուցիչների մասնակցությամբ «Սպառողների շահերի պաշտպանություն և ֆինանսական կրթություն» թեմայով:

Լայն համագործակցություն է եղել Համաշխարհային բանկի և մի շարք այլ միջազգային կառույցների հետ: Մասնավորապես՝ բնակչության ֆինանսական կրթման նպատակներից ելնելով՝ ՀՀ կենտրոնական բանկը համագործակցել է նաև «Երեխաների և երիտասարդության ֆինանսներ» միջազգային կազմակերպության (Children & Youth Finance International) և Երեխաների սոցիալական և ֆինանսական կրթման միջազգային կազմակերպության (Aflatoun) հետ:

Վերոնշյալ կազմակերպությունների հետ համագործակցությունը կրելու է շարունակական և կառուցողական բնույթ:

ԿԱԴՐԵՐԻ ՎԵՐԱՊԱՏՐԱՍՏՈՒՄԸ ԵՎ ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՅԼ ԵՐԿՐՆԵՐԻ ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՆԵՐԻ ՀԵՏ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻՆ

Հաշվետու տարում Կենտրոնական բանկը շարունակել է անձնակազմի որակավորման բարձրացմանն ուղղված քաղաքականության իրականացումը, ինչը, ի թիվս այլոց, նպատակաուղղված է նաև ֆինանսական համակարգի կարգավորման և վերահսկողության գործառնությունների արդյունավետության բարձրացմանը: Աշխարհում տեղի ունեցող զարգացումները պահանջում են գիտելիքների մշտապես կատարելագործում, օտարերկրյա փորձի ընկալում: Միջազգային լավագույն փորձին ծանոթանալու և գիտելիքների կատարելագործման նպատակով՝ ֆինանսական համակարգի կարգավորման և վերահսկողության գործընթացներին մասնակցող աշխատակիցները հաշվետու տարվա ընթացքում մասնակցել են մի շարք ներքին և արտաքին դասընթացների, աշխատանքային այցերի և կոնֆերանսների: Վերապատրաստված աշխատակիցները ներկայացնում են հաշվետվություն, մշակված հարցաթերթերի միջոցով զնահատում դասընթացների արդյունավետությունը, հանդես գալիս կիրառելի փորձի ներդրման առաջարկություններով և շահագրգիռ ստորաբաժանումների աշխատակիցներին փոխանցում վերապատրաստման արդյունքում ստացած գիտելիքները:

2012 թվականին շարունակվել է համագործակցությունը Արժույթի միջազգային հիմնադրամի, Միջազգային հաշվարկների բանկի, Ֆինանսական կայունության ինստիտուտի, Վիեննայի միացյալ ինստիտուտի, Եվրասիական տնտեսական համագործակցության երկրների, Շվեյցարիայի, Իտալիայի, Լիտվայի, Ֆրանսիայի Գերմանիայի, Նիդեռլանդների Լեհաստանի, Չեխիայի, Ավստրիայի ազգային և կենտրոնական բանկերի, Անգլիայի բանկի՝ կենտրոնական բանկերի ուսուցողական կենտրոնի, Արժեթղթերի հանձնաժողովների միջազգային կազմակերպության և այլ կառույցների հետ: Վերոնշյալ կառույցների կողմից կազմակերպված դասընթացների, կոնֆերանսների և աշխատանքային փորձի փոխանակման վերապատրաստման թեմաները հիմնականում ուղղված են եղել ֆինանսական կայունության, բանկային, ապահովագրական, արժեթղթերի շուկաների մասնակիցների վերահսկողության և կարգավորման արդի խնդիրներին:

Մի շարք մասնագետներ իրական ժամանակի ռեժիմով մասնակցել են Ֆինանսական կայունության ինստիտուտի կողմից առաջարկվող ֆինանսական վերահսկողության ուսուցողական դասընթացներին: Շարունակվել է նաև Կենտրոնական բանկի բարձր որակավորում ունեցող աշխատակիցների կողմից երիտասարդ մասնագետների համար կազմակերպվող դասընթացների մշակույթը, որի նպատակն է փորձի ու գիտելիքների փոխանցումը վերջիններիս:

2011 թվականին ՀՀ կենտրոնական բանկը շարունակել է բազմակողմ և երկկողմ համագործակցությունը միջազգային և օտարերկրյա ֆինանսական կազմակերպությունների հետ:

Հաշվետու տարվա ընթացքում Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի և Համաշխարհային Բանկի տեխնիկական օժանդակության շրջանակում ՀՀ կենտրոնական բանկն ընդունել է վերջիններիս բանկային

վերահսկողության և ֆինանսական գործառնությունների, հաշվապահական հաշվառման, դրամավարկային քաղաքականության և վիճակագրության բնագավառների առաքելությունները: 2012թ. փետրվարի 1-14-ն ընկած ժամանակահատվածում Կենտրոնական բանկ է այցելել Ֆինանսական հատվածի գնահատման ծրագրի (Financial Sector Assessment Program, FSAP) շրջանակներում ԱՄՀ/ՀԲ առաքելությունը՝ Զենիֆեր Էլիոթի և Զոն Պոլների գլխավորությամբ: 2012թ. մարտի 11-14-ն ընկած ժամանակահատվածում Կենտրոնական բանկ է այցելել Արժույթի Միջազգային Հիմնադրամի Հայաստանի գծով գործադիր տնօրեն Մենո Սնելը:

Գործնական կապերն ընդլայնելու, երկրի մակրոտնտեսական վիճակի հետ ծանոթանալու և բանակցություններ վարելու նպատակով հաշվետու ժամանակաշրջանում ՀՀ կենտրոնական բանկ այցելեցին Ճապոնիայի միջազգային համագործակցության գործակալության (Japan International Cooperation Agency, JICA) փորձագետները, Չինաստանի «Sinocop Resources Holdings Ltd.» և «China Sports Development Ltd.»-ի գործարար խմբերի ներկայացուցիչները, Չինաստանի զարգացման պետական բանկի նախագահի տեղակալ Գաո Յզյանի գլխավորությամբ, Եվրոպական ներդրումային բանկի ներկայացուցիչները, Վերակառուցման և Զարգացման Եվրոպական Բանկի Հարավ-Արևելյան Եվրոպայի և Կովկասյան երկրների գլխավոր տնօրեն Օլիվյե Դեկամպի գլխավորած պատվիրակությունը, FINEST S.p.A. իտալական ներդրումային ընկերության նախագահ Ռենատո Պույատիի գլխավորած պատվիրակությունը, Լեհաստանի ազգային բանկի պատվիրակությունը՝ բանկի նախագահ Մարեկ Բելկայի գլխավորությամբ, Ուկրաինայի արժեթղթերի և ֆոնդային շուկայի ազգային հանձնաժողովի նախագահ Դմիտրի Տելեվեկի գլխավորած պատվիրակությունը:

Հաշվետու ժամանակաշրջանում Կենտրոնական բանկը կազմակերպել է մի շարք գործնական հանդիպումներ, նիստեր, կլոր սեղան և համաժողով: Հիշատակման է արժանի՝

2012թ. հունիսի 21-24-ը Երևանում կայացած Սևծովյան առևտրի և զարգացման բանկի 14-րդ տարեկան համաժողովը և «Գործարար ֆորում Հայաստան. աճի հնարավորություններ և միջազգային փորձը» թեմայով (14th Annual Meeting of the Board of Governors of the BSTDB and Business Forum Armenia: Opportunities for Growth and International Experiences): Տարեկան համաժողովին մասնակցեցին Սևծովյան առևտրի և զարգացման բանկի 11 անդամ-երկրներից 10 երկրների (Ալբանիա, Հայաստան, Բուլղարիա, Վրաստան, Հունաստան, Մոլդովա, Ռումինիա, Ռուսաստանի Դաշնություն, Թուրքիա և Ուկրաինա) կառավարիչները, տնօրենները և պատվիրակությունները:

2012թ. սեպտեմբերի 3-4-ը Կենտրոնական բանկի նախագահի հրավերով Երևան ժամանեց Զիլիի Հանրապետության աշխատանքի և սոցիալական ապահովության նախկին նախարար Խոսե Պինիերան՝ «Հայաստանի Հանրապետությունում կենսաթոշակային բարեփոխումների ընթացքը» թեմայով կլոր սեղան անցկացնելու և դասախոսություն կարդալու նպատակով:

2012թ. ընթացքում շարունակվեցին աշխատանքները երկկողմ ինչպես նաև միջկառավարական հանձնաժողովների շրջանակում նախատեսված օտարերկրյա կենտրոնական բանկերի միջև համաձայնագրեր և փոխըմբռնման հուշագրեր ստորագրելու ուղղությամբ:

2012թ. փետրվարի 24-ին Կենտրոնական բանկի և Լեհաստանի ֆինանսական վերահսկողության մարմնի միջև ստորագրվեց «Բանկերի վերահսկողության բնագավառում համագործակցություն» Փոխըմբռնման հուշագիրը:

2012թ. մայիսի 25-ին Երևանում և 2012թ. հունիսի 5-ին Կիևում Կենտրոնական բանկի և Ուկրաինայի արժեթղթերի և ֆոնդային շուկայի ազգային հանձնաժողովի միջև ստորագրվեց Փոխըմբռնման հուշագիրը:

2012թ. նոյեմբերի 13-ին Երևանում Կենտրոնական բանկի և Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության KfW բանկի միջև ստորագրվեց վարկի տրամադրման պայմանագիր Հայաստանում վերականգնողական էներգետիկայի ոլորտում զարգացման ծրագրի (3-րդ փուլ) վերաբերյալ:

2012թ. հունիսի 29-ին Երևանում ՀՀ կրթության և գիտության նախարարության, Կենտրոնական բանկի և «Կենսաթոշակային համակարգի իրազեկման կենտրոն» հիմնադրամի միջև ստորագրվեց Հուշագիր մտադրությունների մասին:

2012թ. ապրիլի 24-ին Ավստրիայի մայրաքաղաք Վիեննայում Կենտրոնական բանկը պաշտոնապես ընդունվեց և դարձավ Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի բանկային վերահսկողների խմբի 23-րդ անդամ (Group of Banking Supervisors from Central and Eastern Europe, BSCEE-Group):

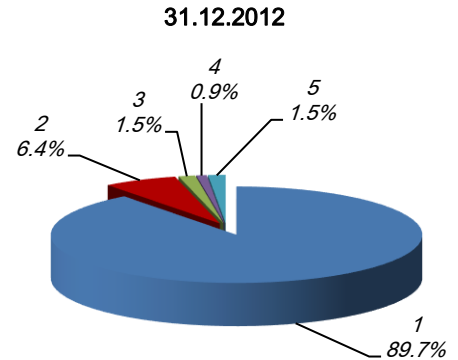
ՀՀ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԸ 2012 ԹՎԱԿԱՆԻՆ

2012 թվականին Հայաստանի ֆինանսական համակարգի գործունեությունը բավականին ակտիվ է եղել: Տարվա ընթացքում զգալիորեն աճել է ֆինանսական համակարգի ակտիվների և ՀՆԱ-ի հարաբերակցության ցուցանիշը՝ փաստելով ֆինանսական միջնորդության խորացման մասին: Նախորդ տարվա համեմատ ֆինանսական համակարգի ակտիվների և ՀՆԱ-ի հարաբերակցության ցուցանիշը աճել է 9 տոկոսային կետով և կազմել 68%: Չնայած վերջին մի քանի տարիներին արձանագրվում է ֆինանսական համակարգի ակտիվների և ՀՆԱ-ի հարաբերակցության ցուցանիշի արագատեմպ աճ, այդուհանդերձ ֆինանսական համակարգի ֆինանսական միջնորդության մակարդակը դեռևս զգալիորեն զիջում է Արևելյան Եվրոպայի և ԱՊՀ որոշ երկրների ֆինանսական միջնորդության մակարդակը:

Ֆինանսական համակարգի խոշոր մասնակիցը շարունակում է մնալ բանկային համակարգը, որին բաժին է ընկնում ֆինանսական համակարգի ակտիվների 89.7%-ը: Բանկային համակարգը հաշվետու տարում ցուցաբերել է ակտիվ վարկային քաղաքականություն, և մրցակցության խորացման հետևանքով շարունակվել է արձանագրվել վարկերի տոկոսադրույքների նվազում:

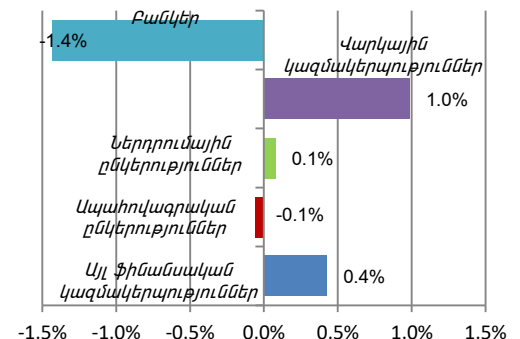
2012 թվականի ընթացքում ներդրվել է պետական սեկտորում աշխատողների սոցիալական փաթեթի շրջանակներում պարտադիր բժշկական ապահովագրությունը՝ նոր խթան հանդիսանալով ապահովագրական համակարգի զարգացմանը:

Գծանկար 1. Ֆինանսական համակարգի ակտիվների կառուցվածքը ըստ ֆինանսական հաստատությունների

1. Բանկեր,
2. Վարկային կազմակերպություններ,
3. Ապահովագրական ընկերություններ,
4. Ներդրումային ընկերություններ,
5. Այլ ֆինանսական կազմակերպություններ

Գծանկար 2. Ֆինանսական համակարգում ֆինանսական հաստատությունների ակտիվների մասնաբաժնի փոփոխությունը 2011-2012թթ.

ԲԱՆԿԵՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

Հայաստանի Հանրապետության տարածքում գործող բանկերը

2012 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ՀՀ տարածքում գործել են 21 առևտրային բանկեր և մեկ զարգացման բանկ (Համահայկական բանկ ԲԲԸ): Հաշվետու տարում ևս արձանագրվել է բանկային համակարգի ֆինանսական միջնորդությունը բնութագրող ցուցանիշների զգալի աճ: Բանկային համակարգի ակտիվների և ՀՆԱ-ի հարաբերակցության ցուցանիշը և բանկային համակարգի կողմից տնտեսությանը տրամադրված վարկերի և ՀՆԱ-ի հարաբերակցությունը աճել են համապատասխանաբար 8.2 և 7.0 տոկոսային կետերով և կազմել համապատասխանաբար 62.2% և 38.6%:

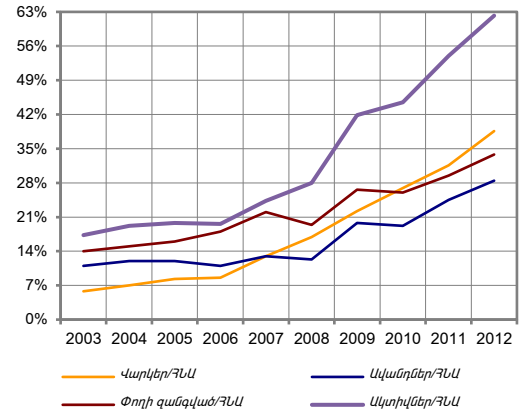
Հաշվետու տարում բանկային մասնաճյուղերի քանակը ավելացել է 32-ով և տարեվերջին կազմել 474: Արդյունքում 100,000 չափահաս բնակչի հաշվով մասնաճյուղերի քանակը ավելացել է 0.2%-ով և կազմել 18.9: Ֆինանսական ծառայությունների հասանելիությունը բնութագրող այլ ցուցանիշների գծով ևս արձանագրվել է որոշակի աճ:

Աղյուսակ 3. Ֆինանսական ծառայությունների հասանելիություն

	2010	2011	2012
Մասնաճյուղերի քանակ			
100,000 չափահաս բնակչի հաշվով	17.4	18.7	18.9
1000 քառ. կմ հաշվով	15.1	16.3	16.7
100,000 չափահաս բնակչի հաշվով ԱԳՄ-երի քանակ	32.0	40.9	44.8

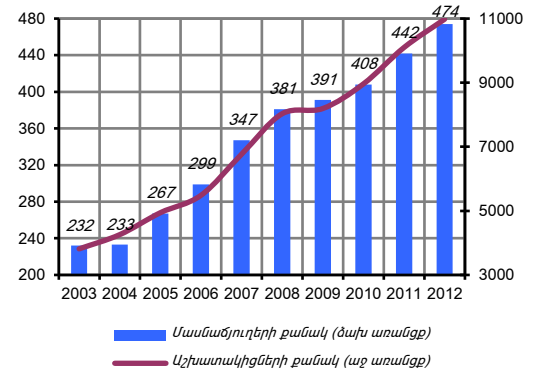
Բանկային համակարգի աշխատակիցների քանակը (ներառյալ՝ սպասարկող անձնակազմը) ավելացել է 8.7%-ով և տարեվերջին կազմել 10,981: Նախորդ տարվա համեմատ ղեկավար անձնա-

Գծանկար 3. Ֆինանսական միջնորդության մակարդակը

Աղբյուրը՝ ՀՀ ԿԲ:

Գծանկար 4. Բանկերի մասնաճյուղերի և աշխատակիցների քանակը

կազմի տեսակարար կշիռը ընդհանուր թվաքանակում նվազել է 0.6 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 16.5%:

Կենտրոնացվածությունը ՀՀ բանկային համակարգում

ՀՀ բանկային համակարգի տարբեր ամփոփ ցուցանիշների՝ Հերֆինդալ-Հիրշմանի կենտրոնացվածության գործակիցը մնացել է անփոփոխ: Ստորև ներկայացված աղյուսակի ցուցանիշների՝ Հերֆինդալ-Հիրշմանի կենտրոնացվածության գործակիցները տատանվում են 0.06-ից 0.1–ի միջակայքում՝ վկայելով համակարգի նվազ կենտրոնացվածության մասին:

Աղյուսակ 4. Կենտրոնացվածության Հերֆինդալ-Հիրշմանի գործակիցը

Ցուցանիշներ	31.12.10	31.12.11	31.12.12
Ընդհանուր ակտիվներ	0.07	0.07	0.07
Ընդհանուր պարտավորություններ	0.07	0.07	0.07
Ընդհանուր կապիտալ	0.06	0.06	0.06
Տնտեսությանը տրամադրված վարկեր	0.07	0.07	0.07
Ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց ժամկետային ավանդներ	0.08	0.08	0.07
Ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց ցպահանջ պարտավորություններ (ներառյալ բանկային հաշիվներ)	0.10	0.10	0.10

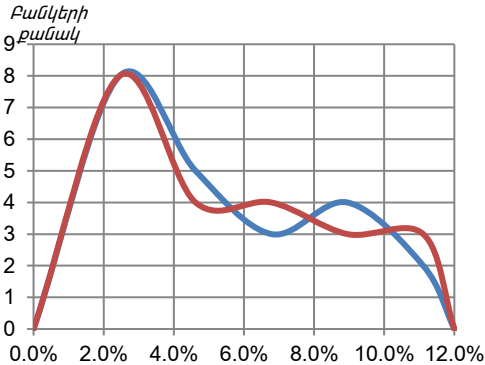
Խոշոր և մանր բանկերի միջև ըստ ակտիվների մասնաբաժինների բևեռացվածությունը փոքր-ինչ աճել է. տարեվերջին խոշորագույն 10 բանկերին բաժին է ընկել համակարգի ակտիվների 75%-ը, խոշորագույն 4 բանկերին՝ 39%-ը:

Աղյուսակ 5. Բանկային հատվածի կենտրոնացվածության մակարդակը

Ցուցանիշներ	31.12.10	31.12.11	31.12.12
Ընդհանուր ակտիվներ			
ԿԳ 4 (խոշորագույն չորս բանկերի տեսակարար կշիռը համակարգում)	38	38	39
ԿԳ 10 (խոշորագույն չորս բանկերի տեսակարար կշիռը համակարգում)	75	75	75
Ընդհանուր պարտավորություններ			
ԿԳ4	38	38	40
ԿԳ10	76	77	77
Ընդհանուր կապիտալ			
ԿԳ4	40	38	37
ԿԳ10	70	69	68
Տնտեսությանը տրամադրված վարկեր			
ԿԳ4	39	41	42
ԿԳ10	77	78	78
Ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց ժամկետային ավանդներ			
ԿԳ4	43	42	42
ԿԳ10	79	79	79
Ֆիզիկական և իրավաբանական անձանց նկատմամբ ցպահանջ պարտավորություններ (ներառյալ բանկային հաշիվներ)			
ԿԳ4	49	55	52
ԿԳ10	82	86	83

Բնեռացվածության աճ արձանագրվել է գրեթե բոլոր ցուցանիշների գծով՝ բացառությամբ ընդհանուր կապիտալի և ֆիզիկական անձանց նկատմամբ ցպահանջ պարտավորությունների (ներառյալ բանկային հաշիվներ) մասով: ՀՀ բանկային համակարգի կենտրոնացվածության փոքր-ինչ աճի մասին է վկայում նաև բանկերի՝ ըստ ակտիվների մասնաբաժինների բաշխման ստանդարտ շեղման և ասսիտերիային գործակիցների աճը:

Գծապատկեր 5. ՀՀ տարածքում գործող բանկերի՝ բաշխվածությունը ըստ ակտիվների մասնաբաժինների

Աղյուսակ 6. ՀՀ տարածքում գործող բանկերի՝ ըստ ակտիվների մասնաբաժինների բաշխվածության հիմնական բնութագրիչները

	Ստանդարտ շեղում	Ասիմետրիայի գործակից	Էքսցես	Հերֆինդալ- Հիրշմանի ինդեքս
2011	0.032	0.508	-1.108	0.067
2012	0.033	0.626	-0.777	0.068

Բանկային համակարգի մրցակցության մակարդակի բացահայտման համար իրականացվում է նաև ՀՀ բանկային համակարգի մրցունակության գնահատում Փանգարի և Ռոսսի մոդելով³, որի միջոցով գնահատվում է ծախսային գործոնների ազդեցությունը տոկոսային եկամտի վրա: 2003-2012 թթ. տվյալների հիման վրա ստացված H-վիճակագրի արժեքը ՀՀ բանկային համակարգի համար մնացել է անփոփոխ՝ կազմելով 0.6:

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԿԱՊԻՏԱԼԸ

Բանկային համակարգի կապիտալի աճի միտումները

Հաշվետու տարվա ընթացքում բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալն ավելացել է 10.3%-ով (37.6 մլրդ դրամով) և կազմել 400.7 մլրդ դրամ: Ընդհանուր կապիտալի աճը պայմանավորված է եղել հաշվետու տարվա զուտ շահույթով և կանոնադրական կապիտալի համալրմամբ:

Տարվա ընթացքում 3 բանկ համալրել են կանոնադրական կապիտալը 10.2 մլրդ դրամ ընդհանուր գումարով, որից 9.0 մլրդ դրամը՝ արտաքին աղբյուրների հաշվին: Արդյունքում բանկային համակարգի կանոնադրական կապիտալում ոչ ռեզիդենտների փայամասնակցության տեսակարար կշիռը, աճել է 0.8 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել է 73.1%:

³ Փանգարի և Ռոսսի մոդելի արդյունքում հաշվարկվում է H-վիճակագիրը, որի արժեքը բնութագրում է շուկայի մրցակցությունը. H-վիճակագրի արժեքի՝ 1-ին մոտ լինելու պարագայում շուկան բնութագրվում է որպես կատարյալ մրցակցային, $0 < H < 1$ միջակայքը բնորոշ է խմբաշնորհային մրցակցությանը, իսկ 0-ից փոքր արժեքով H-վիճակագիր ունեցող շուկան մենաշնորհային է:

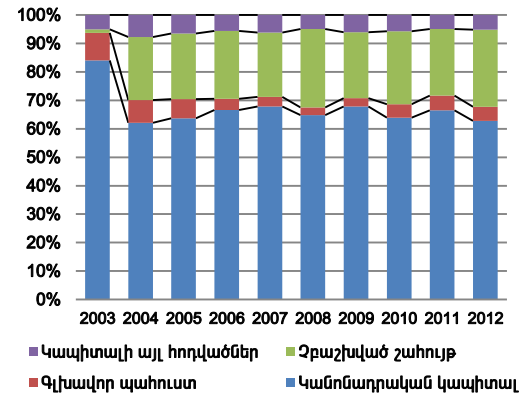
Հաշվետու տարում ընդհանուր ակտիվների աճի տեմպը 9.1 տոկոսային կետով գերազանցել է ընդհանուր կապիտալի աճի տեմպը՝ ի հաշիվ բանկերի վարած ակտիվ վարկային քաղաքականության: Արդյունքում ընդհանուր կապիտալի և ընդհանուր ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշը նվազել է 1.3 տոկոսային կետով՝ տարվերջին կազմելով 16.2% :

Բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքությունը

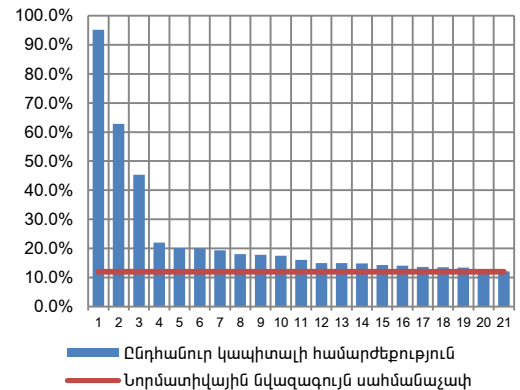
2012 թվականին առևտրային բանկերի վարած ակտիվ վարկային քաղաքականության հետևանքով առևտրային բանկերի ռիսկով կշռված ակտիվների աճի տեմպը 9.9 տոկոսային կետով գերազանցել է ընդհանուր նորմատիվային կապիտալի աճի տեմպը, ինչի արդյունքում ընդհանուր կապիտալի համարժեքության նորմատիվը նվազել է 1.5 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 16.8% (պահանջվող նվազագույն սահմանաչափը՝ 12%): Ըստ առանձին բանկերի ընդհանուր կապիտալի համարժեքության նորմատիվի մեծությունը նույնպես բարձր է եղել սահմանված նվազագույն սահմանաչափից և տարվա ընթացքում որևէ բանկում կապիտալի համարժեքության նորմատիվի խախտում չի արձանագրվել:

Հաշվետու տարում նույնպես ՀՀ տարածքում գործող առևտրային բանկերը շարունակել են ներգրավված միջոցները մեծամասամբ տեղաբաշխել վարկային ներդրումներում: Ըստ այդմ՝ վարկային ռիսկը շարունակվում է դիտարկվել որպես կարևորագույն ռիսկ. վերջինիս բաժին է ընկնում ռիսկով կշռված ակտիվների 92.3%-ը (31.12.2011թ. դրությամբ՝ 92.0%):

Գծանկար 6. Բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալի կառուցվածքը

Գծանկար 7. Ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը ըստ բանկերի

Առևտրային բանկերի սեփականատերերը

Ըստ կազմակերպատիրավական տեսակների՝ ՀՀ տարածքում գործող 22 բանկերից 1-ը սահմանափակ պատասխանատվությամբ, 4-ը՝ բաց բաժնետիրական, 17-ը՝ փակ բաժնետիրական ընկերություններ են:

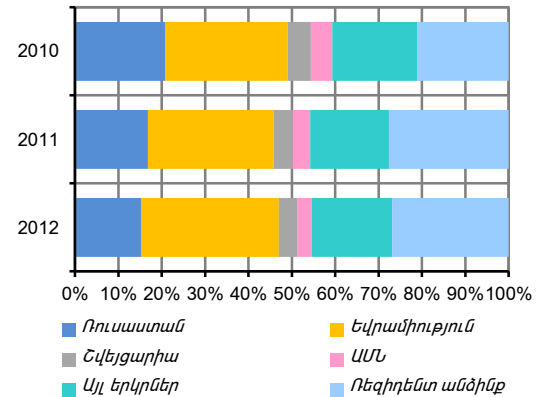
Բանկային համակարգի մասնակիցներ են (բաժնետերեր, փայատերեր) 1644 ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք, որոնցից 86-ը՝ ոչ ռեզիդենտներ:

Եթե բացառենք բաց բաժնետիրական ընկերության կարգավիճակ ունեցող 4 բանկերը, ապա 18 բանկերի մասնակիցները (բաժնետերեր, փայատերեր) 65 ֆիզիկական և իրավաբանական անձինք են, որոնցից 33-ը՝ ոչ ռեզիդենտներ:

Վեց բանկերում բաժնեմասերի 100%-ը տնօրինում է մեկ անձ (հինգ ոչ ռեզիդենտ իրավաբանական անձ և մեկ ոչ ռեզիդենտ ֆիզիկական անձ), իսկ տասնչորս բանկերում մեկ բաժնետեր տնօրինում է բաժնետոմսերի 50%-ից ավելի բաժնեմասը:

Ըստ բանկային համակարգի մասնակիցների ռեզիդենտ բաշխվածության՝ կանոնադրական կապիտալում ամենամեծ տեսակարար կշիռ ունեն Եվրամիությունում, Ռուսաստանում և Շվեյցարիայում գրանցված մասնակիցները՝ համապատասխանաբար 32.7%, 15.8% և 4.3% (31.12.2011թ. դրությամբ՝ 29.0%, 16.8% և 4.4%):

Փժանկար 8. Բանկային համակարգի կանոնադրական կապիտալի կառուցվածքը ըստ ռեզիդենտության

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ

Բանկային համակարգի ներգրաված միջոցները

2012 թվականին բանկային համակարգի ընդհանուր պարտավորություններն ավելացել են 21.4%-ով (366.3 մլրդ դրամով) և տարեվերջին կազմել 2 տրլն 77.1 մլրդ դրամ: Դրամային պարտավորություններն ավելացել են 16.1%-ով, իսկ արտարժութային պարտավորությունները՝ 24.5%-ով: Արդյունքում՝ արտարժութային պարտավորությունների տեսակարար կշիռը աճել է 1.6 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 64.9%:

Պարտավորությունների աճը հիմնականում ապահովվել է ընդհանուր ավանդների (198.2 մլրդ դրամ աճ), բանկերի լոռոթթափային հաշիվների և այլ պարտավորությունների (67.5 մլրդ դրամ աճ), ոչ բանկ ֆինանսական կազմակերպությունների նկատմամբ պարտավորությունների (67.5 մլրդ դրամ աճ) աճի հաշվին:

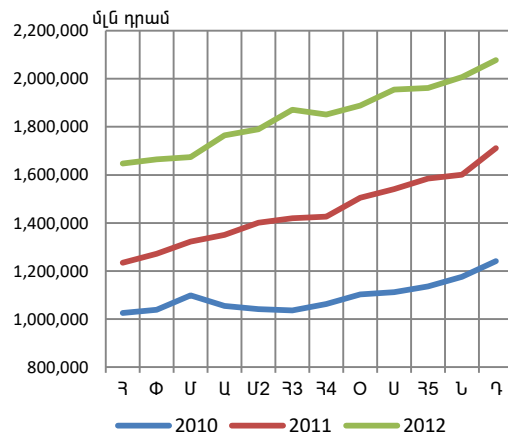
Ֆիզիկական և իրավաբանական անձանցից ներգրավված ընդհանուր ավանդները (ցպահանջ և ժամկետային միջոցները) աճել են 21.2%-ով և տարեվերջին կազմել են 1 տրլն 132.4 մլրդ դրամ: Ըստ արժութային կառուցվածքի՝ դրամային ավանդները աճել են 15.2%-ով, իսկ արտարժութային ավանդները՝ 24.0%-ով: Արդյունքում արտարժութային ավանդների տեսակարար կշիռը ընդհանուր ավանդներում աճել է 1.6 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 70.3%:

Իրավաբանական անձանց ցպահանջ պարտավորությունները նվազել են 17.9%-ով (44.0 մլրդ դրամով), իսկ ֆիզիկական անձանց ցպահանջ պարտավորությունները՝ աճել 18.0%-ով (23.8 մլրդ դրամով)՝ տարեվերջին կազմելով համապատասխանաբար 202.2 մլրդ դրամ և 153.3 մլրդ դրամ:

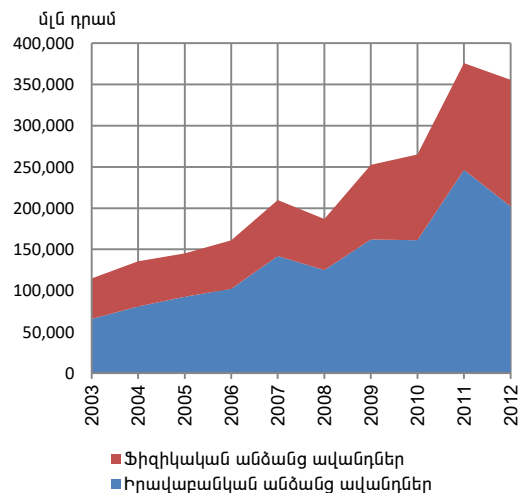
Հաշվետու տարում իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց ընթացիկ հաշիվների քանակը աճել են համապատասխանաբար 7.9%-ով և 19.8%-ով:

Իրավաբանական անձանց ժամկետային ավանդների ծավալները աճել են 44.1 %-ով և տարեվերջին կազմել 185.8 մլրդ դրամ: Մինչդեռ ժամկետային հաշիվների քանակը ավելացել է 9.9%-ով, ինչը վկայում է իրավաբանական անձանց ժամկետային ավանդ-

Գծանկար 9. Բանկային համակարգի պարտավորությունները

Գծանկար 10. Բանկային համակարգի ցպահանջ ավանդները

ների խոշորացման որոշակի միտումների դրսևորման մասին: Նմանատիպ միտումներ դրսևորվել են նաև ֆիզիկական անձանց ավանդների պարագայում. ֆիզիկական անձանց ժամկետային ավանդների ծավալները աճել են 37.6%-ով և տարեվերջին կազմել 591.1 մլրդ դրամ, իսկ ժամկետային հաշիվների քանակը ավելացել 28.7%-ով:

Բանկային համակարգի ներգրաված միջոցների կառուցվածքը

2012 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ բանկային համակարգի ընդհանուր պարտավորություններում ծախսատար պարտավորությունների տեսակարար կշիռը կազմել է 93.5% (նախորդ տարի՝ 94.9%): Ցածր ծախսատար ցպահանջ պարտավորությունների բացառման դեպքում, ծախսատար ժամկետային պարտավորությունների տեսակարար կշիռը կազմել է 70.9% (նախորդ տարի՝ 72.3%):

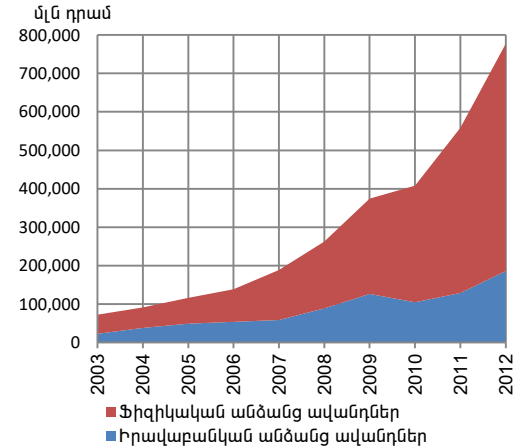
Բանկային համակարգի ընդհանուր պարտավորությունների կառուցվածքում հիմնականում աճել է ժամկետային ավանդների, ոչ բանկ ֆինանսական կազմակերպությունների նկատմամբ պարտավորությունների տեսակարար կշիռները և նվազել ցպահանջ պարտավորությունների, ՀՀ կառավարության նկատմամբ պարտավորությունների տեսակարար կշիռները:

Տարեվերջին ներգրաված միջոցների 20%-ը ցպահանջ է (ավանդներ, բանկային հաշիվներ, թղթակցային հաշիվներ և այլն), 52%-ը՝ մինչև մեկ տարի մարման ժամկետայնությամբ և 28%-ը՝ մեկ տարուց ավելի մարման ժամկետայնությամբ (31.12.2011թ. դրությամբ՝ համապատասխանաբար 24%, 51% և 25%):

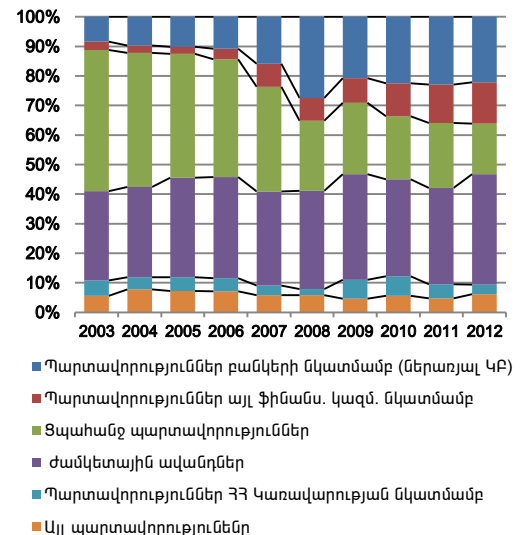
Առևտրային բանկերի հաճախորդները

ՀՀ առևտրային բանկերում սպասարկվող հաճախորդների քանակը 2012 թվականին ավելացել է 18.8%-ով և տարեվերջին կազմել 1 մլն 613.6 հազար՝ հիմնականում պայմանավորված ֆիզիկական անձ-հաճախորդների քանակի ավելացմամբ: Նախորդ տարվա համեմատ ֆիզիկական անձ-հաճախորդների քանակը

Գծանկար 11. Բանկային համակարգի ժամկետային

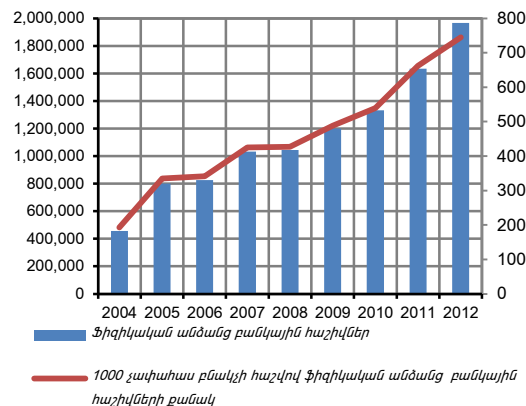
Գծանկար 12. Բանկային համակարգի ընդհանուր պարտավորությունների կառուցվածքը

ավելացել է 19.6%-ով և տարեվերջին կազմել 1 մլն 541 հազար: Իրավաբանական անձ-հաճախորդների քանակը ավելացել է 4.2%-ով և տարեվերջին կազմել 72.5 հազար:

Տարվա ընթացքում բանկային հաշիվների (ընթացիկ և ժամկետային) քանակն ավելացել է 19.5%-ով և կազմել 2 միլիոն 98 հազար⁴: Իրավաբանական անձանց հաշիվների քանակն ավելացել է 7.9%-ով և տարեվերջին կազմել 131 հազար: Ֆիզիկական անձանց բանկային հաշիվների (ընթացիկ և ժամկետային) քանակն ավելացել է 20.4%-ով և կազմել 1 միլիոն 967 հազար:

Գծանկար 13. Բանկային համակարգում ֆիզիկական անձանց բանկային հաշիվների քանակը

⁴ Բանկային հաշիվների մեջ ներառված չեն վարկային հաշիվները:

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԱԿՏԻՎՆԵՐԸ

Բանկային համակարգի տեղաբաշխված միջոցների աճի միտումները

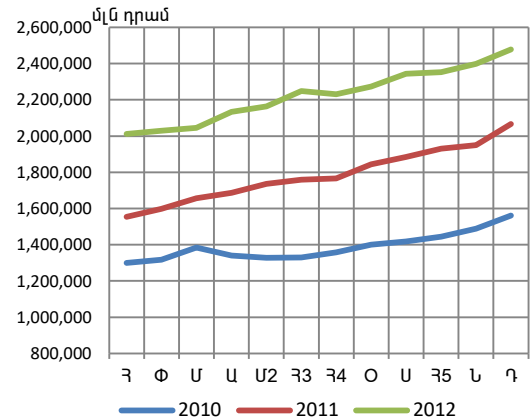
2012 թվականի ընթացքում բանկային համակարգի ընդհանուր ակտիվները աճել են 19.5%-ով (404 մլրդ դրամով) և տարեվերջին կազմել 2 տրլն 478 մլրդ դրամ, ընդ որում ակտիվների կազմում հիմնականում ավելացել են տնտեսությանը տրամադրված վարկերի ծավալը: Նախորդ տարվա համեմատ տնտեսությանը տրամադրված վարկերը աճել են 26.9%-ով և կազմել 1 տրլն 536 մլրդ դրամ: Իրավաբանական անձանց և ֆիզիկական անձանց տրամադրված վարկերի ծավալը աճել են համապատասխանաբար 28.3%-ով և 24.8%-ով՝ տարեվերջին կազմելով համապատասխանաբար 932.4 մլրդ դրամ և 603.9 մլրդ դրամ:

ԿԲ-ում թղթակցային հաշիվները և այլ պահանջները նվազել են 4.2%-ով և կազմել 265 մլրդ դրամ: Պետական արժեթղթերում ներդրումների ծավալները աճել են 6.1%-ով և տարեվերջին կազմել 181.2 մլրդ դրամ: Բանկերում թղթակցային հաշիվները աճել են 10.7%-ով և տարեվերջին կազմել 165 մլրդ դրամ: Վերջիններս առանձնանում են կենտրոնացվածությամբ հատկապես ըստ ռեզիդենտայնության: 31.12.2012թ. դրությամբ թղթակցային հաշիվների 95.8%-ը տեղաբաշխված է եղել ոչ ռեզիդենտ բանկերում (նախորդ տարի՝ 96.8%-ը):

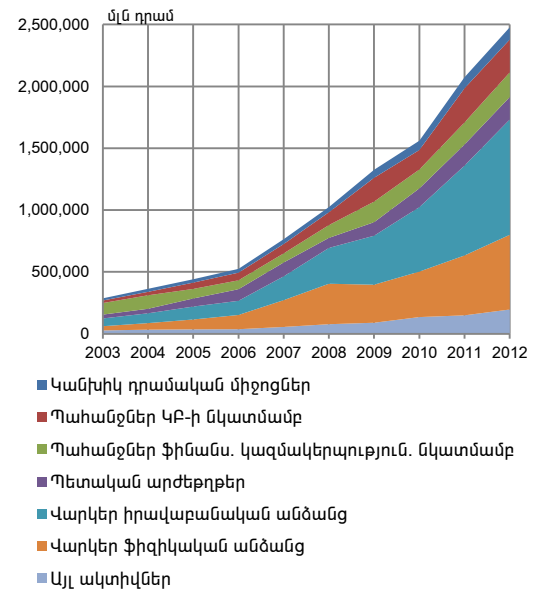
Նախորդ տարվա համեմատ զգալիորեն նվազել է թղթակցային հաշիվների ըստ աշխարհագրական տեղաբաշխվածության կենտրոնացվածությունը: Ըստ երկրների՝ թղթակցային հաշիվների մնացորդների համար հաշվարկված Յերֆինդալ-Հիրշ-մանի ինդեքսը նվազել է 0.1 կետով և կազմել 0.2: Այդուհանդերձ, ըստ աշխարհագրական տեղաբաշխվածության թղթակցային հաշիվների կենտրոնացվածությունը շարունակում է մնալ բարձր:

ԱՄՆ բանկերում ներդրված է ոչ ռեզիդենտ բանկերում թղթակցային հաշիվների ընդհանուր ծավալի 32.9%-ը, Գերմանիայի Դաշնային Հանրապետության բանկերում՝ 22.7%-ը, Ռուսաստանի Դաշնության բանկերում՝ 13.5%-ը և այլ երկրների բանկերում՝ 30.9%-ը (31.12.2010թ. ԱՄՆ՝ 44.1%, Գերմանիայի Դաշնային Հան-

Գծանկար 14. Բանկային համակարգի ընդհանուր ակտիվները

Գծանկար 15. Բանկային համակարգի ակտիվները

րապետություն՝ 22.3%, Ռուսաստանի Ղաշնություն՝ 12.0%, այլ երկրներ՝ 21.6%):

Քանկային համակարգի տեղաբաշխված միջոցների կառուցվածքը

Հաշվետու տարում ընդհանուր ակտիվներում եկամտաբեր ակտիվների կշիռը աճել է 0.8 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 75.2%:

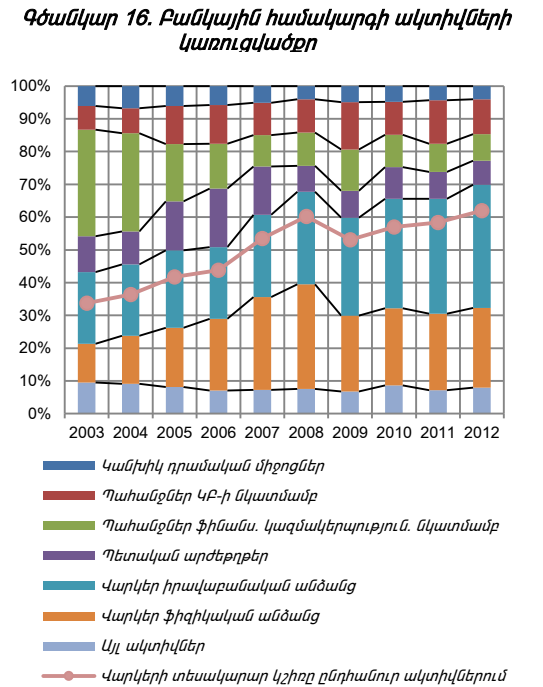
Առանց ցածր եկամտաբեր թղթակցային հաշիվների՝ մնացած եկամտաբեր ակտիվների տեսակարար կշիռը աճել է 1.1 տոկոսային կետով և կազմել է 73.7%:

Ակտիվների կառուցվածքում զգալի փոփոխություններ արձանագրվել են տնտեսությանը տրամադրված վարկերի և ԿԲ-ի նկատմամբ պահանջների մասով. տնտեսությանը տրամադրված վարկերի տեսակարար կշիռը աճել է 3.6 տոկոսային կետով, իսկ ԿԲ-ի նկատմամբ պահանջները՝ նվազել 2.6 տոկոսային կետով:

Ըստ տեղաբաշխված միջոցների ժամկետայնության՝ 31.12.2012թ. դրությամբ տեղաբաշխված միջոցների 20.8%-ը ցպահանջ է, 39.4%-ը՝ 1-12 ամիս ժամկետայնությամբ և 39.9%-ը՝ 1 տարուց ավելի և անժամկետ (31.12.2011թ. դրությամբ՝ համապատասխանաբար 20.6%, 39.4% և 40.0%):

Աղյուսակ 7. Ըստ երկրների ոչ ռեզիդենտ բանկերում թղթակցային հաշիվների կառուցվածքը

	31.12.12	31.12.11	Փոփոխություն
Եվրամիություն	51.5%	38.7%	+12.8%
Գերմանիա	22.7%	22.3%	+0.3%
Մեծ Բրիտանիա	8.6%	3.5%	+5.0%
Ավստրիա	8.2%	3.0%	+5.2%
Ֆրանսիա	7.1%	6.3%	+0.8%
ԵՄ անդամ այլ երկրներ	5.0%	3.4%	+1.6%
ԱՄՆ	32.9%	44.1%	-11.2%
Ռուսաստան	13.5%	12.0%	+1.6%
Այլ երկրներ	2.1%	5.3%	-3.2%

Բանկային համակարգի վարկային ներդրումները (համընդհանուր վարկերը, լիզինգը, ֆակտորինգը և ֆինանսական կազմակերպություններում տեղաբաշխված վարկերն ու ավանդները)

2012 թվականի ընթացքում բանկերը վարել են ակտիվ վարկային քաղաքականություն: Հաշվետու տարում և շարունակվել է պահպանվել վարկերի տոկոսադրույքների նվազման միտումը: Նախորդ տարվա համեմատ 2012 թվականի ընթացքում տնտեսությանը տրամադրված դրամային վարկերի միջին կշռված տոկոսադրույքը նվազել է 0.2 տոկոսային կետով, իսկ արտարժույթով տրամադրված վարկերի միջին կշռված տոկոսադրույքը՝ 0.4 տոկոսային կետով:

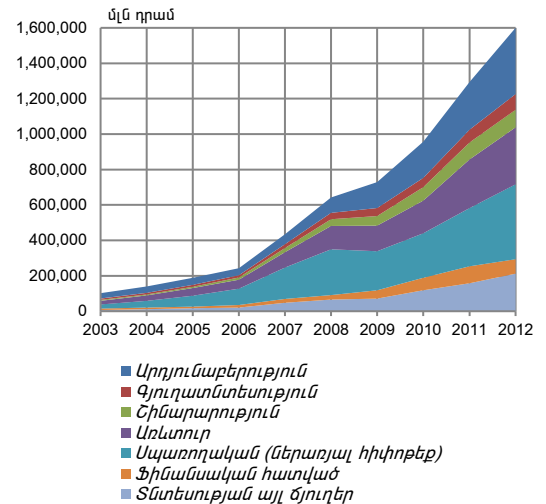
Բանկային համակարգի վարկային ներդրումներն (համընդհանուր վարկերը, լիզինգը, ֆակտորինգը և ֆինանսական կազմակերպություններում տեղաբաշխված վարկերն ու ավանդները) աճել են 21.4%-ով (292 մլրդ դրամով) և կազմել 1 տրլն 654 մլրդ դրամ: Դրամային վարկային ներդրումները աճել են 10.6%-ով (55.8 մլրդ դրամով) և տարեվերջին կազմել 584.6 մլրդ դրամ: Արտարժույթային վարկային ներդրումները աճել են 28.3%-ով (236.2 մլրդ դրամով) և տարեվերջին կազմել 1 տրլն 69.4 մլրդ դրամ: Արդյունաբերական արտարժույթային վարկային ներդրումների տեսակարար կշիռը ընդհանուրում ավելացել է 3.5 տոկոսային կետով և կազմել 64.7%:

Ոչ ռեզիդենտներին տրամադրված վարկային ներդրումները նվազել են 17.5%-ով և կազմել 56.1 մլրդ դրամ: Ռեզիդենտներին տրամադրված վարկային ներդրումներն աճել են 23.5%-ով և կազմել 1 տրլն 597.9 մլրդ դրամ:

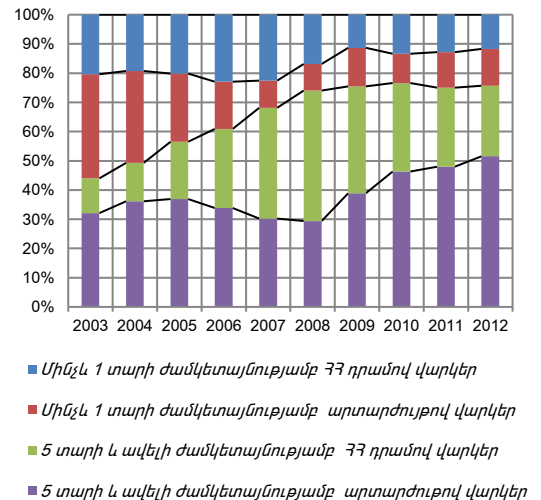
Ըստ ժամկետային կառուցվածքի՝ երկարաժամկետ վարկային ներդրումների (1 տարի և ավելի ժամկետայնությամբ) տեսակարար կշիռը ընդհանուրում ավելացել է 9.5 տոկոսային կետով և կազմել 81.6%՝ հիմնականում պայմանավորված իրավաբանական անձանց երկարաժամկետ վարկավորման աշխուժացմամբ:

2012 թվականի ընթացքում ռեզիդենտներին տրամադրված վարկային ներդրումներում աճ արձանագրվել է տնտեսության գրեթե բոլոր ոլորտներում՝ բացառությամբ ֆինանսական հատ-

Գծանկար 17. Վարկային ներդրումների մնացորդն ըստ տնտեսության ծյուղերի

Գծանկար 18. Վարկային ներդրումների կառուցվածքը ըստ ժամկետայնության

վածի: Առավել բարձր աճի տեմպ արձանագրվել է արդյունաբերության, սպառողական և հանրային սննդի ու սպասարկման ոլորտի վարկերում՝ համապատասխանաբար 39.1%, 35.9% և 32.9%: Ֆինանսական հատվածին տրամադրված վարկերը նվազել են 14.7%-ով:

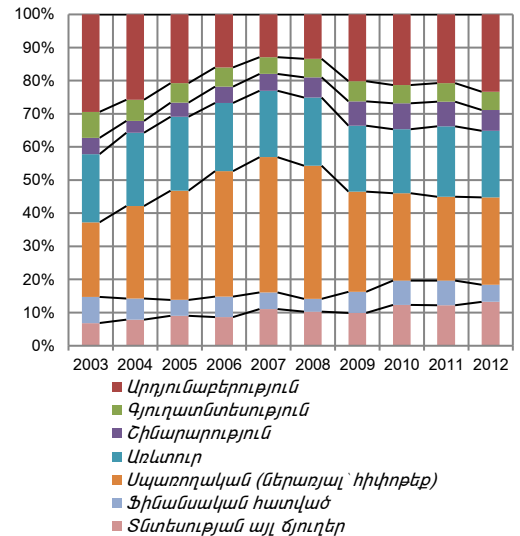
31.12.2012 թ. դրությամբ վարկավորման հիմնական ուղղություններն են եղել արդյունաբերությունը, առևտուրը և սպառողական վարկերը: Վերջիններիս տեսակարար կշիռները համընդհանուր վարկային ներդրումներում կազմում են համապատասխանաբար 23.4%, 20.1% և 18.5%:

Հաշվետու տարում բանկային համակարգի՝ ըստ տնտեսության ճյուղերի վարկավորման Հերֆինդալ-Հիրշմանի կենտրոնացվածության գործակիցը մնացել է անփոփոխ՝ 0.11: Նույն ցուցանիշի մեծությունը, ըստ բանկերի միջինի նույնպես մնացել է անփոփոխ՝ 0.17, ինչը վկայում է որոշ բանկերում վարկավորման ճյուղային կենտրոնացվածության համեմատաբար բարձր մակարդակի մասին:

Տնտեսության վարկավորման աշխուժացմանը մեծապես նպաստում են միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների ծրագրերի շրջանակներում բանկերի միջնորդությամբ տրամադրվող վարկերը, որոնք հիմնականում երկարաժամկետ են: 31.12.2012թ. դրությամբ ՀՀ տարածքում գործող 17 բանկեր և 11 վարկային կազմակերպություններ սպասարկում են.

- Համաշխարհային բանկի (WB),
- Գերմանահայկական հիմնադրամի(GAF),
- Հիփոթեքային վարկավորման (KFW),
- Փոքր և միջին ձեռնարկությունների վարկավորման (KFW),
- Հայաստանի վերականգնվող էներգետիկայի և էներգախնայողության հիմնադրամի (AEE),
- Ազգային Հիփոթեքային Հիմնադրամի (NMC),
- Ասիական զարգացման բանկի (ADB),
- Վերակառուցման և զարգացման եվրոպական բանկի (EBRD),
- Սևծովյան առևտրի և զարգացման բանկի (BSB),
- ՌԴ վարկի շրջանակներում տնտեսության կայունացման ծրագրի,

Գծանկար 19. Վարկային ներդրումների կառուցվածքը ըստ տնտեսության ճյուղերի

- Գյուղատնտեսության զարգացման միջազգային հիմնադրամի (IFAD),
- ՕՊԵԿ-ի միջազգային զարգացման հիմնադրամի (OPEK),
- Միջազգային ֆինանսական կորպորացիայի (IFC),
- Հազարամյակի մարտահրավեր հիմնադրամի (MCH),
- Միգրացիայի միջազգային կազմակերպության (IMO),
- Եվրասիայի զարգացման բանկի (EDB),
- այլ միջազգային ֆինանսական կազմակերպությունների կողմից իրականացվող վարկային ծրագրերը: Հատկանշական է, որ վերջիններս ներառում են տնտեսության գրեթե բոլոր ոլորտները:

Միջազգային ծրագրերի շրջանակներում բանկերի և վարկային կազմակերպությունների կողմից տրամադրված վարկերը 2012 թվականին ավելացել են 30.2%-ով և տարեվերջին կազմել 244.8 մլրդ դրամ: Միջազգային ծրագրերի շրջանակներում տրամադրված վարկերում 31.12.2012թ. դրությամբ բանկերի կողմից տրամադրված ժամկետանց վարկերի տեսակարար կշիռը կազմել է 2.7%: Վարկային պորտֆելում մինչև 6 ամիս, 6 ամսից 1 տարի և 1 տարի ու ավելի ժամկետայնությամբ վարկերի տեսակարար կշիռները կազմել են համապատասխանաբար՝ 5.0%, 5.2% և 89.8%:

31.12.2012թ. դրությամբ ծրագրերի վարկավորման հիմնական ուղղություններն են եղել առևտուրը՝ ընդհանուր վարկավորման ծավալի 29%-ը, արդյունաբերությունը՝ 27%-ը և գյուղատնտեսությունը՝ 16%-ը:

ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ

Բանկային համակարգի եկամտաբերությունը

2012 թվականին բանկային համակարգի զուտ շահույթը՝ հաշվարկված ՀՀ ԿԲ վերահսկողական հաշվետվությունների հիման վրա, կազմել է 42.4 մլրդ դրամ⁵: Տարվա ընթացքում շահույթով են աշխատել 18 բանկ, իսկ վնասով՝ 4 բանկ:

Նախորդ տարվա համեմատ բանկերի եկամտաբերության ցուցանիշները փոքր-ինչ նվազել են. բանկային համակարգի շահութաբերությունը ըստ ակտիվների (RoA) և կապիտալի (RoE) աճել են համապատասխանաբար 0.1 և 1.4 տոկոսային կետերով և կազմել համապատասխանաբար 1.9% և 11.2%:

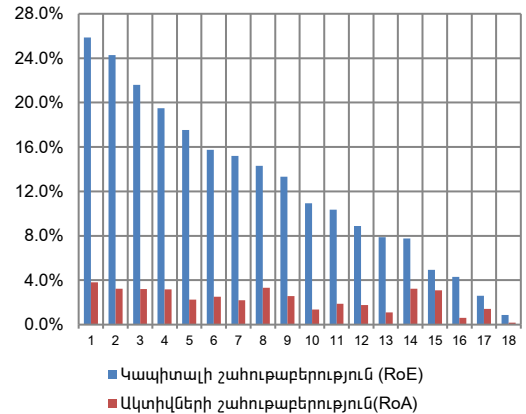
Բանկային համակարգի զուտ գործառնական մարժան⁶ հաշվետու տարում մնացել է անփոփոխ՝ կազմելով 3.3 %:

Ֆինանսական Հաշվետվությունների Միջազգային ստանդարտների (այսուհետ՝ ՖՀՄՍ) համաձայն՝ բանկային համակարգի շահույթը 2012 թվականին կազմել է 42.5 մլրդ դրամ, շահութաբերությունն ըստ ակտիվների (RoA) 1.9 % է, շահութաբերությունն ըստ կապիտալի (RoE)՝ 10.8%:

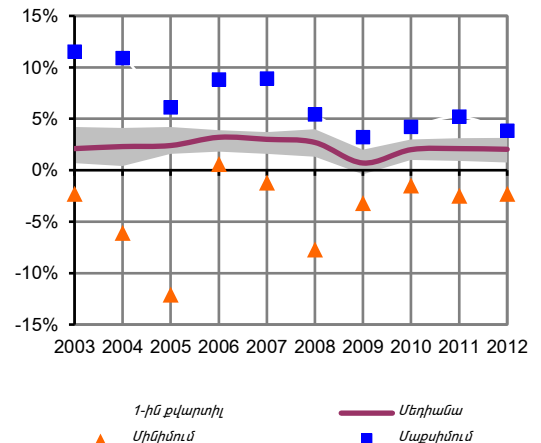
Շահութաբեր 18 բանկերի շահույթի՝ Հերֆինդալ-Հիրշմանի կենտրոնացվածության գործակիցը մնացել է անփոփոխ՝ 0.09՝ փաստելով շահութաբեր բանկերի միջև համակարգի շահույթի կենտրոնացվածության թույլ մակարդակի մասին:

Նախորդ տարվա համեմատ ՀՀ տարածքում գործող բանկերի ըստ ակտիվների շահութաբերության (ROA) միջքվարտիլային միջակայքը աճել է 0.2 տոկոսային կետով և կազմել 2.4 %, ինչը վկայում ըստ ակտիվների շահութաբերության ցրվածության փոքր-ինչ աճի մասին: Միջքվարտիլային միջակայքի աճը պայմանավորված է ինչպես 3-րդ քվարտիլի և մեղիանայի տարբերության, այնպես էլ մեղիանայի և 1-ին քվարտիլի տարբերության աճով:

Գծանկար 20. Շահութաբերությունը՝ ըստ շահութով աշխատած 18 բանկերի (2012թ. տարեկան)

Գծանկար 21. Առևտրային բանկերի շահութաբերությունը ըստ ակտիվների (ROA)

⁵ ԿԲ ներկայացվող հաշվետվությունների և ՖՀՄՍ համաձայն՝ շահույթի մեծությունների խոշոր տարբերությունը հիմնականում պայմանավորված է ստանդարտ ակտիվների գծով 1%-ի չափով ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստներին հատկացումներ կատարելու փաստով, քանի որ բանկերը այդչափով ծախս են ծանաչում:

⁶ Չուտ գործառնական մարժան հավասար է զուտ տոկոսային եկամտի և զուտ ոչ տոկոսային եկամտի գումարի և ընդհանուր ակտիվների միջին տարեկան մեծության հարաբերակցությանը:

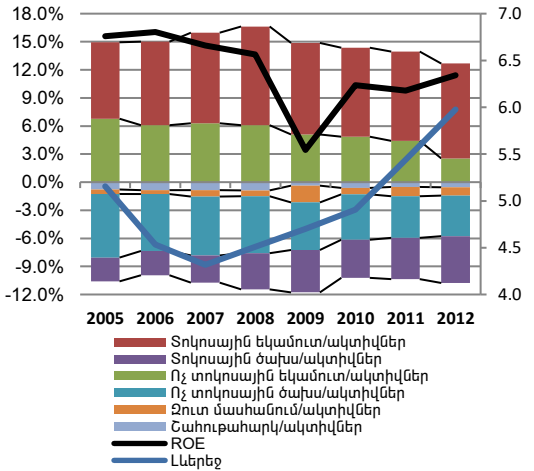
Հաշվետու տարում (3-րդ քվարտիլ - մեդիանա) և (մեդիանա - 1-ին քվարտիլ) կազմել են համապատասխանաբար 1.1% և 1.3% (նախորդ տարի՝ համապատասխանաբար 1.0% և 1.2%):

Առևտրային բանկերի ըստ կապիտալի շահութաբերություն (RoE) բաղկացուցիչների⁷ վերլուծության արդյունքների համաձայն՝ շահութաբերության աճը հիմնականում պայմանավորված է ընդհանուր ակտիվներում եկամտաբեր ակտիվների տեսակարար կշռի արդյունքում տոկոսային եկամուտ/ ընդհանուր ակտիվներ հարաբերակցության աճով, ինչպես նաև լեներիջի (միջին տարեկան ընդհանուր ակտիվներ/միջին տարեկան ընդհանուր կապիտալ) ցուցանիշի ավելացմամբ: Նախորդ տարվա համեմատ տոկոսային եկամուտ/ ընդհանուր ակտիվներ հարաբերակցությունը և լեներիջի ցուցանիշը աճել են համապատասխանաբար 0.6 տոկոսային կետով և 0.5 կետով՝ կազմելով համապատասխանաբար 10.6% և 6.0:

Շահութաբերության վրա դրական են անդրադարձել նաև ոչ տոկոսային ծախս/ընդհանուր ակտիվներ և զուտ մասհանումներ/ընդհանուր ակտիվներ հարաբերակցությունների 0.1-ական տոկոսային կետ նվազումը:

Շահութաբերության վրա բացասական ազդեցություն են թողել ավանդների տոկոսադրույքների աճի արդյունքում տոկոսային ծախս/ընդհանուր ակտիվներ հարաբերակցության 0.6 տոկոսային կետով աճը, ինչպես նաև ոչ տոկոսային եկամուտ/ընդհանուր հարաբերակցության 1.9 տոկոսային կետով նվազումը:

Գծանկար 22. Առևտրային բանկերի ըստ կապիտալի շահութաբերության (ROE) բաղադրիչների դինամիկա

⁷ Սույն վերլուծության իմաստով՝ բանկերի ըստ կապիտալի շահութաբերությունը ներկայացվում է հետևյալ բաղկացուցիչների տեսքով.

$$RoE = \frac{P}{E} = \frac{P}{A} \times \frac{A}{E} = L \times \left(\frac{II}{A} + \frac{NII}{A} + \frac{IE}{A} + \frac{NIE}{A} + \frac{NLLP}{A} + \frac{PT}{A} \right)$$

որտեղ՝ P-ը՝ զուտ շահույթ է, E-ը՝ միջին կապիտալը, A-ն՝ միջին ակտիվները, II-ը՝ տոկոսային եկամուտ, NII-ը՝ ոչ տոկոսային եկամուտ, IE-ը՝ տոկոսային ծախս, NIE-ը՝ ոչ տոկոսային ծախս, NLLP-ը՝ զուտ մասհանումները, PT-ը՝ շահութահարկը:

Բանկային համակարգի եկամուտների և ծախսերի կառուցվածքը

2012 թվականին բանկային համակարգի համախառն եկամուտներն ավելացել են 41.2 %-ով, իսկ համախառն ծախսերը՝ 43.6 %-ով: Համա-խառն եկամուտների կազմում տոկոսային եկամուտներն ավելացել են 28.8 %-ով, ոչ տոկոսային եկամուտները՝ 16.6%-ով, իսկ ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստներից վերադարձը՝ 90.6%-ով:

Ծախսային մասում, նախորդ տարվա համեմատ, տոկոսային ծախսերն ավելացել են 36.5%-ով, ոչ տոկոսային ծախսերը՝ 19.1%-ով, իսկ ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին հատկացումները՝ 73.5%-ով:

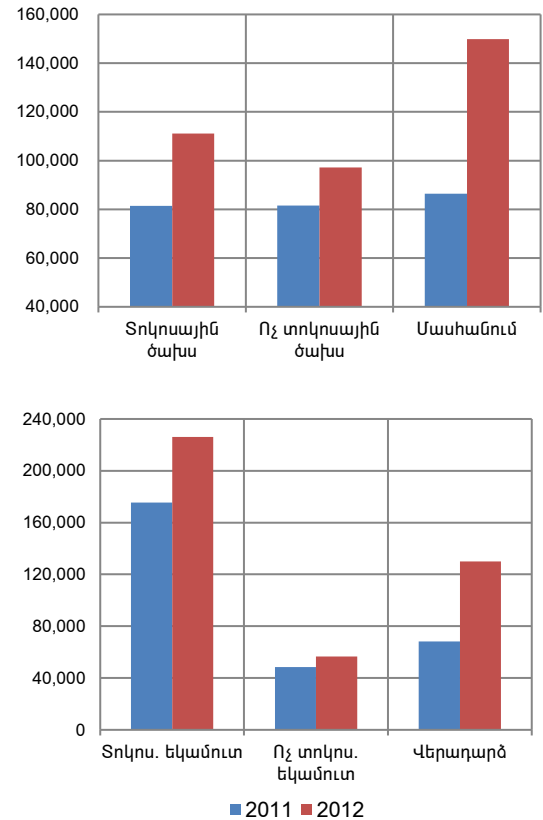
Եկամուտների և ծախսերի վերոնշյալ աճի արդյունքում համախառն եկամտի կազմում տոկոսային և ոչ տոկոսային եկամուտների տեսակարար կշիռները նվազել են համապատասխանաբար 5.3 և 2.9 տոկոսային կետերով, իսկ ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին կատարված մասհանումների վերադարձի տեսակարար կշիռը՝ աճել 8.2 տոկոսային կետով:

Համախառն ծախսերի կառուցվածքում տոկոսային և ոչ տոկոսային ծախսերի տեսակարար կշիռները նվազել են համապատասխանաբար 1.6 և 5.6 տոկոսային կետով, իսկ ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին մասհանումների տեսակարար կշիռները՝ աճել 7.2 տոկոսային կետով:

Բանկային համակարգի տոկոսային եկամուտների աճը հիմնականում պայմանավորվել է տնտեսությանը տրամադրված վարկերից (ներառյալ օվերդրաֆտից, վարկային գծերից, վարկային քարտերից) ստացած եկամուտների աճով, ընդ որում վերջիններիս տեսակարար կշիռը ընդհանուր տոկոսային եկամուտներում կազմում է 83.6% (31.12.2011թ. դրությամբ՝ 83.3%):

Ոչ տոկոսային եկամուտների կազմում հիմնականում աճել են միջնորդավճարներից ստացվող եկամուտները և արժեթղթերի վաճառքից ստացվող զուտ եկամուտները: Ոչ տոկոսային եկամուտների առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունեն միջնորդավճարներից ստացվող եկամուտները, արտարժույթի առք ու վաճառքից ստացված եկամուտները՝ համապատասխանաբար 44.7% և

Գծանկար 23. Բանկային համակարգի ծախսերը և եկամուտները

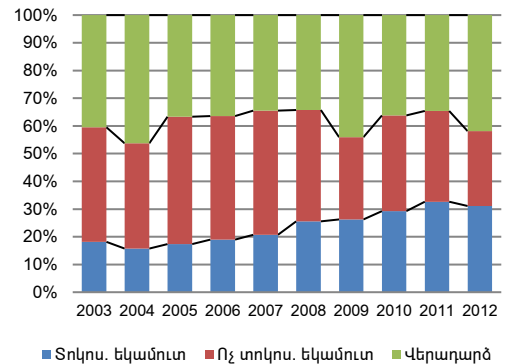
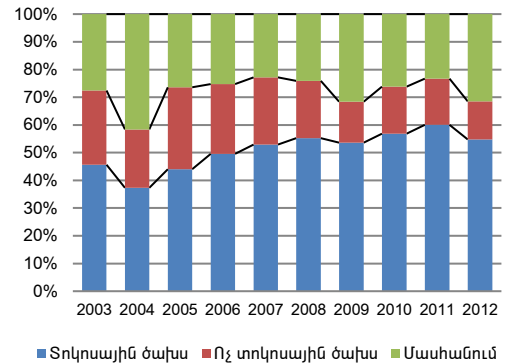

25.7% (31.12.2011թ. դրությամբ՝ համապատասխանաբար 47.4% և 28.2%):

Տոկոսային ծախսերը հիմնականում աճել են ժամկետային ավանդների և առևտրային բանկերից ու այլ ֆինանսական կազմակերպություններից ներգրաված միջոցների դիմաց ծախսերի հաշվին: Վերոնշյալ ծախսային հոդվածների տեսակարար կշիռները տոկոսային ծախսերում կազմում են համապատասխանաբար 48.3% և 21.5% (նախորդ տարի՝ համապատասխանաբար 45.3% և 20.5%):

Ոչ տոկոսային ծախսերի աճը հիմնականում պայմանավորված է աշխատավարձի և դրան հավասարեցված այլ վճարումների աճով, ընդ որում՝ վերջինիս տեսակարար կշիռը ընդհանուրում նվազել է 1.4 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 41.7%:

Գծանկար 24. Բանկային համակարգի ծախսերի և եկամուտների կառուցվածքը

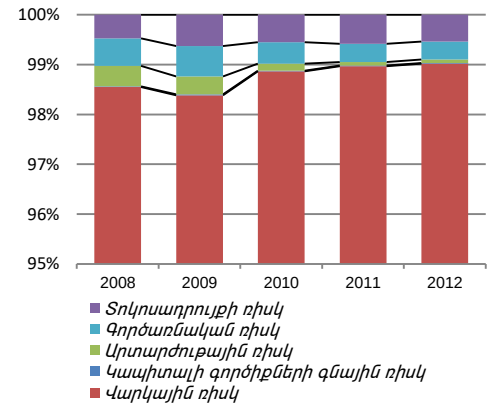
ԲԱՆԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ՌԻՍԿԵՐԸ

2012 թվականի ընթացքում ցածր գնաճային միջավայրը և բարձր տնտեսական աճը ձևավորել են բարենպաստ միջավայր բնականոն բանկային գործունեության իրականացման համար: Արդյունքում ՀՀ բանկային համակարգի ռիսկերի զգալի աճ չի արձանագրվել և դրանք շարունակվել են պահպանվել կառավարելի շրջանակներում:

Հաշվետու տարվա ընթացքում ևս առևտրային բանկերը վարել են ակտիվ վարկային քաղաքականություն, ինչի արդյունքում շարունակվել է պահպանվել իրացվելիության նվազման միտումը: Ընդհանուր նորմատիվային կապիտալի նկատմամբ վարկերի առաջանցիկ աճի հետևանքով աճել են նաև բանկային համակարգի վարկային ռիսկը բնութագրող ցուցանիշները: Վերոնշյալ զարգացումները հանդիսանում են ֆինանսական միջնորդության խորացման տրամաբանական հետևանք:

2012թ. ընթացքում բոլոր առևտրային բանկերը գործել են պահանջվող նորմատիվային սահմանաչափերի ներքո, իսկ բանկային համակարգի կապիտալի համարժեքության և իրացվելիության ցուցանիշները գտնվել են պահանջվող նվազագույն նորմատիվային սահմանաչափերից բավականին բարձր մակարդակում:

Գծապատկեր 25. Առևտրային բանկերի ռիսկով կշռված ակտիվների կառուցվածքը

Աղյուսակ 8. Առևտրային բանկերի նորմատիվային ցուցանիշները

Նորմատիվային ցուցանիշ	31.12.12	31.12.11	Փոփոխություն	Նորմատիվային սահմանաչափ
Ընդհանուր նորմատիվային կապիտալի համարժեքություն	16.8%	18.3%	-1.5%	≥12%
Ընդհանուր իրացվելիություն	25.6%	27.9%	-2.3%	≥15%
Ընթացիկ իրացվելիություն	126.1%	120.8%	5.3%	≥60%
Մեկ խոշոր փոխառուի գծով ռիսկ	16.7%	16.0%	0.7%	≤20%
Բոլոր խոշոր փոխառուների գծով ռիսկ	164.3%	143.7%	20.6%	≤500%
Բանկի հետ կապված մեկ անձի գծով ռիսկ	2.9%	2.8%	0.1%	≤5%
Բանկի հետ կապված բոլոր անձանց գծով ռիսկ	10.1%	9.0%	1.1%	≤20%

Վարկային ռիսկ

ՀՀ բանկային համակարգում վարկային ռիսկը շարունակվում է դիտարկվել որպես կարևորագույն ռիսկ: Առևտրային բանկերի ռիսկով կշռված ակտիվներում վարկային ռիսկի մասնաբաժինը կազմում է 92.4% (31.12.2011թ. դրությամբ՝ 92.0%): Այս համատեքստում վարկային ռիսկի պատշաճ կառավարումը խիստ կարևորվում է ողջ բանկային համակարգի կայունության ապահովման տեսանկյունից:

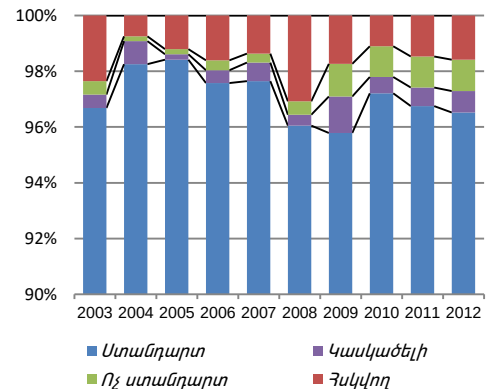
Վարկային պորտֆելի աճին զուգընթաց արձանագրվել է որակի փոքր-ինչ վատթարացում: Չաշխատող վարկերի և դեբիտորական պարտքերի մեծությունը աճել է 29.1%-ով (13.4 մլրդ դրամով) և կազմել 59.3 մլրդ դրամ, իսկ ստանդարտ ակտիվների մեծությունը աճել 27.7%-ով (333.5 մլրդ դրամով) և կազմել 1 տրլն 570.4 մլրդ դրամ: Արդյունքում նախորդ տարվա համեմատ չաշխատող վարկերի և դեբիտորական պարտքերի (հսկվող, ոչ ստանդարտ, կասկածելի վարկային ռիսկի դասի վարկեր և դեբիտորական պարտքեր) տեսակարար կշիռը ընդհանուր վարկերում և դեբիտորական պարտքերում աճել է 0.2 տոկոսային կետով և կազմել 3.5%: Համեմատաբար ավելի բարձր է չաշխատող վարկերի կշիռը 1) հանրային սննդի և սպասարկման այլ ոլորտների, 2) տրանսպորտի և կապի 3) գյուղատնտեսության վարկերում՝ համապատասխանաբար 6.1%, 5.5%, 5.3%:

Չաշխատող վարկերի և դեբիտորական պարտքերի տեսակարար կշիռը ընդհանուր վարկերում և դեբիտորական պարտքերում՝ հաշվարկված ԱՄՀ մեթոդաբանության համաձայն⁸, աճել է 1.3 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 6.1%:

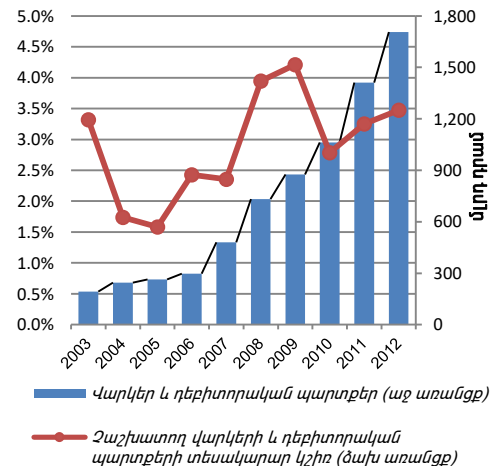
Ըստ ռիսկայնության դասերի՝ չաշխատող վարկերում և դեբիտորական պարտքերում հսկվող, ոչ ստանդարտ և կասկածելի վարկերի և դեբիտորական պարտքերի տեսակարար կշիռները տարեվերջին կազմել են համապատասխանաբար 1.6%, 1.1% և 0.8% (31.12.2011թ. դրությամբ՝ համապատասխանաբար 1.5%, 1.1%, 0.7%):

Ըստ ռեզիդենտության՝ տարեվերջին չաշխատող վարկերի և

Գծանկար 26. Վարկերի և դեբիտորական պարտքերի կառուցվածքը ըստ ռիսկային դասերի

Գծանկար 27. Վարկերի և դեբիտորական պարտքերի դինամիկա

⁸ Ըստ ԱՄՀ մեթոդաբանության՝ չաշխատող վարկերի և դեբիտորական պարտքերի տեսակարար կշիռն ընդհանուր վարկերում և դեբիտորական պարտքերում հաշվարկվում է որպես ոչ ստանդարտ, կասկածելի և անհուսալի դասերին պատկանող վարկերի դեբիտորական պարտքերի և ընդհանուր վարկերի և դեբիտորական պարտքերի հարաբերություն:

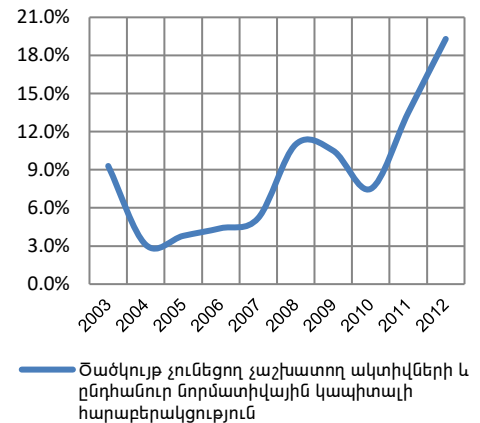
դեբիտորական պարտքերի 0.4%-ը բաժին է ընկել ոչ ռեզիդենտներին, իսկ 99.6%-ը՝ ռեզիդենտներին:

Նախորդ տարվա համեմատ ծածկույթ չունեցող չաշխատող վարկերի ու դեբիտորական պարտքերի և նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի հարաբերակցության ցուցանիշը աճել է 5.8 տոկոսային կետով և կազմել 19.3%: Ծածկույթ չունեցող վարկերի և դեբիտորական պարտքերի⁹ ամբողջական դուրս գրման դեպքում¹⁰ (նույնիսկ անտեսելով գրավադրված գույքի արժեքը) բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալի համարժեքության նորմատիվային ցուցանիշը կլինի նվազագույն սահմանաչափից բարձր (13.5%), ինչը թույլ է տալիս եզրակացնելու, որ վարկային ռիսկը գտնվում է կառավարելի շրջանակներում:

2012 թվականի ընթացքում ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստին կատարված զուտ մասհանումների և միջին ընդհանուր ակտիվների հարաբերակցության ցուցանիշը նվազել է 0.2 տոկոսային կետով և կազմել 0.9%:

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-թեստերի¹¹ արդյունքների համաձայն՝ բանկային համակարգի հնարավոր կորուստի մեծությունը տարեսկզբին իրականացված նույն սթրես թեստերի արդյունքների համեմատ աճել է՝ հիմնականում պայմանավորված նորմատիվային ընդհանուր կապիտալի նկատմամբ վարկային պորտֆելի առաջանցիկ աճի տեմպով:

Գծանկար 28. Ծածկույթ չունեցող ակտիվների և նորմատիվային կապիտալի հարաբերակցության դինամիկան

⁹ Ծածկույթ չունեցող չաշխատող վարկերը և դեբիտորական պարտքերը սահմանվում են չաշխատող վարկերի և դեբիտորական պարտքերի և ձևավորված հնարավոր կորուստների պահուստի տարբերություն:

¹⁰ Կորուստների մակարդակը հաշվարկվել է որպես վարկերի և դեբիտորական պարտքերի հնարավոր կորուստների պահուստին կատարված զուտ մասհանումների հարաբերություն ընդհանուր ակտիվներին:

¹¹ Սթրես-սցենարները կառուցված են բանկերի վարկերի անփոփոխ ծավալների և գրավադրված գույքի անտեսման ենթադրությունների պայմաններում (ըստ որոնց՝ վարկերն անհուսալի դասակարգվելու սցենարում վարկերի դիմաց գրավադրված անշարժ գույքի օտարման հնարավորությունը չի դիտարկվում):

Վարկային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ ¹²

31.12.2012 թ.	Դիտարկվող սթրեսային սցենարներ		
	Միաժամանակ հսկվող, ոչ ստանդարտ և կաս- կածելի դասերի վարկերի 25%-ի դասակարգում անհուսալի վարկերի	Կասկածելի դասի վարկերի 75%-ի դասակարգում անհուսալի դասի վարկերի	Ստանդարտ դասի վարկերի 30%-ի դասակարգում հսկվող դասի վարկերի
Բանկային համակարգի վնասի մեծությունը	10.9 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 3.0%-ը	4.1 մլրդ դրամ կամ համա- կարգի նորմա- տիվային կա- պիտալի 1.1%-ը	48.1 մլրդ դրամ կամ համակարգի նորմատիվային կապիտալի 13.0%-ը
Բանկային համակարգի ընդհանուր կապիտալի համարժեքությունը սթրես-սցենարի հանդես գալու դեպքում	16.3%	16.6%	14.9%

Արտարժությալի ռիսկ

2012 թվականի ընթացքում ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ԶՀ դրամի միջին տարեկան փոխարժեքը արժեզրկվել է 7.3%-ով և կազմել 401.77: Արտարժույթի նկատմամբ ԶՀ դրամի փոխարժեքի տատանումների հետևանքով բանկային համակարգը արտարժույթի վերագնահատման արդյունքում ստացել է 1.7 մլրդ դրամի վնաս (2011թ. համակարգը ունեցել է 52 մլն դրամ օգուտ): Արտարժույթի վերագնահատման արդյունքում 15 բանկ կրել է վնաս, իսկ 7 բանկ ունեցել է օգուտ: Հատկանշական է, որ բանկային համակարգն արտարժույթի առք ու վաճառքի գործառնությունների արդյունքում հաշվետու տարում ապահովել է 14.6 մլրդ դրամ եկամուտ (նախորդ տարի՝ 13.7 մլրդ դրամ): Արտարժույթի ռիսկի գնահատման VAR (Value at risk) մեթոդաբանությամբ կատարված հաշվարկները ցույց են տալիս, որ 31.12.2012թ. դրությամբ բանկային համակարգի արտարժույթի վերագնահատման արդյունքում մեկօրյա հնարավոր վնասները 95% հավանականությամբ չեն գերազանցի 51 մլն դրամը (31.12.2011թ. դրությամբ՝ 52 մլն դրամ):

¹² Հաշվետվությունում ներկայացված այս և հաջորդ սթրես-սցենարները չեն կանխատեսում այս կամ այն ռիսկերի դրսևորումը, այլ նպատակ ունեն բացահայտելու ֆինանսական համակարգի թույլ կողմերը, գնահատելու վերջինիս կողմից ռիսկերը չեզոքացնելու ունակությունը:

Արտարժութային ռիսկի գնահատման սթրես - թեստերի արդյունքների համաձայն՝ արտարժույթի փոխարժեքային տատանումներից բանկային համակարգի վնասները նշանակալի չեն, ինչը պայմանավորված է բանկերի կողմից արտարժութային ռիսկի պատշաճ կառավարմամբ: 31.12.2012թ. դրությամբ բանկային համակարգի արտարժութային զուտ դիրքը (աժանցյալ գործիքները ներառյալ) կազմել է դրական 3.4 մլրդ դրամ կամ ընդհանուր նորմատիվային կապիտալի 0.9 %-ը (31.12.2011թ. դրությամբ՝ բացասական 3.1 մլրդ դրամ կամ ընդհանուր նորմատիվային կապիտալի 0.9%):

Արտարժութային ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2012 թ.	Ռիտարկվող սթրեսային սցենարներ		
	ԱՄՆ դոլարի նկատմամբ ՀՀ դրամի յուրաքանչյուր 1%-ով արժեզրկման, արժևորման) դեպքում օգուտ (վնաս)	Եվրոյի նկատմամբ ՀՀ դրամի յուրաքանչյուր 1%-ով (արժեզրկման, արժևորման) դեպքում օգուտ (վնաս)	Հնարավոր առավելագույն տասնօրյա վնասը՝ գնահատված VaR մոդելով
Բանկային համակարգի օգուտը/վնասը՝ արտարժույթի վերագնահատման արդյունքում	10.6 մլն դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 0.003%-ը (10.6 մլն դրամ)	1.4 մլն դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 0.0004%-ը (1.4 մլն դրամ)	162.3 մլն դրամ կամ նորմատիվային կապիտալի 0.04%-ը

Իրացվելիության ռիսկ

2012 թվականի ընթացքում բանկային համակարգը վարել է ակտիվ վարկային քաղաքականություն, ինչի պայմաններում արձանագրվել է իրացվելիության նվազման միտում: Առևտրային բանկերի բարձր իրացվելի ակտիվների ծավալն աճել է 6.2%-ով, այն դեպքում, երբ իրացվելիության նորմատիվների հաշվարկին մասնակցող ընդհանուր ակտիվներն աճել են 16%-ով, իսկ ցպահանջ պարտավորությունները՝ 1.8%-ով: Արդյունքում բանկային համակարգի ընդհանուր իրացվելիության (բարձր իրացվելի ակտիվների և ընդհանուր ակտիվների հարաբերություն) նորմատիվային ցուցանիշը նվազել է 2.4 տոկոսային կետով և կազմել 25.6% (նվազագույն սահմանաչափը՝ 15%): Ընթացիկ իրացվելիության (բարձր իրացվելի ակտիվների և ցպահանջ պարտավորությունների հարա-

բերություն) նորմատիվային ցուցանիշը աճել է 5.3 տոկոսային կետով՝ կազմելով 126.1% (նվազագույն սահմանաչափը՝ 60%): Այդուհանդերձ ընդհանուր և ընթացիկ իրացվելիության նորմատիվային ցուցանիշները շարունակում են պահպանվել նորմատիվային նվազագույն սահմանաչափերից գրեթե կրկնակի բարձր մակարդակում:

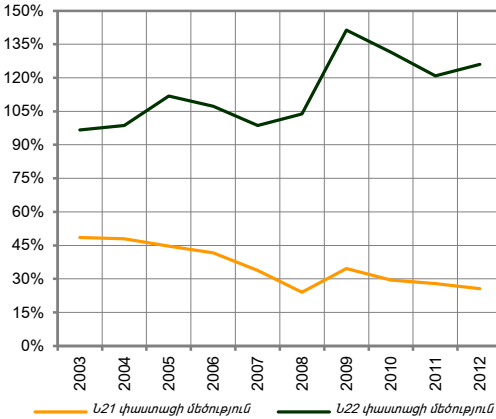
Ընդհանուր պարտավորությունների կենտրոնացվածության տեսանկյունից՝ արձանագրվել է ռիսկերի նվազում. նախորդ տարվա համեմատ խոշոր պարտավորությունների ¹³ տեսակարար կշիռը նվազել է 1.1 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 26.2%:

Իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2012 թ.	Ղիտարկվող սթրեսային սցենարներ		
	Ֆիզիկական անձանց ժամկետային ավանդների 25%-ի մարում	Ցպահանջ միջոցների 25%-ի մարում	Ցպահանջ միջոցների 25%-ի և ֆիզիկական անձանց ժամկետային ավանդների 25%-ի մարում
Բանկային համակարգի բարձր իրացվելի ակտիվներ/ընդհանուր ակտիվներ	20.2%	21.6%	15.6%
Բանկային համակարգի բարձր իրացվելի ակտիվներ/ցպահանջ պարտավորություններ	92.8%	134.5%	90.4%

Իրացվելիության ռիսկի գնահատման սթրես թեստերի արդյունքների համաձայն՝ ղիտարկվող վատթարագույն սցենարում, որոշ բանկերում արձանագրվում է ընդհանուր և ընթացիկ իրացվելիության նորմատիվների խախտումներ: Այդուհանդերձ նշված բանկերում բարձր իրացվելի ակտիվների ծավալը ամբողջությամբ բավարարում է պարտավորությունների արտահոսքը ծածկելու համար: Այս համատեքստում բանկային համակարգում իրացվելիության

Գծանկար 29. Առևտրային բանկերի իրացվելիության նորմատիվների փաստացի և նորմատիվային մեծությունների շարժը

¹³ Այն բոլոր միջոցների հանրագումարը, որոնք առանձին վերցրած գերազանցում են բանկի ընդհանուր պարտավորությունների 5% սահմանաչափը՝ առանց հաշվի առնելու փոխկապվածությունը:

խնդիրների ի հայտ գալու հավանականությունը շարունակում է գնահատվել փոքր:

Գնային ռիսկ

Գնային ռիսկը ՀՀ բանկային համակարգում գնահատվում է բավականին ցածր: Տարեսկզբի համեմատ բանկային համակարգի շահույթ/վնասով վերաչափվող իրական արժեքով հաշվառվող և վաճառքի համար մատչելի ֆինանսական ակտիվների տեսակարար կշիռն ընդհանուր ակտիվներում նվազել է 1.3 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 4.9%:

2012թ. շահույթ/վնասով վերաչափվող իրական արժեքով հաշվառվող և վաճառքի համար մատչելի ֆինանսական ակտիվների վերագնահատումից բանկային համակարգն ունեցել է 4.3 մլրդ դրամի վնաս (կապիտալի 1.2%-ը), իսկ հիմնական միջոցների վերագնահատումից՝ 395 մլն դրամ վնաս (կապիտալի 0.1%-ը):

Անշարժ գույքի գների փոփոխության սթրես-սցենարներ

Անշարժ գույքի 30% արժեզրկման սցենար	31.12.2012թ.
Բանկային համակարգի վնասը՝ պայմանավորված բանկի սեփականություն հանդիսացող անշարժ գույքի վերագնահատմամբ <i>(գնային ռիսկ)</i>	10.3 մլրդ դրամ (կամ բանկային համակարգի կապիտալի 2.8%-ը)
Բանկային համակարգի վնասը՝ պայմանավորված սթրես-սցենարի դրսևորման դեպքում խոցելի վարկային պորտֆելի ¹⁴ 30%-ի չվերադարձմամբ (հաշվի առնելով այդ վարկերի դիմաց գրավադրված գույքի՝ արժեզրկված գնով իրացումը) <i>(վարկային ռիսկ)</i>	3.8 մլրդ դրամ (կամ բանկային համակարգի կապիտալի 1.0%-ը)
Բանկային համակարգի վնասը՝ պայմանավորված սթրես-սցենարի դրսևորման դեպքում խոցելի վարկային պորտֆելի 100%-ով չվերադարձմամբ (հաշվի առնելով այդ վարկերի դիմաց գրավադրված գույքի՝ արժեզրկված գնով իրացումը) <i>(վարկային ռիսկ)</i>	12.7 մլրդ դրամ (կամ բանկային համակարգի կապիտալի 3.4%-ը)

Գնային ռիսկի գնահատման սթրես թեստերի արդյունքների համաձայն՝ դիտարկվող վատթարագույն սցենարներում բանկային

¹⁴ խոցելի վարկային պորտֆելը բանկի այն վարկերի մնացորդների հանրագումարի մեծությունն է, որոնց մնացորդային մեծությունները գերազանցում են դրանց դիմաց գրավադրված անշարժ գույքի 30% արժեզրկված արժեքները:

համակարգի հնարավոր վնասները զգալի չեն: Այս համատեքստում անշարժ գույքի գների տատանողականությունից բխող վարկային ռիսկի, գնային ռիսկի հնարավոր բացասական ազդեցությունը բանկային համակարգի ֆինանսական կայունության վրա գնահատվում է բավականին փոքր:

Տոկոսադրույքի ռիսկ

Բանկային համակարգի ակտիվների և պարտավորությունների միջին կշռված ժամկետայնության ճեղքվածքը վերջին տարիներին գրեթե չի փոփոխվում՝ տատանվելով մոտ կես տարվա շրջակայքում:

Հաշվի առնելով այն փաստը, որ ակտիվների և պարտավորությունների միջին ժամկետայնությունը կարճ է, կարող ենք արձանագրել, որ տոկոսադրույքի ռիսկը բանկային համակարգում կառավարելի շրջանակներում է, և համակարգը շուկայական տոկոսադրույքների փոփոխությունների ժամանակ կարող է արձագանքել և վերանայել տոկոսադրույքները:

Տոկոսադրույքի ռիսկի գնահատման սթրես-սցենարներ

31.12.2012 թ.	Շուկայական տոկոսադրույքների 2 տոկոսային կետով նվազման (աճի) ազդեցությունը կապիտալի տնտեսական արժեքի վրա՝ գնահատված «ոլորագրային մեթոդով»	Շուկայական տոկոսադրույքների 2 տոկոսային կետով նվազման (աճի) դեպքում առաջիկա երեք ամսվա զուտ տոկոսային եկամտի՝ սպասվող եկամտից շեղում՝ գնահատված «տոկոսադրույքի նկատմամբ զգայուն ակտիվների և պարտավորությունների ճեղքվածքի մեթոդով»
Բանկային համակարգի օգուտ/վնաս	275.2 մլն դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 0.1%-ը (-275.2 մլն դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 0.1%-ը)	221.1 մլն դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 0.1%-ը (-221.1 մլն դրամ կամ բանկային համակարգի կապիտալի 0.1%-ը)

Տոկոսադրույքի գնահատման սթրես թեստերի արդյունքերին համաձայն շուկայական տոկոսադրույքների տատանումների արդ-

յունքում ըստ առանձին բանկերի հնարավոր կորուստները ընդհանուր նորմատիվային կապիտալի նկատմամբ տատանվում է միջինում 2.5%-ի շրջանակներում: Այս տեսանկյունից տոկոսադրույքի ռիսկը գտնվում է կառավարելի շրջանակներում:

ՎԱՐԿԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

ՀՀ տարածքում գործող վարկային ընկերություններ

2012 թվականի դեկտեմբերի 31-ի դրությամբ ՀՀ տարածքում գործել են երեսուներկու վարկային կազմակերպություններ որոնցից երեքը լիզինգային կազմակերպություններ են, մեկը՝ վարկային միություն, քսանվեցը՝ ունիվերսալ վարկային կազմակերպություն և երկուսը՝ վերաֆինանսավորում իրականացնող վարկային կազմակերպություն: Տարվա ընթացքում վարկային կազմակերպությունների մասնաճյուղերի քանակն ավելացել է 43-ով և տարեվերջին կազմել 121:

Կենտրոնացվածությունը ՀՀ վարկային կազմակերպություններում

Վարկային կազմակերպությունների կենտրոնացվածության մակարդակը տարվա ընթացքում գրեթե չի փոխվել: Տարբեր ամփոփ ցուցանիշների՝ Հերֆինդալ-Հիրշմանի կենտրոնացվածության գործակիցը տատանվում է 0.07-ից 0.1-ի միջակայքում՝ վկայելով համակարգի թույլ կենտրոնացվածության մասին:

Հաշվետու տարվա ընթացքում խոշոր և մանր վարկային կազմակերպությունների միջև բևեռացվածության նվազում է արձանագրվել գրեթե բոլոր ցուցանիշների գծով՝ բացառությամբ ընդհանուր պարտավորությունների:

Աղյուսակ 1. Վարկային կազմակերպությունների կենտրոնացվածության մակարդակը

	31.12.12	31.12.11	Փոփոխություն
Ընդհանուր ակտիվներ			
ԿԳ4	45.6	45.7	-0.1
ԿԳ10	75.0	75.3	-0.3
Ընդհանուր պարտավորություններ			
ԿԳ4	50.0	47.5	+2.5
ԿԳ10	78.0	78.0	-
Ընդհանուր կապիտալ			
ԿԳ4	33.7	57.2	-23.5
ԿԳ10	48.3	80.1	-31.8
Տնտեսությանը տրամադրված վարկերը (ներառյալ լիզինգ)			
ԿԳ4	46.5	45.7	+0.9
ԿԳ10	75.2	77.2	-2.0

**ՎԱՐԿԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԱԿՏԻՎՆԵՐԸ,
ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ, ԿԱՊԻՏԱԼԸ ԵՎ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ
ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐԸ**

Վարկային կազմակերպությունների կապիտալը

Վարկային կազմակերպությունների ընդհանուր կապիտալը տարվա ընթացքում աճել է 34.2%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված կանոնադրական հիմնադրամի աճով:

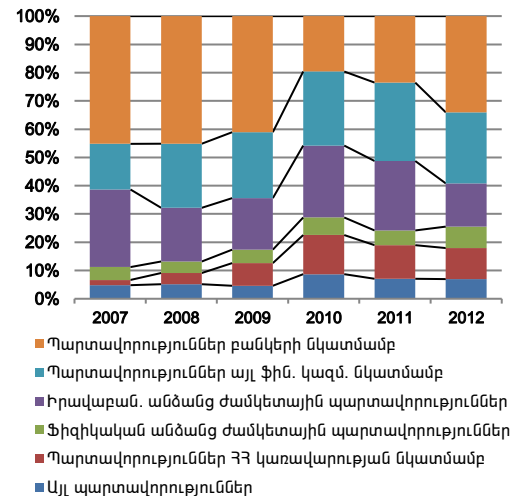
Վարկային կազմակերպությունների կանոնադրական կապիտալում ոչ ռեզիդենտների փայամասնակցության տեսակարար կշիռը հաշվետու տարվա ընթացքում նվազել է 6.0 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 33.3%: Ոչ ռեզիդենտների փայամասնակցությամբ 13 վարկային կազմակերպություններից 5-ը ամբողջությամբ օտարերկրյա մասնակցությամբ ընկերություններ են: Ամբողջությամբ օտարերկրյա մասնակցությամբ ընկերությունների ակտիվների տեսակարար կշիռը վարկային կազմակերպությունների ընդհանուր ակտիվներում կազմում է 35.2%-ը (31.12.2011թ. դրությամբ՝ 36.6%):

Վարկային կազմակերպությունների պարտավորությունները

Պարտավորություններն ավելացել են 37.2%-ով և կազմել 105.7 մլրդ դրամ: Պարտավորությունների կազմում հիմնականում ավելացել են ֆինանսական կազմակերպությունների նկատմամբ պարտավորությունները՝ բանկերի և այլ ֆինանսական կազմակերպությունների նկատմամբ՝ 58.2%-ով (23.0 մլրդ դրամով) և ՀՀ Կառավարության նկատմամբ պարտավորությունները՝ 26.8%-ով (9.2 մլրդ դրամով):

Իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց նկատմամբ պարտավորությունները աճել են 7.0%-ով (1.7 մլրդ դրամով) և տարեվերջին կազմել 24.9 մլրդ դրամ: Ըստ ժամկետային կառուցվածքի՝ իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց նկատմամբ ցպահանջ և ժամկետային պարտավորությունները աճել են համապատասխանաբար 117%-ով և 5%-ով՝ տարեվերջին կազմելով համապատասխանաբար

Գծապատկեր 30. Վարկային կազմակերպությունների պարտավորությունների

680 մլն դրամ և 24.2 մլրդ դրամ: Ըստ արժույթային կառուցվածքի՝ իրավաբանական և ֆիզիկական անձանց նկատմամբ պարտավորությունների մեջ դրամային պարտավորությունները նվազել են 8.0%-ով, իսկ արտարժույթային պարտավորությունները աճել 36.6%-ով:

2012 թվականի ընթացքում վարկային կազմակերպությունների պարտավորությունների կառուցվածքում 10.6 տոկոսային կետով աճել է բանկերի նկատմամբ պարտավորությունների տեսակարար կշիռը, և 9.2 տոկոսային կետով նվազել իրավաբանական անձանց նկատմամբ ժամկետային պարտավորությունների տեսակարար կշիռը:

Վարկային կազմակերպությունների ակտիվները

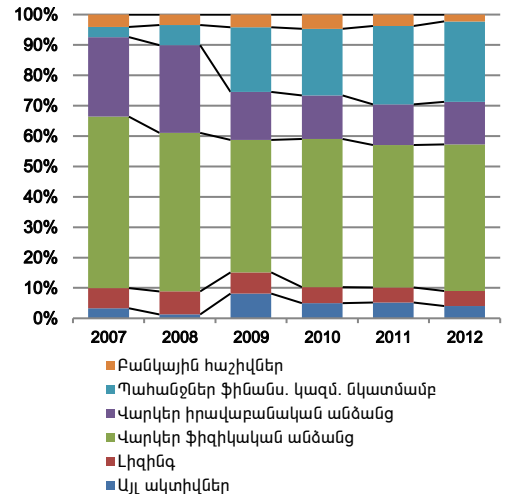
Վարկային կազմակերպությունների ընդհանուր ակտիվները տարվա ընթացքում աճել են 36.1%-ով և տարեվերջին կազմել 168.5 մլրդ դրամ (բանկային համակարգի ակտիվների 6.8%-ը (տարեսկզբին՝ 6.0%)): Տարեվերջին գործող կազմակերպություններից 30-ում արձանագրվել է ակտիվների աճ, իսկ 2-ում՝ նվազում:

Ակտիվների կազմում հիմնականում ավելացել են տնտեսությանը տրամադրված վարկերը (ներառյալ լիզինգը)՝ 40.2%-ով բանկերի նկատմամբ պահանջները՝ 29.8%-ով՝ կազմելով համապատասխանաբար 113.2 մլրդ դրամ և 44.3 մլրդ դրամ:

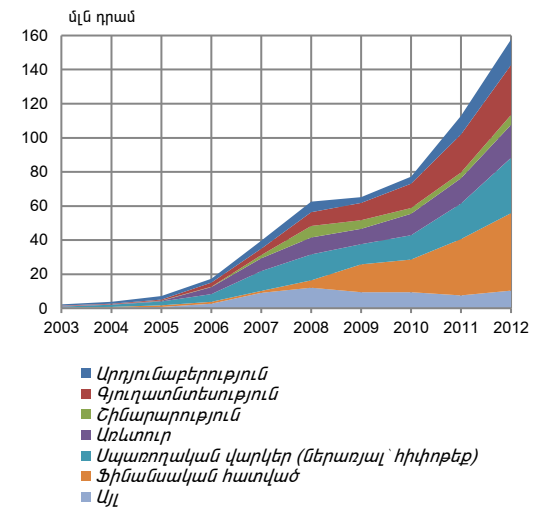
Ըստ տնտեսության ոլորտերի՝ վարկավորման աճ արձանագրվել է բոլոր ոլորտներում: Հիմնականում աճել են սպառողական և ֆինանսական ոլորտի վարկավորումը՝ համապատասխանաբար 55.0%-ով և 37.5%-ով: Վարկային ներդրումներում առավել մեծ տեսակարար կշիռ ունեն ֆինանսական հատվածին, սպառողական և գյուղատնտեսության ոլորտին տրամադրված վարկերը՝ համապատասխանաբար 28.9%, 20.5% և 18.6%:

Վարկային կազմակերպությունների չաշխատող («հսկվող», «ոչ ստանդարտ» և «կասկածելի» դասերի) ակտիվների տեսակարար կշիռը հաշվետու տարվա ընթացքում նվազել է 1.0 տոկոսային կետով և տարեվերջին կազմել 3.7%: Ըստ ճյուղային բացվածքի՝ չաշխատող ակտիվների տեսակարար կշիռը ամենաբարձրն է հիփոթեքային վարկերում (տրամադրված վարկերի 6.4%-ը): Չաշխատող

Գծապատկեր 31. Վարկային կազմակերպությունների ակտիվների կառուցվածքը

Գծապատկեր 32. Վարկային կազմակերպությունների վարկային ներդրումների փոփոխությունը

վարկերի տեսակարար կշիռը ցածր է շինարարության ճյուղում (ճյուղին տրամադրված վարկերի 1.1%-ը):

Վարկային կազմակերպությունների ընդհանուր ակտիվների կառուցվածքում զգալի փոփոխություններ են արձանագրվել բանկային հաշիվների և ֆիզիկական անձանց տրամադրված վարկերի մասով. բանկային հաշիվների տեսակարար կշիռը նվազել է 1.6 տոկոսային կետով, իսկ ֆիզիկական անձանց տրամադրված վարկերի կշիռը՝ աճել 1.4 տոկոսային կետով:

Վարկային կազմակերպությունների ֆինանսական արդյունքները

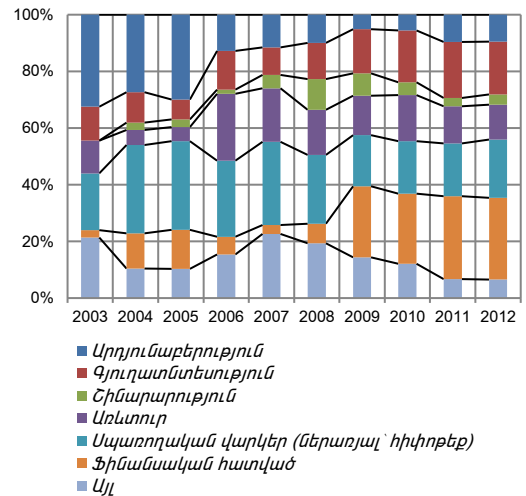
Վարկային կազմակերպությունների վերահսկողական հաշվետվությունների հիման վրա հաշվարկված զուտ շահույթի մեծությունը 2012 թվականին կազմել է 4.8 մլրդ դրամ, ընդ որում շահույթով են աշխատել 26 վարկային կազմակերպություն, իսկ վնասով՝ 6 վարկային կազմակերպություն: Շահույթով աշխատած վարկային կազմակերպությունների ընդհանուր զուտ շահույթի մեծությունը կազմել է 5.2 մլրդ դրամ:

Նախորդ տարվա համեմատ վարկային կազմակերպությունների ըստ ակտիվների շահութաբերությունը (RoA) և ըստ կապիտալի շահութաբերությունը (RoE) նվազել են համապատասխանաբար 0.8 և 1.7 տոկոսային կետով՝ կազմելով համապատասխանաբար 3.3% և 8.8%:

2012 թվականին վարկային կազմակերպությունների զուտ շահույթը՝ հաշվարկված ըստ ՖՅՄՍ-ի¹⁵, կազմել է 5.8 մլրդ դրամ շահութաբերությունն ըստ ակտիվների (RoA) կազմել է 3.9%, իսկ ըստ կապիտալի (RoE)՝ 10.5%:

Վարկային կազմակերպությունների տոկոսային եկամուտներն աճել են 36%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված տնտեսությանը տրամադրված վարկերից ստացած եկամուտների աճով: Վարկերից ստացված տոկոսային եկամուտների տեսակարար կշիռը ընդհա-

Գծապատկեր 33. Վարկային կազմակերպությունների վարկային ներդրումների կառուցվածքը

¹⁵ ԿԲ ներկայացվող հաշվետվությունների և ՖՅՄՍ համաձայն հաշվարկված շահույթի մեծությունների խոշոր տարբերության հիմնական պատճառը ստանդարտ ակտիվների գծով 1%-ի չափով ակտիվների հնարավոր կորուստների պահուստներին հատկացումներ կատարելն է, քանի որ կազմակերպությունները այդչափով ծախս են ծանաչում:

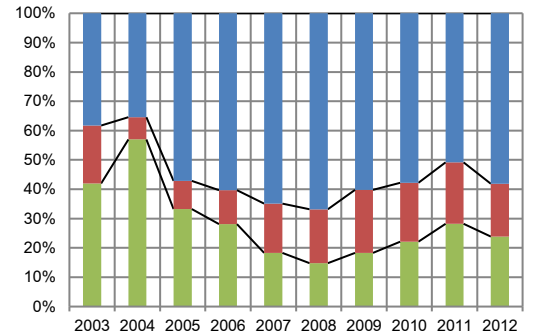
նուր տոկոսային եկամուտների կազմում նվազել է 1.2 տոկոսային կետով՝ կազմելով 76.3%:

Ոչ տոկոսային եկամուտներն աճել են 2.0%-ով՝ պայմանավորված ստացված միջնորդավճարների աճով: Վերջիններիս տեսակարար կշիռը ընդհանուր ոչ տոկոսային եկամուտներում աճել է 12.3 տոկոսային կետով և կազմել 72.7%

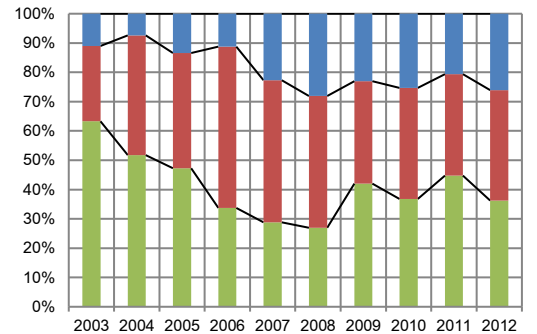
Տոկոսային ծախսերն աճել են 55.6%-ով՝ հիմնականում պայմանավորված առևտրային բանկերից և այլ ֆինանսական կազմակերպություններից ներգրաված միջոցների դիմաց վճարվելիք տոկոսային ծախսերի աճով: Տոկոսային ծախսերում մեծ տեսակարար կշիռ ունեն առևտրային բանկերից և այլ ֆինանսական կազմակերպություններից ներգրաված միջոցների դիմաց վճարվելիք տոկոսների և ժամկետային փոխառությունների դիմաց վճարվելիք տոկոսների տեսակարար կշիռները՝ համապատասխանաբար 46.1% և 29.7% (նախորդ տարի համապատասխանաբար՝ 39.4% և 38.2%):

Ոչ տոկոսային ծախսերն ավելացել են 34.8%-ով՝ մեծամասամբ պայմանավորված հաշվարկված աշխատավարձի և դրան հավասարեցված այլ վճարումների աճով: Վերջինիս ոչ տոկոսային ծախսերի կազմում բաժին է ընկել 56.3%-ը (նախորդ տարի՝ 55.3%):

Գծապատկեր 34. Վարկային կազմակերպությունների եկամուտների և ծախսերի կառուցվածքը

■ Տոկոսային եկամուտներ
■ Ոչ տոկոսային եկամուտներ
■ Ակտիվների հնարավոր կորստի պահուստներից վերադարձ

■ Տոկոսային ծախս
■ Ոչ տոկոսային ծախս
■ Ակտիվների հնարավոր կորստի պահուստներից մասհանում

ՀՀ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՇՈՒԿԱ

ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԴՐՈՒՅԹՆԵՐ

ՀՀ տարածքում գործող ապահովագրական ընկերություններ

31.12.2012թ. դրությամբ Հայաստանի Հանրապետության տարածքում ապահովագրական գործունեության լիցենզիա ունեցել է 9 ապահովագրական ընկերություն՝ 23 մասնաճյուղերով¹⁶։ Բոլոր ապահովագրական ընկերություններն իրականացրել են ոչ կյանքի ապահովագրություն։

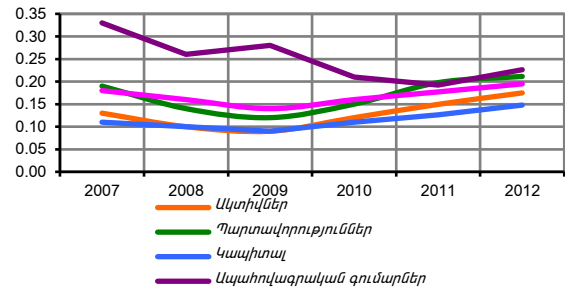
Կենտրոնացվածությունը ՀՀ ապահովագրական համակարգում

Ապահովագրական համակարգը բնութագրող կարևորագույն ցուցանիշների՝ Հերֆինդալ-Հիրշմանի կենտրոնացվածության գործակիցը 2012 թվականին ունեցել է աճի միտում՝ բացառությամբ ապահովագրական գումարների։ Կենտրոնացվածության աճը հիմնականում պայմանավորված է փաստացի գործող ընկերությունների թվի կրճատմամբ։

Աղյուսակ 9. Կենտրոնացվածության Հերֆինդալ-Հիրշմանի գործակիցը

	31.12.10	31.12.11	31.12.12
Ակտիվներ	0.12	0.15	0.17
Պարտավորություններ	0.15	0.20	0.21
Կապիտալ	0.11	0.13	0.15
Ապահովագրական գումարներ	0.21	0.19	0.23
Ապահովագրավճարներ	0.16	0.18	0.19

Գծանկար 42. Հիմնական ցուցանիշների կենտրոնացվածության Հերֆինդալ-Հիրշմանի գործակիցի դինամիկան

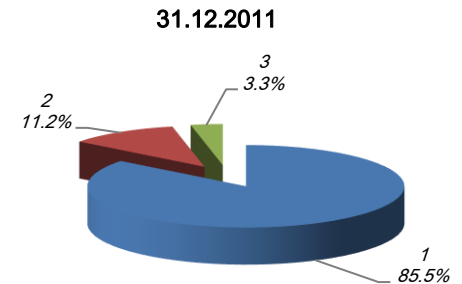
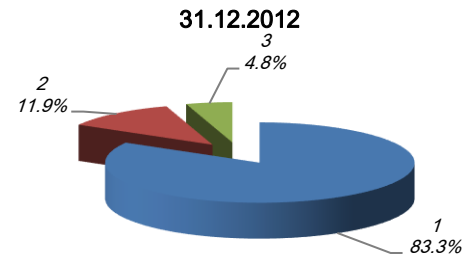

¹⁶ 31.12.2012 թ. ամփոփված են փաստացի գործող և հաշվետու 7 ապահովագրական ընկերությունների ցուցանիշները։

Աղյուսակ 10. Ապահովագրական համակարգի կենտրոնացվածության մակարդակը (%)

	31.12.10	31.12.11	31.12.12
Ակտիվներ			
ԿԳ 2 (խոշորագույն երկու ընկերությունների ակտիվների տեսակարար կշիռն ընդհանուր համակարգի ակտիվներում)	34	43	49
ԿԳ 5 (խոշորագույն հինգ ընկերությունների ակտիվների տեսակարար կշիռն ընդհանուր համակարգի ակտիվներում)	69	76	84
Պարտավորություններ			
ԿԳ 2	42	57	57
ԿԳ 5	79	87	91
Կապիտալ			
ԿԳ 2	27	29	36
ԿԳ 5	63	66	76
Ապահովագրական գումարներ			
ԿԳ 2	57	53	62
ԿԳ 5	88	86	89
Ապահովագրավճարներ			
ԿԳ 2	46	51	54
ԿԳ 5	83	83	90

Գծանկար 43. Ապահովագրական համակարգի ընդհանուր կապիտալի կառուցվածքը

1. Կանոնադրական կապիտալ, 2. Ընթացիկ և նախորդ ժամանակաշրջանների չբաշխված շահույթ, 3. Ընդհանուր կապիտալի այլ տարրեր

Ապահովագրական ընկերությունների միջև բեռնացվածությունը նախորդ տարվա համեմատ աճել է: Ընդ որում՝ աղյուսակ 10-ում ներկայացված բոլոր ցուցանիշների կենտրոնացվածության մակարդակն աճել է:

ԱՊԱՋՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԿԱՊԻՏԱԼ

2012 թվականի ընթացքում ապահովագրական համակարգի ընդհանուր կապիտալը նվազել է 1.7%-ով՝ կազմելով 13.7 մլրդ դրամ: Կանոնադրական կապիտալը նվազել է 4.2%-ով՝ պայմանավորված հաշվետու ընկերությունների թվի կրճատմամբ:

Ապահովագրական ընկերությունների կապիտալի համարժեքության նորմատիվը կազմում է 131.3%՝ գերազանցելով պահանջվող սահմանաչափը 31.3 տոկոսային կետով (կապիտալի համարժեքության նորմատիվի սահմանաչափը կազմում է 100%):

31.12.2012թ. դրությամբ ապահովագրական ընկերությունների կանոնադրական կապիտալում ոչ ռեզիդենտների փայամասնակցության տեսակարար կշիռը կազմել է 41.6%: Ոչ ռեզիդենտ-

ների փայամասնակցությամբ 4 ապահովագրական ընկերություններից 1-ում ոչ ռեզիդենտների մասնակցությունը կազմել է 100%:

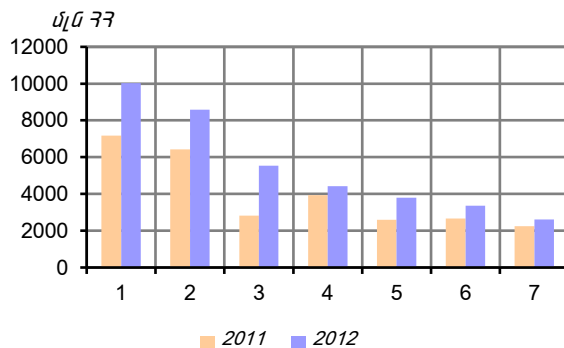
ԱՊԱՅՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԱԿՏԻՎՆԵՐ

Ապահովագրական ընկերությունների ակտիվները 2012 թվականին ավելացել են 22.0%-ով և 31.12.2012թ. դրությամբ կազմել են 38.4 մլրդ դրամ:

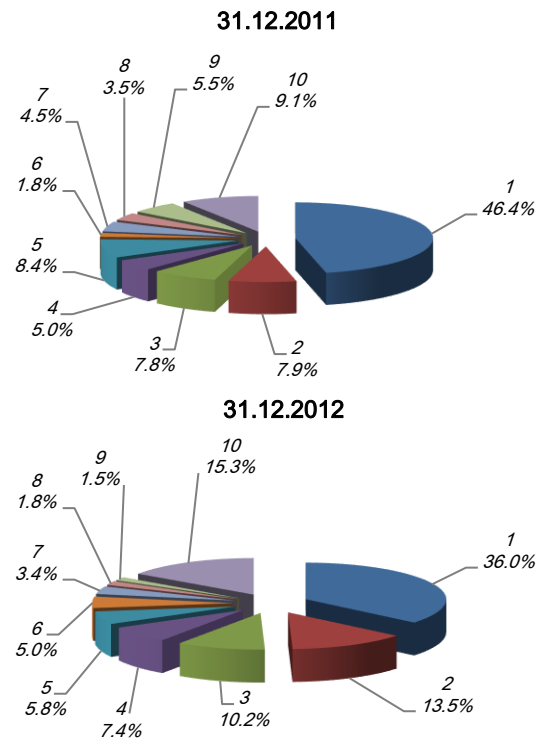
Հարկ է նշել, որ ընթացիկ տարում պետական արժեթղթերն ավելացել են 33.3%-ով՝ կազմելով 3.5 մլրդ դրամ: Տարեվերջի դրությամբ ապահովագրական համակարգի ակտիվների մեջ մեծ տեսակարար կշիռ են կազմել ավանդները բանկերում (36.0%), ապահովադիրներից ստացվելիք գումարներն ուղղակի ապահովագրության գծով (13.5%) և պետական արժեթղթերը (9.2%): Ավանդների 84.4%-ը բաժին է ընկել ռեզիդենտ բանկերում ներդրված ընթացիկ ավանդներին, իսկ 15.6%-ը՝ ռեզիդենտ բանկերում ներդրված ոչ ընթացիկ ավանդներին:

Ապահովագրական համակարգի ակտիվները հիմնականում տեղաբաշխված են բարձր իրացվելի ակտիվներում՝ վկայելով, որ ապահովագրական ընկերություններն իրացվելիության խնդիր չունեն: Դրա վկայությունն է նաև այն, որ ապահովագրական ընկերությունների կողմից 2012 թվականի ընթացքում իրացվելիության նորմատիվի խախտում չի արձանագրվել:

Գծանկար 45. Ապահովագրական ընկերությունների ակտիվների դինամիկան

Գծանկար 44. Ապահովագրական ընկերությունների ակտիվների կառուցվածքը

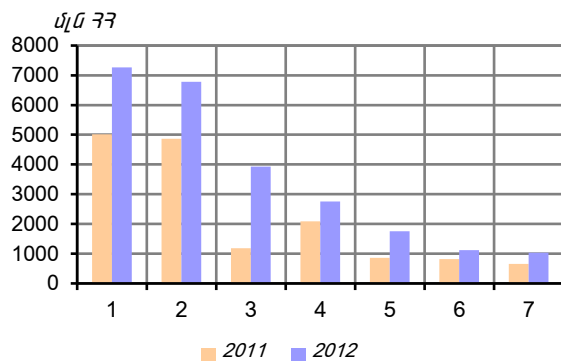
1. Ավանդներ բանկերում, 2. Ստացվելիք գումարներ ուղղակի ապահովագրության գծով, 3. Պետական և ոչ պետական արժեթղթեր, 4. Հիմնական միջոցներ, 5. Ռեալ համաձայնագրերով վաճառված արժեթղթեր, 6. Վերաապահովագրողի բաժինն ապահովագրական պահուստներում, 7. Բանկային հաշիվներ, 8. Տրամադրված փոխառություններ, 9. Հատուցումների գծով պահանջներ վերաապահովագրողների նկատմամբ, 10. Այլ ակտիվներ

ԱՊԱՅՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՊԱՐՏԱՎՈՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

Ապահովագրական ընկերությունների պարտավորությունները 2012 թվականի ընթացքում ավելացել են 40.9%-ով՝ տարեվերջին կազմելով 24.7 մլրդ դրամ: Պարտավորությունների աճը մեծամասամբ պայմանավորված է տեխնիկական պահուստների 86.0% աճով:

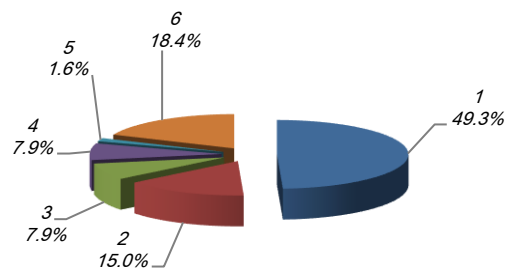
31.12.2012թ. դրությամբ պարտավորությունների կազմում մեծ տեսակարար կշիռ են ունեցել տեխնիկական պահուստները (65.0%), ապահովագրության գծով ստացված կանխավճարները (7.6%) և վերաապահովագրողներին փոխանցվելիք ապահովագրավճարները (5.7%):

Գծանկար 47. Ապահովագրական ընկերությունների պարտավորությունների դինամիկան

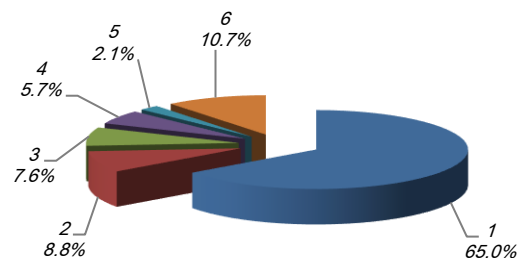

Գծանկար 46. Ապահովագրական ընկերությունների պարտավորությունների կառուցվածքը

31.12.2011

31.12.2012

1. Տեխնիկական պահուստներ, 2. Ռեպո համաձայնագրեր, 3. Ապահովագրության գծով ստացված կանխավճարներ,
4. Վերաապահովագրողներին փոխանցվելիք ապահովագրավճարներ, 5. Վճարվելիք գումարներ միջնորդներին, 6. Այլ պարտավորություններ

ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔՆԵՐ

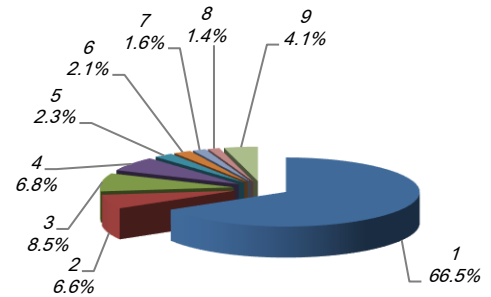
2012 թվականի ընթացքում ապահովագրական ընկերությունների վերահսկողական հաշվետվությունների հիման վրա հաշվարկված զուտ շահույթի մեծությունը կազմել է 411.4 մլն դրամ: Ապահովագրական ընկերությունների հաշվետու տարվա շահութաբերությունն ըստ ակտիվների (RoA) կազմել է 1.2%, շահութաբերությունն ըստ կապիտալի (RoE) կազմել է 3.0%: Հարկ է նշել, որ երեք ապահովագրական ընկերություններ աշխատել են շահույթով, չորսը՝ վնասով, ընդ որում՝ շահույթով աշխատած ընկերությունների շահույթը կազմել է 840 մլն դրամ, իսկ վնասով աշխատածների վնասը՝ 429 մլն դրամ:

ՖՀՄՍ համաձայն՝ ապահովագրական ընկերությունների զուտ շահույթը 2012 թվականի ընթացքում կազմել է 961.2 մլն դրամ, շահութաբերությունն ըստ ակտիվների կազմել է 2.8%, շահութաբերությունն ըստ կապիտալի՝ 6.5%:

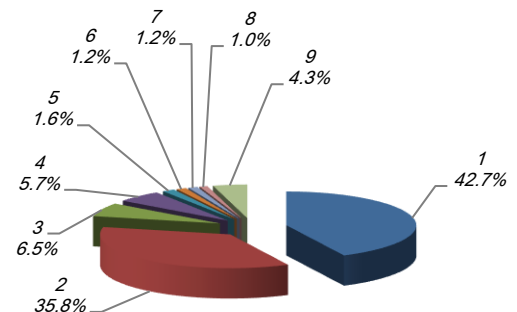
2012 թվականին ապահովագրական ընկերությունների կողմից հաշվեգրված ապահովագրավճարների մեծությունը կազմել է 35.5 մլրդ դրամ (2011 թվականին՝ 22.4 մլրդ դրամ): Հաշվեգրված ապահովագրավճարների 42.7%-ը բաժին է ընկել ավտոտրանսպորտային միջոցների օգտագործումից բխող պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրությանը, իսկ 35.8%-ը բաժին է ընկել առողջության ապահովագրությանը, որի գծով հաշվեգրված ապահովագրավճարներն աճել են ավելի քան 8 անգամ: Առողջության ապահովագրության կտրուկ աճը պայմանավորված է հիմնականում սոցիալական փաթեթի շրջանակներում առողջության ապահովագրության համակարգի ներդրմամբ: Համակարգը ստեղծված է հատուկ ՀՀ պետական ծառայողների համար և ֆինանսավորվում է պետության կողմից: 2012 թվականին հաշվեգրված ապահովագրավճարների զգալի աճ է գրանցվել նաև ցամաքային տրանսպորտի ապահովագրության գծով՝ 2011 թվականի համեմատ աճելով 33%-ով: Կտրուկ աճել է վարկի ապահովագրությունը: 2012 թվականի ընթացքում հաշվեգրված ապահովագրավճարներն այս դասի գծով 8.5 անգամ գերազանցում են նախորդ տարվա ցուցանիշը և կազմում 809.7 մլն դրամ:

Գծանկար 48. Ապահովագրական համակարգի հաշվեգրված ապահովագրավճարների կառուցվածքը

31.12.2011

31.12.2012

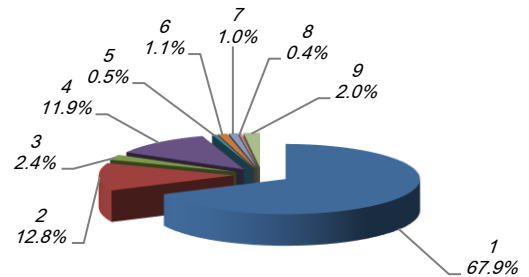
1. Ցամաքային ավտոտրանսպորտային միջոցների օգտագործումից բխող պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրություն (ԱՊՊԱ), 2. Առողջության, 3. Հրդեհից և բնական աղետներից, 4. Ցամաքային տրանսպորտի, 5. Փոխադրվող զույգի (բեռների), 6. Ընդհանուր պատասխանատվության, 7. Աջակցության, 8. Դժբախտ պատահարներից, 9. Ապահովագրության այլ դասեր

2012 թվականի ընթացքում ապահովագրական ընկերությունների կողմից հաշվեգրված ապահովագրական հատուցումների մեծությունը կազմել է 14.5 մլրդ դրամ (2011 թվականին՝ 8.1 մլրդ դրամ): Հաշվեգրված ապահովագրական հատուցումների 62.9%-ը բաժին է ընկել ավտոտրանսպորտային միջոցների օգտագործումից բխող պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրությանը: 2012 թվականի ընթացքում առողջության ապահովագրության գծով հատուցումները գերազանցել են 2011 թվականի համապատասխան ցուցանիշը 2.9 անգամ: Ցամաքային տրանսպորտի ապահովագրության հատուցումների ծավալը գերազանցել է 2011 թվականի համապատասխան ցուցանիշը 38%-ով:

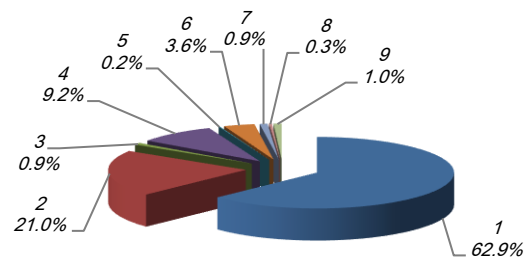
Ապահովագրական ընկերությունների եկամուտների կառուցվածքում շարունակում են մեծ կշիռ կազմել վաստակած ապահովագրավճարները 88.5%: Ծախսերի կառուցվածքում մեծ կշիռ են կազմում ապահովագրական հատուցումները և զուտ տեխնիկական պահուստները՝ 54.7%՝ վկայելով ապահովագրական ընկերությունների արդյունավետության աճի մասին: Ապահովագրական համակարգի վնասաբերության ցուցանիշի մեծությունը կազմել է 59.2%¹⁷: Ջուտ տոկոսային եկամուտների մեծությունը՝ կազմել է 1.7 մլրդ դրամ: Հարկ է նշել, որ տոկոսային եկամուտների 65.8%-ը (կամ 1.3 մլրդ դրամ) բաժին է ընկել բանկերում ներդրված ընթացիկ ավանդների և բանկերին տրամադրված ընթացիկ փոխառությունների գծով տոկոսային եկամուտներին: Ապահովագրական ընկերությունների զուտ ոչ տոկոսային եկամուտների մեծությունը 31.12.2012 թ. դրությամբ կազմել է -7.8 մլրդ դրամ: Ոչ տոկոսային ծախսերի 51.7%-ը (կամ 4.3 մլրդ դրամ) բաժին է ընկել ապահովագրական ընկերությունների աշխատակազմի գծով ծախսերին:

Գծանկար 49. Ապահովագրական համակարգի հաշվեգրված հատուցումների կառուցվածքը

31.12.2011

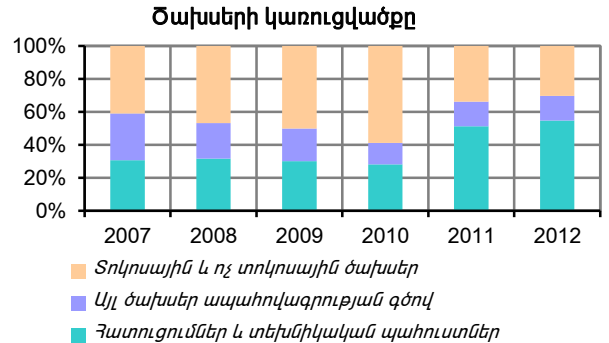
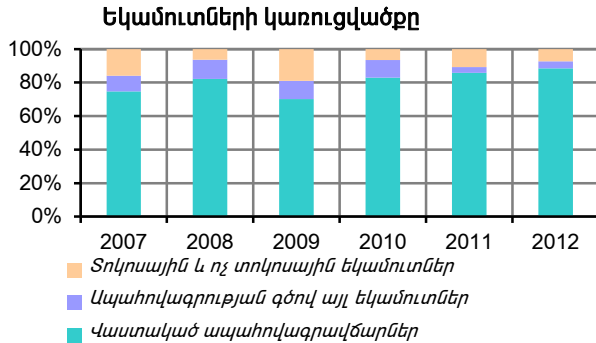
31.12.2012

1. Ցամաքային ավտոտրանսպորտային միջոցների օգտագործումից բխող պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրություն (ՎՊՊԱ),
2. Առողջության,
3. Հրդեհից և բնական աղետներից,
4. Ցամաքային տրանսպորտի,
5. Փոխադրվող զույգի (բեռների),
6. Ընդհանուր պատասխանատվության,
7. Աջակցության,
8. Դժբախտ պատահարներից,
9. Ապահովագրության այլ դասեր

¹⁷ Վնասաբերության ցուցանիշը հաշվարկվել է հետևյալ բանաձևով՝ (զուտ հաշվեգրված հատուցումներ + զուտ հատկացումներ տեխնիկական պահուստներին (բացառությամբ ՉԱՊ) + այլ գործառնական ծախսեր ապահովագրության գծով) / (զուտ վաստակած ապահովագրավճարներ - դադարեցված պայմանագրերի գծով հետվերադարձվող գումարներ):

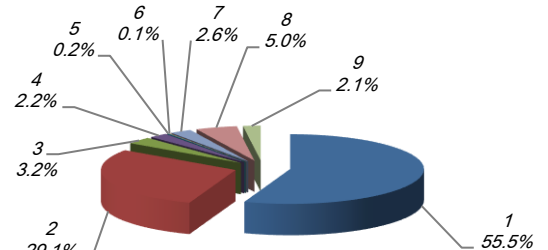
Գծանկար 50. Ապահովագրական համակարգի եկամուտների և ծախսերի կառուցվածքը

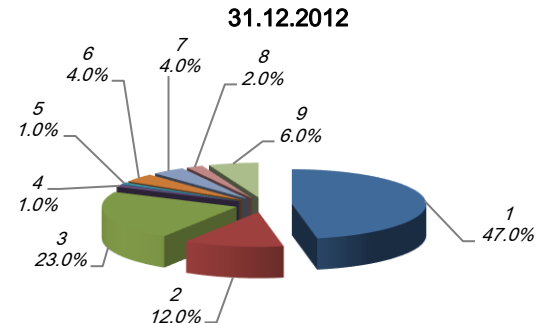
**ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԳՈՐԾՈՂ
ԱՊԱՀՈՎԱԳՐՈՒԹՅԱՆ ՊԱՅՄԱՆԱԳՐԵՐ ԵՎ ԱՊԱՀՈՎԱԳՐԱԿԱՆ
ԳՈՒՄԱՐՆԵՐ**

Հաշվետու տարվա վերջի դրությամբ գործող ապահովագրության պայմանագրերի քանակը կազմել է 439.0 հազար, ինչն ավելի քան 2 անգամ ավելի է 31.12.2011 թ. դրությամբ գործող ապահովագրության պայմանագրերի քանակից: Ապահովագրության պայմանագրերով նախատեսված ապահովագրական գումարները 2012 թվականի վերջի դրությամբ կազմել են 6.3 տրլն դրամ՝ նույնպես մոտ 2 անգամ գերազանցելով 2011 թվականի համապատասխան ցուցանիշը: Ապահովագրական պայմանագրերի և գումարների աճը հիմնականում պայմանավորված է սոցիալական փաթեթի շրջանակներում առողջության ապահովագրության պայմանագրերի առկայությամբ 2012 թվականի տարեվերջին: Հաշվետու ժամանակահատվածում տեղի է ունեցել ապահովագրական գումարների աճ հրդեհից և բնական աղետներից ապահովագրության դասի գծով 28%-ով:

**Գծանկար 51. 31.12.2012թ. դրությամբ
գործող ապահովագրության պայմանագրերի
կառուցվածքը
31.12.2012**

**Գծանկար 52. 31.12.2012 թ. դրությամբ
գործող ապահովագրության պայմանագրերով
նախատեսված ապահովագրական
գումարների կառուցվածքը
31.12.2012**

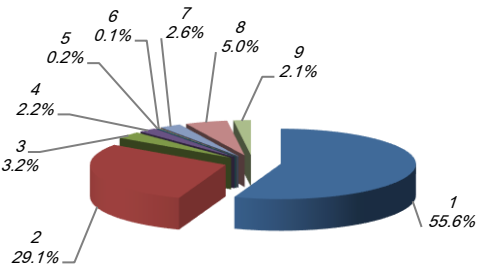

1. Ցամաքային ավտոտրանսպորտային միջոցների օգտագործումից բխող պատասխանատվության պարտադիր ապահովագրություն (ԱՊՊԱ),
2. Առողջության,
3. Հրդեհից և բնական աղետներից,
4. Ցամաքային տրանսպորտի,
5. Փոխադրվող գույքի (բեռների),
6. Ընդհանուր պատասխանատվության,
7. Աջակցության,
8. Դժբախտ պատահարներից,
9. Ապահովագրության այլ դասեր

ԱՊԱՅՈՎԱԳՐԱԿԱՆ ԸՆԿԵՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ՍՏԱՆԶՆԱԾ ՌԻՍԿԵՐԻ ՎԵՐԱԱՊԱՅՈՎԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆ

2012 թվականի վերջի դրությամբ վերաապահովագրական գումարների մեծությունը կազմել է 1.9 տրլն դրամ կամ ապահովագրական ընկերությունների ստանձնած ռիսկերի 30.0%-ը: 2012 թվականի ընթացքում վերաապահովագրողներին փոխանցվող ապահովագրավճարների մեծությունը կազմել է 3.2 մլրդ դրամ կամ ապահովագրավճարների 8.9%-ը, իսկ վերաապահովագրողներից ստացվող գումարների մեծությունն ապահովագրական հատուցումների գծով կազմել է 784.3 մլն դրամ կամ հաշվետու տարվա ընթացքում հաշվեգրված ապահովագրական հատուցումների 5.4%-ը:

Գծանկար 52. 31.12.2012թ. դրությամբ գործող ապահովագրության պայմանագրերի կառուցվածքը

Գծանկար 53. 31.12.2012 թ. դրությամբ գործող ապահովագրության պայմանագրերով նախատեսված ապահովագրական գումարների կառուցվածքը

ԱՐԺԵԹՂԹԵՐԻ ՇՈՒԿԱՅԻ ՄԱՍՆԱԿԻՑՆԵՐ

31.12.2012թ. դրությամբ ՀՀ արժեթղթերի շուկայում ներդրումային ծառայություններ են մատուցել 22 ՀՀ առևտրային բանկեր, 9 ներդրումային ընկերություն և 1 ներդրումային ֆոնդի կառավարիչ: Ներդրումային ընկերություններից ութը կարող են իրենց կամ հաճախորդի անունից հաճախորդի կամ իրենց հաշվին արժեթղթերով գործարքներ իրականացնել, յոթը՝ հաճախորդներից արժեթղթերով գործարքների կատարման համձնարարականներ ընդունել ու հաղորդել, յոթը՝ արժեթղթերով ներդրումների հետ կապված խորհրդատվություն տրամադրել, յոթը՝ իրականացնել արժեթղթերի տեղաբաշխման գործունեություն և չորսը՝ արժեթղթերի փաթեթի կառավարում:

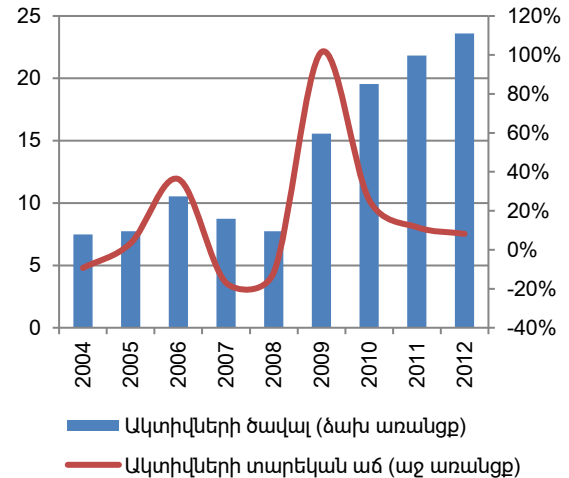
Տարվա ընթացքում ներդրումային ընկերությունների կենտրոնացվածության մակարդակը ակտիվների և պարտավորությունների հատվածում մնացել է անփոփոխ, իսկ կապիտալի հատվածում շարունակել է նվազել:

Աղյուսակ 11. Կենտրոնացվածության Հերֆինդալ-Հիրշմանի գործակիցը

Ցուցանիշներ	31.12.2010	31.12.2011	31.12.2012
Ընդհանուր ակտիվներ	0.20	0.19	0.19
Ընդհանուր պարտավորություններ	0.20	0.20	0.20
Ընդհանուր կապիտալ	0.21	0.18	0.17

Ներդրումային ընկերությունների ակտիվները նախորդ տարվա համեմատ ավելացել են 8.2%-ով՝ կազմելով 23.6 մլրդ դրամ, իսկ ընդհանուր կապիտալն ավելացել է 17.6%-ով՝ կազմելով 3.8 մլրդ դրամ: 2012 թվականին ներդրումային ընկերությունների զուտ շահույթը կազմել է 349 մլն դրամ, ընդ որում՝ շահույթ են ապահովել ընկերություններից հինգը, իսկ չորսը տարին ավարտել են վնասով:

Գծանկար 51. Ներդրումային ընկերությունների ակտիվների ծավալը և վերջիններիս աճի տեմպը 2004-2012թթ.

ՀՀ արժեթղթերի շուկայում ներդրումային գործունեության շրջանակներում իրականացված գործառնությունների ընդհանուր ծավալը (ներառյալ ռեպո գործառնությունները՝ առանց ՀՀ ԿԲ հետ գործառնությունների) աճել է 4.5%-ով և կազմել 2 տրլն 433 մլրդ դրամ:

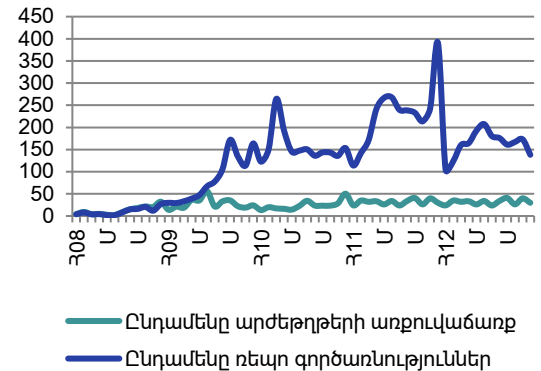
ՀՀ արժեթղթերի շուկայում իրականացված ռեպո գործառնությունների ծավալը (առանց ՀՀ ԿԲ հետ իրականացված գործառնությունների) կազմել է արժեթղթերի շուկայի ընդհանուր շրջանառության 74.6%-ը և նախորդ տարվա համեմատ նվազել է 6.8%-ով՝ կազմելով 1 տրլն 816 մլրդ դրամ:

Կնքված ռեպո գործառնությունների մեջ գերակշիռ մասը՝ 98.6%-ը, կազմել են պետական արժեթղթերով կատարված գործարքները, ընդ որում՝ մեծ մասը՝ 68.8%-ը, շարունակել են կազմել պետական միջնաժամկետ պարտատոմսերը, 29.9%-ը՝ երկարաժամկետ պարտատոմսերը և 1.3%-ը՝ կարճաժամկետ պարտատոմսերը:

Արժեթղթերի շուկայում ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունների մեջ ևս գերակշռել են պետական արժեթղթերով իրականացվող գործառնությունները՝ կազմելով 401.5 մլրդ դրամ կամ ընդհանուր շրջանառության 65.0%-ը:

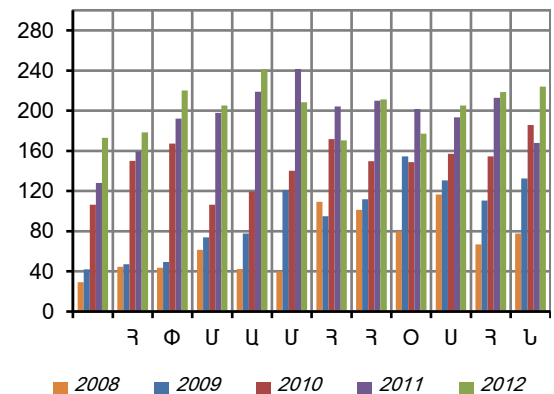
Նախորդ տարվա համեմատ էապես աճել է կորպորատիվ պարտատոմսերի առուվաճառքի գործառնությունների ծավալը և կազմել է 204.5 մլրդ դրամ կամ ընդհանուր շրջանառության 33.1%-ը: Բաժնետոմսերով իրականացված գործառնությունների ծավալը նվազել է 9.8 մլրդ դրամով՝ կազմելով 11.3 մլրդ դրամ կամ արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունների ընդհանուր ծավալի 1.8%-ը:

մլրդ ՀՀ դրամ

Փժանկար 53 Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված արժեթղթերով գործառնությունների ծավալները (առանց Կենտրոնական բանկի գործառնությունների) 2008-2012թթ.

մլրդ ՀՀ դրամ

Ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից իրականացված արժեթղթերի առուվաճառքի ընդհանուր գործառնություններում բորսայական առուվաճառքի տեսակարար կշիռը կազմել է 0.8%:

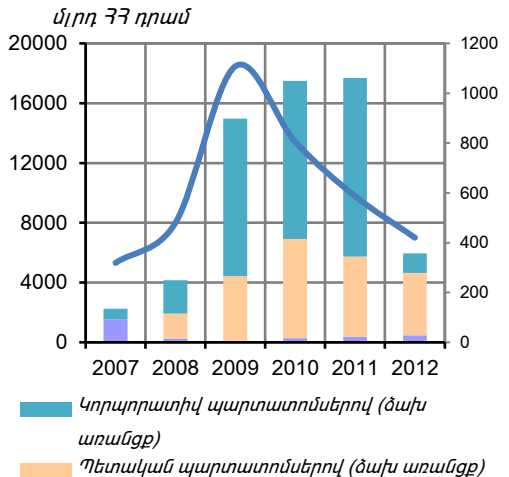
2012 թվականին կարգավորվող շուկայում¹⁸ արժեթղթերով իրականացված գործառնությունների ծավալը նվազել է 11.7 մլրդ դրամով՝ հիմնականում պայմանավորված ռեպո գործառնությունների կտրուկ նվազմամբ: Այսպես, կարգավորվող շուկայում արժեթղթերով իրականացված ռեպո գործառնությունները կազմել են ընդհանուր շրջանառության 15.7%-ը՝ նախորդ տարվա 64.5%-ի դիմաց: Կորպորատիվ պարտատոմսերով գործառնությունները կազմել են կարգավորվող շուկայի ընդհանուր գործառնությունների 21.8%-ը, պետական արժեթղթերով գործառնությունները՝ 70.3%-ը, իսկ բաժնային արժեթղթերով գործառնությունները՝ 7.9%-ը:

31.12.2012թ. դրությամբ, արժեթղթերի փաթեթի կառավարման շրջանակներում, ներդրումային ծառայություններ մատուցող անձանց կողմից հավատարմագրային կառավարման վերցված միջոցների ծավալը նախորդ տարվա նույն ժամանակահատվածի համեմատ նվազել է 34.6%-ով և կազմել է 2.7 մլրդ դրամ:

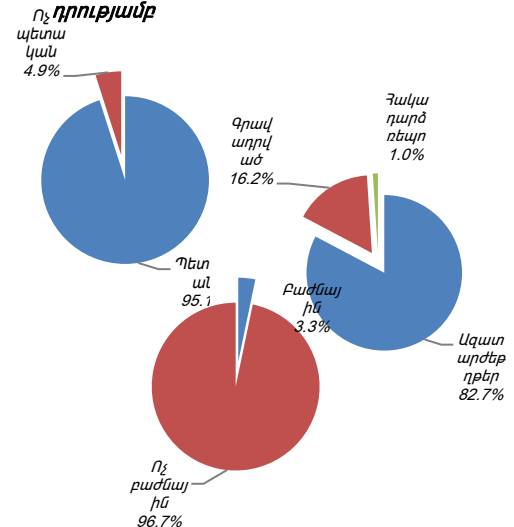
31.12.2012թ. դրությամբ ներդրումային ընկերությունների արժեթղթերի փաթեթի 96.7%-ը կազմել են ոչ բաժնային արժեթղթերը (փաթեթի միայն 95.1%-ը բաժին է ընկել պետական արժեթղթերին): Ընդ որում՝ ըստ ձեռք բերված արժեթղթերի կարգավիճակի՝ փաթեթի 82.7%-ը զբաղեցրել են ազատ կարգավիճակով արժեթղթերը, 16.2%-ը՝ հակադարձ ռեպոյով ձեռք բերված արժեթղթերը և 1.0%-ը՝ գրավադրված արժեթղթերը:

2012 թվականի տարեվերջին ՀՀ արժեթղթերի շուկայի կապիտալիզացիայի մակարդակը¹⁹ կազմել է 53.3 մլրդ դրամ, իսկ կապիտալիզացիա/ՀՆԱ ցուցանիշը՝ 1.3%՝ նախորդ տարվա համեմատ նվազելով 0.1 տոկոսային կետով: Կապիտալիզացիա/ՀՆԱ

Գծանկար 54. Կարգավորվող շուկայում իրականացված արժեթղթերի առուվաճառքի գործառնությունների կառուցվածքը 2007-2012 թթ.

Գծանկար 56. Ներդրումային ծառայություն մատուցող անձանց արժեթղթերի փաթեթի կառուցվածքը 31.12.2012թ. դրությամբ

¹⁸ 31.12.2012թ. դրությամբ ՀՀ-ում գրանցված և լիցենզավորված միակ ֆոնդային բորսան «ՆԱՄՂԻՔ Օ-Էմ-Էքս Արմենիա» ԲԲԸ-ն է:

¹⁹ Հաշվետու թողարկողների կողմից թողարկված հասարակ անվանական բաժնետոմսերի քանակի և դրանցով կնքված վերջին գործարքի գնի արտադրյալ:

ցուցանիշի նվազումը հետևանք է առաջատար թողարկողներից մեկի կապիտալիզացիայի նվազման:

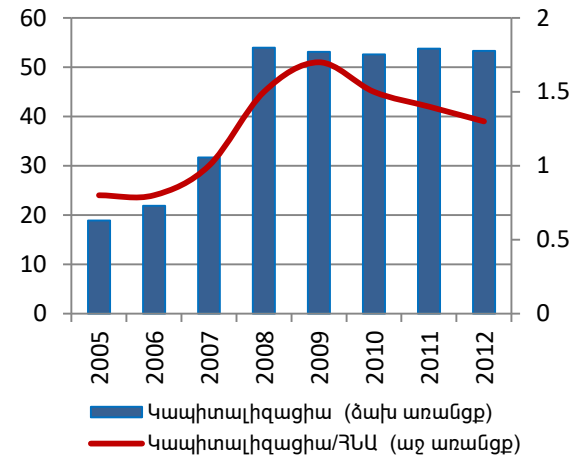
31.12.2012թ. դրությամբ Հայաստանի կենտրոնական դեպոզիտարիայում անվանական արժեթղթերի սեփականատերերի ռեեստր վարող թողարկողների թիվը կազմել է 1681 ընկերություն, իսկ ՀԿԴ-ում ռեեստր վարող թողարկողների արժեթղթերի սեփականատերերի թիվը՝ 88947:

ՀՀ արժեթղթերի շուկայում, բացի ՀԿԴ-ից, արժեթղթերի թողարկողներին ռեեստրի վարման ծառայություն են մատուցել մաս երկու ներդրումային ծառայություն մատուցող անձինք, որոնք իրականացրել են 408 ընկերությունների՝ թվով 29435 անձանց, ռեեստրի վարումը:

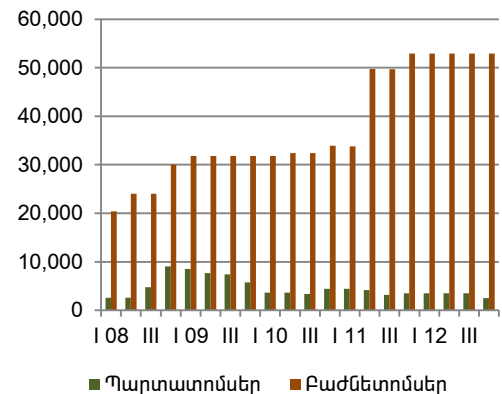
Տարեվերջին ՀՀ արժեթղթերի կարգավորվող շուկայում առևտրին թույլատրված են եղել 14 հաշվետու թողարկողների թվով 17 արժեթղթեր, ընդ որում՝ հաշվետու թողարկող ընկերություններից 4-ը ֆինանսական կազմակերպություն: Հաշվետու թողարկողներից 11-ը թողարկել են բաժնետոմսեր, իսկ 4-ը՝ պարտատոմսեր: Թողարկողներից 1-ը հաշվետու է ինչպես բաժնետոմսերի, այնպես էլ պարտատոմսերի գծով: 2012 թվականին 4 ընկերությունների կողմից իրականացվել են 2.5 մլրդ.դրամ և 14 մլն ԱՄՆ դոլար ծավալով պարտատոմսերի տեղաբաշխում: Դրանցից 2.5 մլրդ. դրամը ծավալով պարտատոմսերի տեղաբաշխումները իրականացվել են «ՆԱՍԴԱՔ ՕԷՄԷՔՍ ԱՐՄԵՆԻԱ» ԲԲԸ տեղաբաշխման հարթակում:

31.12.2012թ. դրությամբ հաշվետու թողարկողների կողմից թողարկված բաժնետոմսերի ընդհանուր ծավալը կազմել է 52.9 մլրդ. դրամ, իսկ պարտատոմսերի ընդհանուր ծավալը՝ 2.9 մլրդ. դրամ: Թողարկված պարտքային արժեթղթերի 65.0%-ը բաժին է ընկել ֆինանսական կազմակերպություններին, իսկ վերջիններիս մասնակցությունը բաժնային արժեթղթերում կազմել է 24.2%:

Գծանկար 57. ՀՀ արժեթղթերի շուկայի կապիտալիզացիան և կապիտալիզացիա/ՀՆԱ ցուցանիշը 2005-2012 թթ.

Գծանկար 58. Հրապարակային առաջարկությամբ թողարկված կորպորատիվ արժեթղթերի ծավալը

ՎՃԱՐԱՀԱՇՎԱՐԿԱՅԻՆ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ

31.12.2012թ. դրությամբ ՀՀ տարածքում գործում են 7 վճարահաշվարկային կազմակերպություններ, այդ թվում՝ 3 ընկերություն ունեն միայն դրամական փոխանցում իրականացնելու գործունեության լիցենզիա, 3 ընկերություն՝ դրամական փոխանցում իրականացնելու գործունեության լիցենզիա և վճարային գործիքներ ու վճարահաշվարկային փաստաթղթերի պրոցեսինգ և քլիրինգ իրականացնելու լիցենզիա և 1 ընկերություն՝ միայն վճարային գործիքներ և վճարահաշվարկային փաստաթղթերի պրոցեսինգ և քլիրինգ իրականացնելու լիցենզիա: Հաշվետու տարում գործունեությունը դադարեցրել է դրամական փոխանցում իրականացնող 3 վճարահաշվարկային կազմակերպություն:

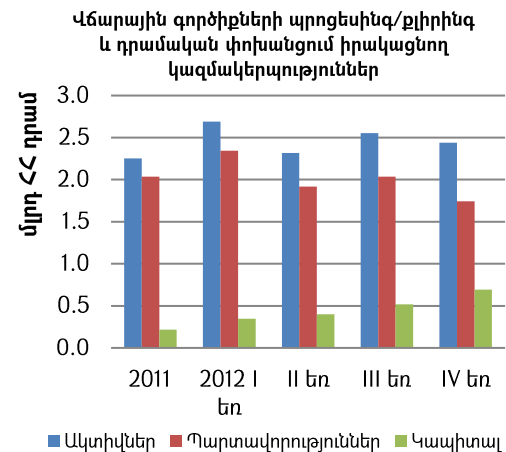
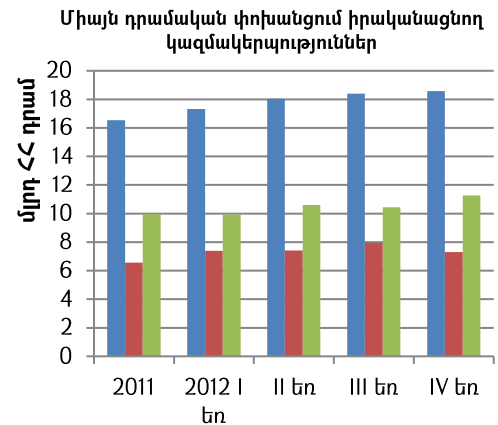
Չնայած նրան, որ 2012թ.-ի ընթացքում երկու վճարային գործիքների պրոցեսինգ/քլիրինգի և դրամական փոխանցման լիցենզիա ունեցող ընկերություններ տարվա ընթացքում դադարեցրել են գործունեությունը, վճարահաշվարկային կազմակերպությունների ընդհանուր ակտիվները աճել են 8%-ով՝ տարեվերջին կազմելով 2.4 մլրդ դրամ, պարտավորությունները նվազել են 14%-ով՝ կազմելով 1.7 մլրդ դրամ, իսկ կապիտալը աճել է 2.2 անգամ՝ կազմելով 694 մլն դրամ:

Միայն դրամական փոխանցում իրականացնող կազմակերպությունների ակտիվները և պարտավորությունները տարվա ընթացքում աճել են 12-ական տոկոսով՝ կազմելով համապատասխանաբար 18.6 մլրդ և 7.3 մլրդ դրամ, իսկ կապիտալն աճել է 13%-ով՝ կազմելով 11.3 մլրդ:

Վճարային գործիքների պրոցեսինգ/քլիրինգի և դրամական փոխանցման լիցենզիա ունեցող ընկերությունները 2012թ.-ի ընթացքում ապահովել են 586 մլն դրամ շահույթ, իսկ միայն դրամական փոխանցում իրականացնող ընկերությունները՝ 1.1 մլրդ դրամ:

Հաշվետու տարվա ընթացքում վճարային գործիքների պրոցեսինգ/քլիրինգ և դրամական (փողային) փոխանցումներ

Գծապարկեր. Վճարահաշվարկային կազմակերպությունների ֆինանսական վիճակը 2012 թ. ընթացքում

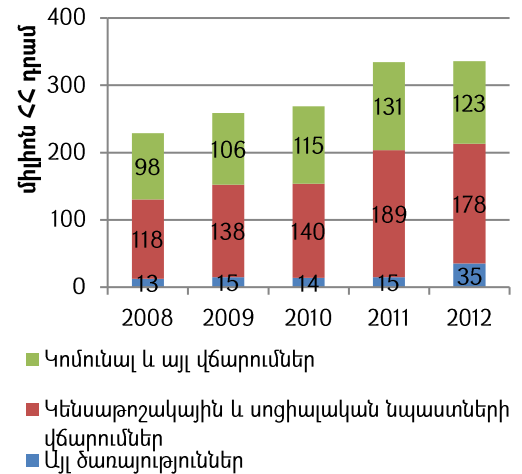
իրականացնող 5 կազմակերպություններ ավտոմատ ինքնասպասարկման տերմինալների և գրանցված մասնաճյուղերի միջոցով իրականացրել են կոմունալ վճարումների, հեռախոսի և բջջային կապի դիմաց վճարումների, վարկերի մարմանն ուղղված միջոցների, բյուջե ուղղված տուգանքների և պետական տուրքերի, ինտերնետային կապի ծառայությունների դիմաց վճարների ընդունում և այլն: 2012թ.-ի ընթացքում վճարահաշվարկային կազմակերպությունների կողմից իրականացված գործառնությունների ծավալը մնացել է անփոփոխ՝ կազմելով 335.9 մլրդ դրամ: Վերջինս պայմանավորված էր 2012թ.-ի ընթացքում 2 վճարահաշվարկային կազմակերպության գործունեության դադարեցմամբ:

2012թ. վերջի դրությամբ վճարահաշվարկային կազմակերպությունների կողմից շահագործվել են 823 ինքնասպասարկման տերմինալներ, որոնց միջոցով հաշվետու ժամանակահատվածում իրականացվել է 45.6 մլրդ դրամի (19.5 մլն գործառնություն) միջոցների հավաքագրում (նախորդ տարվա համեմատությամբ նշված ծավալն աճել է 26%-ով):

Վճարահաշվարկային կազմակերպությունները պրոցեսինգային ծառայություններ են մատուցել մի շարք առևտրային բանկերի և դրամական փոխանցում իրականացնող կազմակերպությունների համար: Տարվա ընթացքում վճարահաշվարկային կազմակերպությունները պրոցեսինգային/ քլիրինգային ծառայություններ են մատուցել 7 առևտրային բանկերի համար, որոնց միջոցով իրականացվել է կոմունալ ծառայությունների դիմաց միջոցների հավաքագրում մոտ 4.4 մլրդ դրամի չափով (1.2 մլն գործառնություն):

Արտասահմանից Հայաստանի Հանրապետություն ուղղված վճարումները կատարվում են առևտրային բանկերի և դրամական փոխանցում իրականացնող կազմակերպությունների միջոցով: 2012թ. ընթացքում դրամական փոխանցում իրականացնող կազմակերպությունների միջոցով Հայաստանի Հանրապետություն կատարել է 2.6 մլրդ դրամի փոխանցում, որը նախորդ տարվա համեմատ նվազել է 31%-ով: Միևնույն ժամանակ նույն կազմակերպությունների կողմից դեպի

Գծապարկեր. Վճարահաշվարկային կազմակերպությունների կողմից մատուցված ծառայությունների ծավալը (մլն դրամ)

արտասահման կատարվել են 140 մլն դրամի փոխանցում, որը նույնպես 2011 թ. համեմատ նվազել է 53%-ով:

Հաշվետու տարվա ընթացքում «ԱրՔա» պրոցեսինգային կենտրոնը ապահովել է 750.6 մլրդ դրամ ծավալի քարտային գործառնությունների իրականացում, որը 2011թ.-ի համեմատ ավելացել են 42%-ով: Մասնավորապես, օտարերկրյա բանկերի կողմից թողարկված քարտերով իրականացվել է 41.3 մլրդ դրամ ծավալի գործառնության հավաստագրում, որը նախորդ տարվա համեմատ ավելացել է 65%-ով: ՀՀ բանկերի կողմից թողարկված քարտերով իրականացված գործառնությունների ծավալը «ԱրՔա» համակարգից դուրս գրանցված սպասարկման կետերի միջոցով (այդ թվում նաև՝ արտասահմանում) կազմել է 69.1 մլրդ դրամ, որն ավելացել է 45%-ով:

ՎՃԱՐԱՀԱՇՎԱՐԿԱՅԻՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳ

ՀՀ վճարահաշվարկային համակարգի շարունակական զարգացման եւ հուսալիության բարձրացման նպատակով 2012թ. Կենտրոնական բանկի կողմից շարունակվել են վճարային համակարգերի, վճարային գործիքների, ինչպես նաև անկանխիկ վճարումների զարգացման և իրավական դաշտի կարգավորման հետ կապված աշխատանքները: Տարվա ընթացքում կատարվել են համապատասխան ուսումնասիրություններ եւ հետազոտություններ ՀՀ տարածքում վճարումների իրականացման համար օգտագործվող վճարային գործիքների (վճարման հանձնարարական, վճարման պահանջագիր) կատարելագործման ուղղությամբ:

ՀՀ վճարահաշվարկային բնագավառի հիմնական ցուցանիշները

2012թ. ՀՀ տարածքում անկանխիկ վճարումների միջին օրական ծավալը կազմել է 121.1 մլրդ դրամ (քանակը՝ 57 հազար): Ընդ որում, տարվա ընթացքում ՀՀ կենտրոնական բանկի վճարային համակարգերով իրականացված անկանխիկ վճարումների ծավալը 2011թ. համեմատ ավելացել է 45%-ով, իսկ քանակը՝ 50%-ով և կազմել համապատասխանաբար 105.2 մլրդ դրամ և 24 հազար վճարում:

2011թ. համեմատ էլեկտրոնային վճարումների համակարգով իրականացված դրամական փոխանցումների միջին օրական ծավալը աճել է 8%-ով՝ կազմելով 30.9 մլրդ դրամ, իսկ քանակն ավելացել է 52%-ով՝ կազմելով 23 հազար: Արդյունքում՝ մեկ էլեկտրոնային փոխանցման միջին ծավալը նվազել է 28%-ով՝ կազմելով մոտ 1.3 մլն դրամ:

Հաշվետու տարում անկանխիկ վճարումների աճի տեմպը գերազանցել է ՀՆԱ աճի տեմպը, ինչի արդյունքում 2011թ. համեմատ 2012թ. ընթացքում միջին օրական ²⁰ անկանխիկ վճարումներ/ՀՆԱ հարաբերակցությունը աճել է 0.6 տոկոսային կետով՝ տարեվերջին կազմելով 2.9 տոկոս:

2012թ. ընթացքում ՀՀ տարածքում վճարային քարտերով իրականացվել է 1 տրլն դրամի 18,9 մլն գործառնություն: Քարտերով անկանխիկ վճարումների ծավալն ավելացել է 44%-ով և կազմել մոտ 91.4 մլրդ դրամ: Նշված անկանխիկ գործառնությունների ծավալում ինտերնետ միջավայրում իրականացված գործառնությունների ծավալը կազմել է 18.4 մլրդ դրամ (այդ թվում՝ էլեկտրոնային առևտուր՝ 4.4 մլրդ դրամ, քարտից-քարտ փոխանցումներ՝ 14.0 մլրդ դրամ): Նախորդ տարվա համեմատ շրջանառության մեջ գտնվող քարտերի ընդհանուր քանակն ավելացել է 35%-ով և կազմել է 1.3 մլն: Ընդ որում՝ քարտերով իրականացված անկանխիկ վճարումների (այդ թվում նաև ինտերնետ գործառնությունները) տեսակարար կշիռն ընդհանուր քարտային գործառնություններում 2011 թվականի համեմատ աճել է 0.5 տոկոսային կետով՝ կազմելով 9.1%:

Առևտրային բանկերի և դրամական փոխանցում իրականացնող կազմակերպությունների միջոցով ֆիզիկական անձանց ուղղված դրամական փոխանցումները նախորդ տարվա համեմատ ավելացել են 27%-ով և կազմել 896.5 մլրդ դրամ (այդ թվում նաև ՍՎԽՖԹ-ի միջոցով), իսկ արտասահման կատարված փոխանցումների ծավալը աճել է 13%-ով և կազմել 332.2 մլրդ դրամ: Արդյունքում՝ զուտ ներհոսքը կազմել է 564.3 մլրդ դրամ, որը նախորդ տարվա ցուցանիշը գերազանցել է 37%-ով:

²⁰ Տարվա ընթացքում իրականացրած անկանխիկ վճարումների հարաբերությունը գործառնական օրերի քանակի վրա

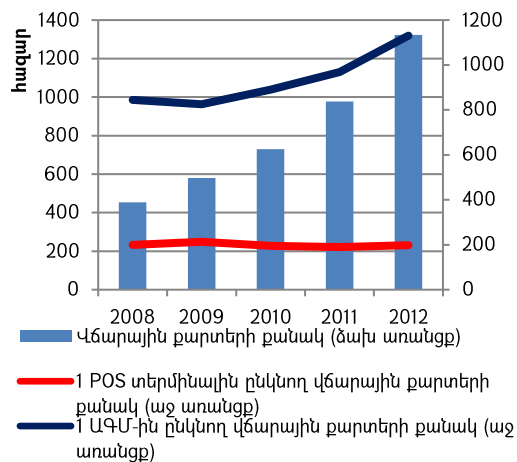
ՎՃԱՐԱՅԻՆ ՔԱՐՏԵՐ

31.12.2012թ. դրությամբ հաճախորդներին վճարային քարտերի տրամադրումը կամ դրանց սպասարկումը իրականացվել է ՀՀ տարածքում գործող 19 առևտրային բանկերի կողմից: Ընդ որում՝ այդ բանկերից բոլորն էլ անդամակցում են «ԱրՔա» քարտերով վճարումների միասնական համակարգին:

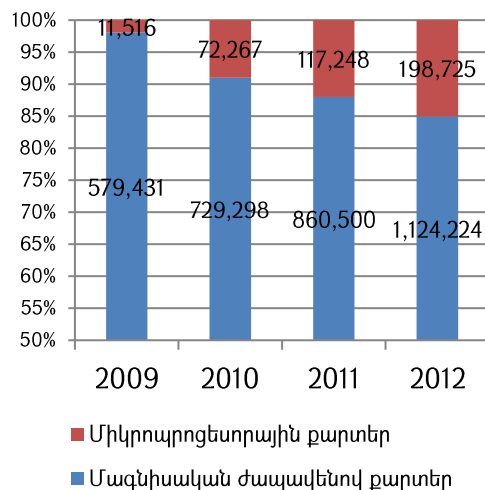
Հաշվետու տարում քարտերի սպասարկման նպատակով տեղադրվել են 161 նոր ավտոմատ գանձման մեքենաներ և տարեվերջի դրությամբ դրանց ընդհանուր քանակը կազմել է 1170: Առևտրային բանկերի կողմից տեղադրվել են նաև 1519 POS-տերմինալներ, որոնց ընդհանուր քանակը կազմել է 6674, այդ թվում՝ 623-ը տեղադրված է առևտրային բանկերի ստորաբաժանումներում: Գործող «ԱրՔա» քարտերի քանակը նախորդ տարվա համեմատ ավելացել է 26%-ով և կազմել 492 հազար: Միջազգային քարտային համակարգերի քարտերի քանակն ավելացել է 42%-ով, այդ թվում՝ «Visa»-ն՝ 43%-ով և կազմել 521 հազար, իսկ «MasterCard»-ը՝ 46%-ով և կազմել 265 հազար: Միջազգային այլ քարտերի քանակը ավելացել է 12%-ով՝ կազմելով 46 հազար:

Առևտրային բանկերի կողմից տրամադրված (շրջանառության մեջ գտնվող) քարտերում «ԱրՔա», «Visa», «MasterCard» քարտերի տեսակարար կշիռները կազմել են համապատասխանաբար՝ 37%, 39% և 20%, իսկ մնացած 3%-ը կազմել են միջազգային այլ քարտային համակարգերի քարտերը, որոնցում ընդգրկված են նաև «HSBC debit» և «AmEx» քարտերը:

Գծանկար 63. ԱԳՄ-ների և POS տերմինալների կողմից քարտերի սպասարկում

Գծանկար 64. Շրջանառության մեջ գտնվող վճարային քարտերն ըստ տեխնիկական նկարագրի

Աղյուսակ 16. Քարտեր սպասարկող սարքավորումների միջոցով կադրաված գործարքները (2012 թ.)

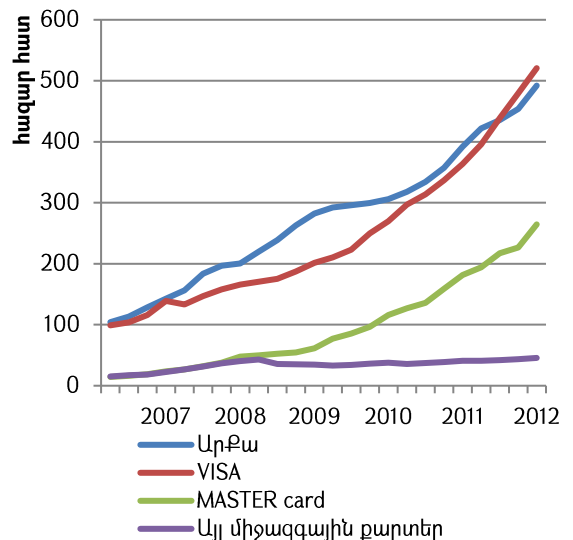
Սարքեր	Գործարքներ			
	Ծավալը (մլն դրամ)	քանակը	այդ թվում՝ «ԱրՔա» քարտերով	
			Ծավալը (մլն դրամ)	քանակը
Ավտոմատ գանձման սարքերի միջոցով	767,575	15,834,347	232,623	6,034,519
այդ թվում՝ անկանխիկ	1,791	333,974	250	169,000
POS – տերմինալների/իմպրինտերների միջոցով	213,775	2,207,507	54,047	712,489
այդ թվում՝ անկանխիկ	71,142	1,670,250	28,208	491,699
Ինտերնետ միջավայրում	18,420	825,861	4,290	284,734
Ընդամենը	999,771	18,867,715	290,960	7,031,742
այդ թվում՝ անկանխիկ	91,353	2,830,085	32,748	945,433

ՀՀ տարածքում վճարային քարտերով իրականացված գործառնությունների ընդհանուր ծավալը (ներառյալ՝ արտասահմանյան բանկերի կողմից թողարկված քարտերով գործառնությունները) 2011թ. համեմատ ավելացել է 35%-ով՝ կազմելով 1.0 տրլն դրամ, իսկ քանակը՝ 30%-ով և կազմել 19 մլն:

Ընդհանուր գործառնությունների ծավալի 29%-ը բաժին է ընկել «ԱրՔա», 45%-ը՝ «VISA» և 20%-ը՝ այլ քարտերով իրականացված գործառնություններին: Հաշվետու տարում «ԱրՔա», «VISA», «MasterCard» վճարային քարտերով իրականացված գործառնությունների ծավալը համապատասխանաբար ավելացել են՝ 18%-ով, 46%-ով, 53%-ով և կազմել 291.0 մլրդ, 450.5 մլրդ, և 174.1 մլրդ դրամ: Միջազգային այլ քարտերով իրականացված գործառնությունների ծավալը ավելացել է 22%-ով և կազմել 84.2 մլրդ դրամ:

Հաշվետու տարում ՀՀ-ում գործող առևտրային բանկերի կողմից թողարկված VISA քարտերով արտասահմանում կատարված գործառնությունների ծավալը 2011թ.-ի համեմատ աճել է 21%-ով՝ կազմելով 34.3 մլրդ դրամ (քանակը աճել է

Գծանկար 65. ՀՀ բանկերի կողմից վճարային քարտերի տրամադրման դինամիկան

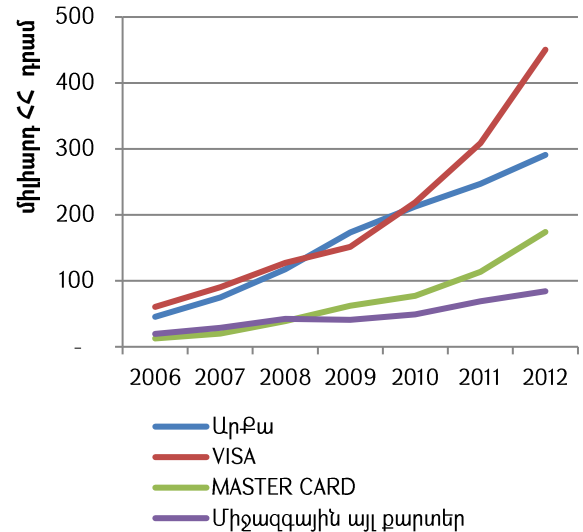

37%-ով և կազմել 595 հազար), MasterCard-ով կատարված գործառնությունների ծավալն ավելացել է 43%-ով՝ կազմելով 28.8 մլրդ դրամ (քանակն ավելացել է 63%-ով և կազմել 540 հազար), իսկ միջազգային այլ քարտերով կատարված գործառնությունների ծավալը նվազել է 14%-ով և կազմել 4.5 մլրդ դրամ:

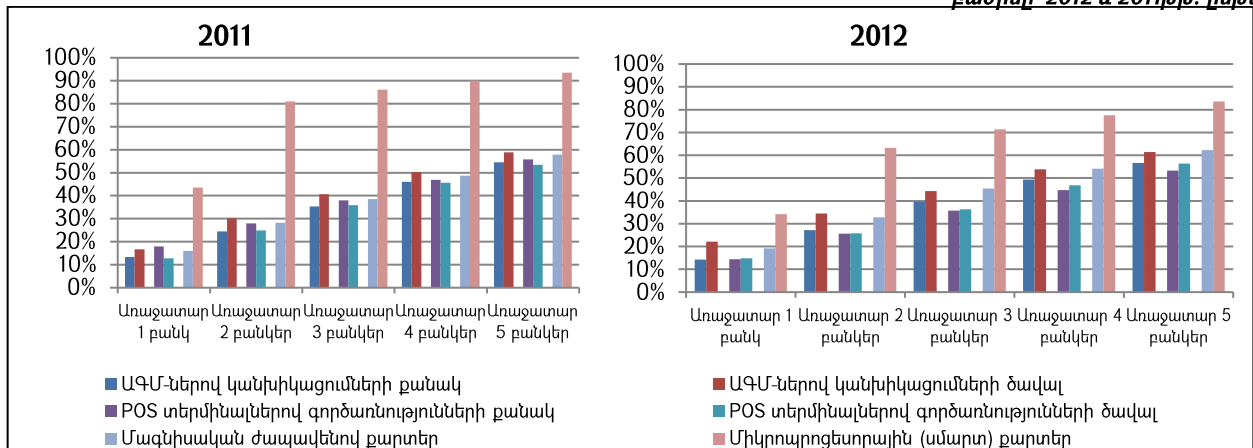
ՀՀ տարածքում մեկ վճարային քարտով իրականացված ամսական կանխիկացման գործառնությունների ծավալը կազմել է մոտ 57 հազ. դրամ, իսկ անկանխիկը՝ 6 հազ. դրամ (քանակը համապատասխանաբար կազմել է 1.0 և 0.2): Նշված ցուցանիշները նախորդ տարվա համեմատ պահպանվել են գրեթե նույն մակարդակում:

Կենտրոնացումը վճարային քարտերի տրամադրման և սպասարկման ոլորտում բավականին բարձր է: Մասնավորապես՝ ԱԳՄ-ներով կանխիկացումների, POS տերմինալներով գործառնությունների և մագնիսական ժապավենով քարտերի տրամադրման մեջ առաջատար հինգ բանկերին բաժին է ընկնում համակարգի կեսից ավելին: Այնուամենայնիվ, նկատելիորեն նվազել է միկրոպրոցեսորային քարտերի տրամադրման կենտրոնացումը, որտեղ առաջատար երկու բանկերին ընկնող բաժինը նվազել է մոտ 20 տոկոսային կետով՝ կազմելով համակարգի 63 տոկոսը:

Գծանկար 66. ՀՀ տարածքում վճարային քարտերով իրականացված գործառնությունների դինամիկա

Գծանկար 67. ՀՀ տարածքում վճարային քարտերով իրականացված գործառնություններով և տրամադրված քարտերով առաջատար բանկերի մասնաբաժինը 2012 և 2011թթ. ընթացքում

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՓՈԽԱՆՑՈՒՄՆԵՐԻ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐ

Ֆիզիկական անձանց փոխանցումները, առանց բանկային հաշվի բացման, իրականացվում են ՀՀ տարածքում գործող առևտրային բանկերի և ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից լիցենզավորված դրամական փոխանցում իրականացնող կազմակերպությունների միջոցով:

2012թ. ընթացքում ՀՀ տարածքում գործող առևտրային բանկերը հաճախորդներին դրամական փոխանցումների իրականացման ծառայություններ մատուցելու նպատակով անդամակցել են 15 միջազգային համակարգերի:

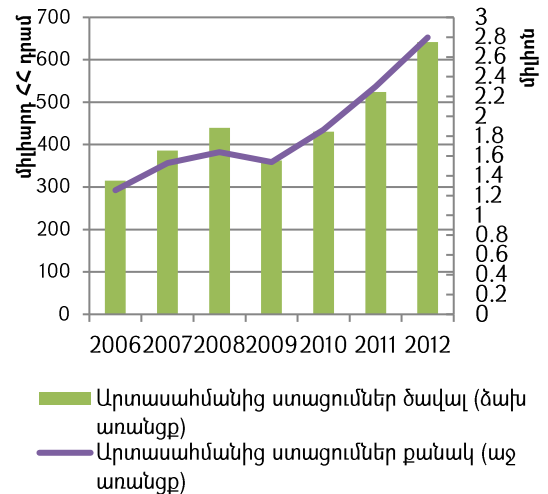
Միջազգային դրամական փոխանցումների համակարգերին մասնակից առևտրային բանկերի միջոցով 2012թ. ընթացքում Հայաստանի Հանրապետություն փոխանցումների ծավալը կազմել է 641.4 մլրդ դրամ, որը նախորդ տարվա համեմատ ավելացել է 22%-ով: Այս համակարգերով Հայաստանի Հանրապետություն կատարված մեկ փոխանցման միջին ծավալը կազմել է 229 հազ. դրամ, որը պահպանվել է գրեթե նույն մակարդակում:

Նախորդ տարվա համեմատ առևտրային բանկերի միջոցով միջազգային փոխանցումների համակարգերով դրամական միջոցների զուտ ներհոսքը ավելացել է 22%-ով՝ կազմելով 562.4 մլրդ դրամ:

Առևտրային բանկերի թղթակցային հաշիվներով (SWIFT-ի, տելեքսի, ֆաքսի միջոցով) Հայաստանի Հանրապետություն կատարված ընդհանուր փոխանցումների ծավալը նախորդ տարվա համեմատ աճել է 15%-ով՝ կազմելով 3.4 տրլն դրամ: Մեկ փոխանցման միջին ծավալը 2011թ.-ի համեմատ նվազել է 5%-ով և կազմել 1.1 մլն դրամ:

Առևտրային բանկերի թղթակցային հաշիվներով իրականացված փոխանցումներում ֆիզիկական անձանց ուղղված վճարումները աճել են 40%-ով և կազմել 255.1 մլրդ դրամ. մեկ վճարման միջինը 2011թ.-ի համեմատ աճել է 7%-ով՝ կազմելով 3.1 մլն դրամ: Միաժամանակ, առևտրային բանկերի թղթակցային հաշիվներով ֆիզիկական անձանց

Գծանկար 68. Միջազգային դրամական փոխանցումների համակարգերով ֆիզիկական անձանց կողմից արտասահմանից ստացումներ 2006-2012թթ. ընթացքում

փոխանցումները արտասահման աճել են 10%-ով և կազմել 253.2 մլրդ դրամ: Արդյունքում առևտրային բանկերի թղթակցային հաշիվներով ֆիզիկական անձանց փոխանցումներում դիտարկվում է դրամական միջոցների զուտ ներհոսք՝ 1.9 մլրդ դրամ ծավալով:

ՀԵՌԱԿԱՌԱՎԱՐՎՈՂ ՍՊԱՍԱՐԿՄԱՆ ՀԱՄԱԿԱՐԳԵՐ

Նորագույն տեխնոլոգիաներ ներդնելու միջոցով առևտրային բանկերը ընդլայնել և բարելավել են իրենց հաճախորդներին մատուցվող ծառայությունների ցանկը: Մի շարք առևտրային բանկերի կողմից ներդրվել են հեռակառավարվող սպասարկման համակարգեր՝ հնարավորություն տալով իրենց հաճախորդներին իրականացնելու բանկային հաշիվների հեռակառավարում: Հաճախորդները կարող են ներկայացնել հանձնարարականներ, ստանալ տեղեկատվություն բանկային հաշվի մնացորդի վերաբերյալ և իրականացնել այլ բանկային գործառնություններ:

2012թ. ընթացքում բանկային հեռակառավարվող սպասարկման համակարգերի միջոցով հաճախորդների նախաձեռնած ընդհանուր վճարումներն ավելացել են 27%-ով և կազմել 4182 մլրդ դրամ, իսկ քանակը ավելացել է 68%-ով՝ կազմելով 3.7 մլն: Նշված վճարումները հաճախորդների կողմից իրականացվել են բանկ-հաճախորդ համակարգերով (վճարումների ծավալը կազմել է 3249 մլրդ դրամ), ինտերնետ-բանկինգ ծառայության միջոցով (վճարումների ծավալը կազմել է 929 մլրդ դրամ), ինչպես նաև հեռախոսային-բանկինգ ծառայության միջոցով (վճարումների ծավալը կազմել է 4.3 մլրդ դրամ): Հաճախորդների կողմից բանկ-հաճախորդ համակարգով և ինտերնետ-բանկինգ ծառայության միջոցով իրականացված մեկ վճարման միջին գումարը կազմել է 1.1-ական մլն դրամ, իսկ հեռախոսային բանկինգի միջոցով՝ 435 հազար դրամ:

ՎԵՐԱՀՍԿՈՂՈՒԹՅԱՆ ԶԱՐԳԱՑՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ

Հայաստանի ֆինանսական համակարգի կայունության, զարգացման, վճարահաշվարկային համակարգի կատարելագործման քաղաքականության ներքո՝ Կենտրոնական բանկը 2013 թվականին կշարունակի կարգավորման ու վերահսկողության կատարելագործմանն ուղղված բարեփոխումները:

ՀՀ ֆինանսական համակարգի կարգավորման հեռանկարները

Ֆինանսական համակարգի կայունության ապահովմանն ուղղված աշխատանքների ներքո 2013 թվականին ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից կշարունակվի Ֆինանսական ճգնաժամերի առաջացման դեպքում ՀՀ ԿԲ-ի ստորաբաժանումների գործողությունների ուղեցույցի մշակման աշխատանքները: Ուղեցույցը կիրառելի է լինելու ճգնաժամերի կանխարգելման, հիմնախնդրի բացահայտման և ճգնաժամային իրավիճակում տնտեսության վերականգման փուլերում: Փաստաթղթում սահմանվում են նախաճգնաժամային և ճգնաժամային իրավիճակներում առանձին ստորաբաժանումների գործողությունների հավանական հերթականությունն ու ստորաբաժանումների միջև համագործակցության շրջանակները:

Կենտրոնական բանկը 2013 թվականի ընթացքում կշարունակի Բազել III-ի ներդրման աշխատանքները, մասնավորապես՝ կապիտալի որակի բարելավման, իրացվելիության ռիսկի կառավարման նոր մոտեցումների ներդրման, կորպորատիվ կառավարման արդյունավետության բարձրացման ուղղությամբ: Աշխատանքների արդյունքում ՀՀ բանկային համակարգի կարգավորման դաշտը առավելագույնս կհամապատասխանեցվի այդ ոլորտի համար կիրառվող միջազգային սկզբունքներին:

2012 թվականին շարունակվել են աշխատանքները ՀՀ հիփոթեքային շուկայի զարգացման ուղղությամբ: 2012 թվականի ընթացքում հաջողությամբ շարունակվել է «Երիտասարդ ընտանիքին մատչելի բնակարաններ» պետական նպատակային սոցիալական ծրագրի գործունեությունը, իսկ արդեն 2012

թվականի մարտ ամսից տրվեց «Մատչելի բնակարան երիտասարդ լրագրողներին, բժիշկներին, մարզիկներին և մանկավարժներին» բնակարանային ապահովության սոցիալական ծրագրի մեկնարկը:

«Ազգային հիփոթեքային ընկերություն» ՎՎԿ ՓԲԸ-ն շարունակել է աշխատանքները հիփոթեքային շուկայի զարգացման ուղղությամբ և 2012 թվականի ընթացքում իրականացվել է «Ազգային հիփոթեքային ընկերություն» ՎՎԿ ՓԲԸ կորպորատիվ պարտատոմսերի նոր թողարկումներ: 2013 թվականի ընթացքում նախատեսվում է իրականացնել աշխատանքներ «Ազգային հիփոթեքային ընկերություն» ՎՎԿ ՓԲԸ կողմից ապահովված հիփոթեքային արժեթղթերի թողարկման նախապատրաստման ուղղությամբ: Հիփոթեքային վարկերի հասանելիության ապահովման համար 2012 թվականին Հիփոթեքային շուկայի մասնակիցների միության հետ համատեղ իրականացվել են աշխատանքներ հիփոթեքային վարկերի կանխավճարի ապահովագրության պրոդուկտի մշակման ուղղությամբ: Այս նպատակով ներգրավվել են միջազգային փորձագետներ և 2013 թվականի ընթացքում շարունակվելու են աշխատանքները նշված պրոդուկտի ներդրման ուղղությամբ: 2012 թվականի ընթացքում ՀՀ կենտրոնական բանկի կողմից մշակվել և ՀՀ կառավարությանն է ներկայացվել ՀՀ-ում հիփոթեքային հավաստագրերի ներդրման և գրանցման գործընթացի էլեկտրոնայնացման միջոցով հիփոթեքային վարկերի փոխանցման գործընթացի բարեփոխման մասին հայեցակարգից բխող միջոցառումների ժամանակացույցը և ֆինանսական ռեսուրսների հաշվարկը: Նշված նախագծի իրականացումը էապես կնպաստի հիփոթեքային վարկերի վաճառքից բխող իրավունքների զիջման գործընթացի պարզեցմանը և ծախսատարության նվազեցմանը, որն էլ իր հերթին կարևոր խթան կհանդիսանա ՀՀ հիփոթեքային երկրորդային շուկայի ծնավորման և հիփոթեքային արժեթղթերի թողարկման համար:

2012 թվականի ընթացքում շարունակվել են ԱՊՊԱ համակարգի բարեփոխման աշխատանքները: Ապահովագրական շուկայի արդյունավետ գործունեությունն ապահովող ենթակառուցվածքների զարգացմանն ուղղված աշխատանքների շրջանակներում 2012 թվականին աշխատանքներ են իրականացվել ԱՊՊԱ տեղեկատվական համակարգի կատարելագործման ուղղությամբ: Այս համակարգի նպատակն է Հայաստանի Հանրապետության Ճանապարհային Ոստիկանության տեղեկատվական-փնտրողական

համակարգի և ԱՊՊԱ տեղեկատվական համակարգերի տվյալների սինխրոնիզացման միջոցով բացահայտել ԱՊՊԱ վկայագիր չունեցող ավտոտրանսպորտային միջոցները, ինչը հնարավորություն կընձեռի ապահովել համապատասխան միջոցառումներ: 2013 թվականին Կենտրոնական բանկը շարունակելու է աշխատանքները ուղղված Հայաստանի Հանրապետության Ճանապարհային Ոստիկանության տեղեկատվական-փնտրողական համակարգի և ԱՊՊԱ տեղեկատվական համակարգի միջև համադրված տվյալները ապահովագրական ընկերություններին տրամադրելուն, ինչը էապես կբարձրացնի ապահովագրական ծառայությունների մատուցման որակը:

2012 թվականի ընթացքում իրականացվել է ապահովագրության այլ տեսակների, մասնավորապես կյանքի ապահովագրության ներդրման հետ կապված միջազգային փորձի ուսումնասիրման աշխատանքներ, որոնք կշարունակվեն 2013 թվականին:

2012 թվականի ընթացքում իրականացվել են ՀՀ-ում ֆինանսական ծառայությունների ներգրավվածության բարձրացման նպատակով միջազգային փորձի ուսումնասիրություն, իսկ 2013 թվականի ընթացքում նախատեսվում է համապատասխան հայեցակարգի մշակում:

2013 թվականին Կենտրոնական բանկն ակտիվորեն շարունակելու է կենսաթոշակային և ներդրումային ֆոնդերի գործունեությունը կարգավորող ենթաօրենսդրական դաշտի ձևավորման գործընթացը:

Նախատեսվում է 2013 թվականի ընթացքում Կենտրոնական բանկի կողմից իրականացնել արժեթղթերի կենտրոնացված հաշվառման DEPEND համակարգի ներդրման հետ կապված աշխատանքները: Վերջինս թույլ կտա ամբողջությամբ ավտոմատացնել արժեթղթերի կենտրոնացված ռեեստրավարման, պահառության, ինչպես նաև արժեթղթերով գործարքների քլիրինգի և վերջնահաշվարկների գործառույթները, համակարգը դարձնել առավել ծախսարդյունավետ, նվազագույնի հասցնել գործառնական ռիսկերը, ինչպես նաև հնարավորություն կտա ներդրողներին կառավարել իրենց արժեթղթերի հաշիվները՝ անկախ գտնվելու վայրից:

2013 թվականի ընթացքում Կենտրոնական բանկը կշարունակի պարտադիր կուտակային կենսաթոշակային բաղադրիչի ենթակառուցվածքի ծրագրային և տեխնիկական համակարգի ներդրման

համար կնքված պայմանագրից բխող աշխատանքների իրականացումը: Դրա արդյունքում մինչև 2013 թվականի երրորդ եռամսյակը ավարտին հասցվելիք պարտադիր կենսաթոշակային բաղադրիչի մասնակիցների կենսաթոշակային հաշիվների բացման և վարման կենտրոնացված համակարգի մշակումը: Նշված համակարգը հնարավորություն կտա կենտրոնացված կարգով և համեմատաբար ավելի փոքր սպասարկման վճարի դիմաց վարել մասնակիցների ռեսուրսը, իրականացնել կենսաթոշակային ֆոնդերի ադմինիստրավորում (այսինքն՝ կուտակային վճարների հաշվին փայերի թողարկում, փայերի փոխանակում, միանվագ վճարների, ծրագրային վճարների կազմակերպում և այլն), սպասարկել ֆոնդերի կառավարիչներին ֆոնդերի կառավարման հետ կապված անհրաժեշտ տեղեկատվության փոխանակման, ինչպես նաև ֆոնդերի մասնակիցներին՝ իրենց կենսաթոշակային հաշիվներին էլեկտրոնային մուտքի ապահովման և այլ տեղեկատվության տրամադրման հարցում:

2013թ. Կենտրոնական բանկի կողմից աշխատանքներ կտարվեն NASDAQ OMX-ի «Կապիտալի շուկայի հետազոտություն և նախագծման ուսումնասիրության» միջոցառումների իրականացման, ինչպես նաև NASDAQ OMX-ի և ՀՀ կառավարության միջև կնքված համագործակցության մասին համաձայնագրի դրույթների իրագործման ուղղությամբ՝ արժեթղթերի շուկայում պահառուական և հաշվարկաքլիրինգային համակարգերի անխափաման և արդյունավետ գործունեության ապահովման, կենսաթոշակային բարեփոխումների իրականացման և կապիտալի շուկայի զարգացմանը նպաստելու նպատակով:

ՀՀ ֆինանսական համակարգի վերահսկողության զարգացման հեռանկարները

2012 թվականին Կենտրոնական բանկում տարբեր շահագրգիռ ստորաբաժանումների և պատահականության սկզբունքով ընտրված երկու առևտրային բանկերի ներգրավվածությամբ իրականացվել են ճգնաժամային կառավարման սիմուլյացիոն խաղեր: Ճգնաժամային իրավիճակներում արագ կողմնորոշվելու և հմտություններ ձեռք բերելու, ինչպես նաև աշխատակիցների մասնագիտական գիտելիքների գնահատման նպատակով 2013թ. նախատեսվում է դարձյալ անցկացնել ճգնաժամային կառավարման սիմուլյացիոն խաղեր, այս անգամ ավելի համապարփակ սցենարով և ավելի երկար տևողությամբ, ինչը թույլ կտա ամբողջական պատկերացում կազմելու արտակարգ իրավիճակների հնարավոր հետևանքների մասին, վերլուծելու ստեղծված իրավիճակը մի քանի կողմերից և

հարթություններից, և պատրաստ լինելու որոշումների արագ կայացմանն ու անհրաժեշտ միջոցառումների իրականացմանը:

2013 թվականին շարունակվելու են սպառողների շահերի պաշտպանությանն ուղղված նախորդ տարիներին իրականացված միջոցառումները՝ տեղերում ստուգումներ և հեռակա վերահսկողություն, օրենսդրական դաշտի կատարելագործում, տարատեսակ կրթական ծրագրերի իրականացում և այլն: 2013 թվականին, ընդհանուր առմամբ, հիմնական շեշտադրումներն են լինելու՝

- Հանրապետությունում իրականացվող կենսաթոշակային համակարգի բարեփոխումների վերաբերյալ հանրային իրազեկման և կրթական աշխատանքների իրականացում, որն ուղղված է լինելու հանրությանը տարբեր տեղեկատվական և կրթական աղբյուրների միջոցով կենսաթոշակային համակարգի մասին իրազեկելուն և ուսուցանելուն:

- Սպառողների շահերի պաշտպանության ոլորտի կարգավորման դաշտի մշակում և կատարելագործում:

- Ֆինանսական կրթման ազգային ռազմավարության ծրագրի իրագործմանն ուղղված միջոցառումների իրագործում:

Սպառողների շահերի պաշտպանության գծով կատարվելու են վերահսկողական գործիքների կատարելագործում, ինչպես նաև վերահսկողական գործունեության արդյունավետությանն ուղղված մի շարք միջոցառումներ:

2013 թվականին Կենտրոնական բանկը կիրականացնի Արժեթղթերի հանձնաժողովների միջազգային կազմակերպության (IOSCO)-ի «Խորհրդատվության, համագործակցության և տեղեկատվության փոխանակման վերաբերյալ բազմակողմ համաձայնության հուշագրին» միանալու հետ կապված վերջնական աշխատանքները: Հուշագրին միացման արդյունքում Կենտրոնական բանկը լծակ կունենա հուշագիրը ստորագրած արժեթղթերի շուկան կարգավորող մարմիններից հնարավորինս լիակատար աջակցություն ստանալ, այդ թվում՝ անհրաժեշտ տեղեկատվություն ստանալ, որը կնպաստի Կենտրոնական բանկի կողմից արժեթղթերի շուկայի մասնակիցների նկատմամբ արդյունավետ վերահսկողության իրականացմանը: Ավելին՝ հաշվի առնելով, որ հուշագրին միացումը հնարավոր է միայն IOSCO-ի՝ արժեթղթերի շուկայի կարգավորման սկզբունքներին համապատասխանության բարձր աստիճանի դեպքում, ապա հուշագրին միացումը միջազգային ասպարեզում կփաստի ՀՀ արժեթղթերի շուկայի թափանցիկության և կարգավորման բարձր մակարդակի մասին:

Կենտրոնական բանկում ընթանում են աշխատանքներ ֆինանսական կազմակերպությունների նկատմամբ ռիսկերի վրա հիմնված վերահսկողությունը միջազգային լավագույն փորձին համապատասխանեցնելու, ֆինանսական կազմակերպությունների ռիսկայնության գնահատման նոր

գործիքների մշակման ու արդյունավետ կիրառման ուղղությամբ: Ռիսկերի վրա հիմնված վերահսկողության պահանջների արդյունավետ ներդրման նպատակով, 2012 թվականի ընթացքում Բանկային վերահսկողության վարչությունում ստեղծվեցին առանձին ռիսկերի՝ վարկային և կապիտալի համարժեքության, Գործառնական, Իրացվելիության և շուկայական, ինչպես նաև Հաշվապահական հաշվառման մշտական գործող մասնագիտացված աշխատանքային խմբեր: Դրանց գործունեության հիմնական նպատակը տվյալ ոլորտում առավել խորը մասնագիտացումը և տարբեր բանկերում այդ ոլորտին վերաբերվող խնդիրներին միասնական և նույնատիպ լուծում տալն է:

Կենտրոնական բանկում շարունակվում են աշխատանքները ֆինանսական խմբերի/կոնգլոմերատների նկատմամբ համախմբված վերահսկողության իրականացման օրենսդրական դաշտի մշակման ուղղությամբ, ինչը հնարավորություն կտա գնահատել ֆինանսական խմբերի/կոնգլոմերատների ռիսկայնության մակարդակը որպես մեկ ամբողջություն, ինչպես նաեւ թույլ կտա սահմանափակել ռիսկային ներխմբային գործարքների բացասական ազդեցությունը խմբի անդամ կազմակերպությունների ֆինանսական դրության վրա: